

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE
AİLE VE ÖĞRETMEN BAKIŞ AÇILARIYLA
ÇOCUKLARIN SOSYAL DEĞER
KAZANIMININ İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tuğba TAŞER POLAT

Eskişehir 2018

**OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE AİLE VE ÖĞRETMEN BAKIŞ AÇILARIYLA
ÇOCUKLARIN SOSYAL DEĞER KAZANIMININ İNCELENMESİ**

Tuğba TAŞER POLAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Okul Öncesi Öğretmenliği Programı/ Temel Eğitim Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Aşlı YILDIRIM POLAT

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Haziran 2018

T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Tuğba TAŞER POLAT'ın "Okulöncesi Dönemde Aile ve Öğretmen Bakış Açılıyla Çocukların Sosyal Değer Kazanımının İncelenmesi" başlıklı tezi 21.06.2018 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Temel Eğitim Anabilim Dalı Okulöncesi Eğitimi Programı Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Unvanı-Adı Soyadı

İmza

Üye(Tez Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Aslı YILDIRIM POLAT

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Özlem Melek ERBİL KAYA

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Banu DİKMEN ADA

Prof.Dr. Handan DEVECİ
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Müdürü

ÖZET

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE AİLE VE ÖĞRETMEN BAKIŞ AÇILARIYLA ÇOCUKLARIN SOSYAL DEĞER KAZANIMININ İNCELENMESİ

Tuğba TAŞER POLAT

Temel Eğitim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Öğretmenliği Programı
Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Haziran 2018

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Aslı YILDIRIM POLAT

Bilgi ve iletişim çağıyla birlikte ekonomik, kültürel ve siyasal alanda yaşanan gelişmelerin sosyal değerlerde de değişikliğe sebep olmasıyla birlikte bu alanda boşluklar oluşmuştur. Bu boşluklara bağlı olarak erken çocukluk döneminden başlayarak eğitimin tüm kademelerinde doğrudan ve dolaylı olarak sosyal değerlere yer verilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı okul öncesi dönemde aile ve öğretmen bakış açılarıyla çocukların sosyal değer kazanımının incelenmesidir. Temel nitel araştırma deseninde yürütülen araştırmanın katılımcıları, Türkiye'nin orta batısında bulunan bir şehirdeki devlet anaokullarında görev yapmakta olan üç okul öncesi öğretmeni, belirlenen öğretmenlerin sınıfında eğitim gören çocuklar ve çocukların aileleri oluşturmaktadır. Araştırma verileri; öğretmen kişisel bilgi formu, ebeveyn kişisel bilgi formu, gözlem, araştırmacı günlüğü, yarı yapılandırılmış ebeveyn görüşmeleri ve yarı yapılandırılmış öğretmen görüşmeleri olmak üzere farklı veri toplama araçlarıyla toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır ve katılımcılardan elde edilen veriler NVivo 11 paket programında analiz edilmiştir. Daha sonra, araştırma amaçları temel alınarak bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır. Öğretmen ve ebeveynlerin görüşlerini yansıtmak için doğrudan alıntılar yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; sosyal değer kazanımı farklı düzeyde olan çocukların ebeveynleri arasında da farklılıklar vardır. Sosyal değer kazandırmada ailelerin de öğretmenlerin de yaşadıkları sorunlar bulunmaktadır. Ailelerin yakın çevreden, medyadan, okul yönetiminden beklentileri vardır. Öğretmenlerin en çok ailelerden beklentisi vardır. Aileler ve öğretmenlerin karşılıklı yürüttükleri iş birliği çalışmaları bulunmamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Okul öncesi dönem, Değer, Sosyal değer, Sosyal değer kazanımı.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE SOCIAL VALUE ACQUISITION OF CHILDREN IN THE PRE-SCHOOL PERIOD FROM FAMILY AND TEACHER PERSPECTIVES

Tuğba TAŞER POLAT

Preschool Education Program, Department of Primary Education
Anadolu University, Graduate School of Educational Sciences, June 2018

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Aslı YILDIRIM POLAT

With the era of information and communication, economic, cultural and political developments have also caused changes in social values, creating gaps in this area. Depending on these gaps, starting from early childhood, all levels of education are attempting to include social values directly and indirectly. The purpose of this research is to examine the social value of children in the preschool period through the perspective of family and teachers. The study group of the research conducted in the basic qualitative research design is composed of teachers, families and children in three kindergartens with different socioeconomic levels in the fall semester of 2017-2018 academic year. Research data; teacher personal information form, parental personal information form, observation, researcher diary, semi-structured parental interviews and semi-structured teacher interviews. In the analysis of the data, descriptive analysis technique was used and the data obtained from the participants were analyzed in the NVivo 11 package program. Subsequently, findings were defined and interpreted based on research questions. Direct quotations were made to reflect the views of teachers and parents. According to the results of the research; there are also differences among parents of children whose social value gains are at different levels. In giving social values, families have problems that teachers also experience. In this regard, families have anticipatory expectations from the near field, from the media, from the school administration, but there is also a lot of expectation from the parents in the teachers, but there is no job association work that families and teachers have conducted on this issue.

Keywords: Preschool period, Value, Social value, Social value acquisition.

TEŞEKKÜR

Öncelikle çalışma süreci boyunca, her konuda hiçbir zaman desteğini, sabrını, samimiyetini ve güler yüzünü esirgemeyen çok değerli hocam, yol göstericim, sevgili danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Aslı YILDIRIM POLAT'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez savunmamda sundukları görüş ve önerileriyle bana yol gösteren değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Özlem Melek ERBİL KAYA'ya, Dr. Öğr. Üyesi Banu DİKMEN ADA'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma süresince fikir ve görüşlerini esirgemeyen değerli hocalarım Doç. Dr. Tuba ÇENGELCİ KÖSE, Dr. Öğr. Üyesi Ömür GÜRDOĞAN BAYIR, Arş. Gör. Nurbanu PARPUCU ve Arş. Gör. Ümran ALAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım aşamasında maddi manevi desteğini esirgemeyen her zaman yanımda olan değerli arkadaş ve meslektaşlarım Öğr. Gör. Dr. Füsun KURT GÖKÇELİ ve Öğr. Gör. Vildan YILDIRIM YİĞİT'e yürek dolusu teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamın gerçekleşmesinde emeği olan okul müdürlerine ve diğer çalışanlarına, çalışma grubumdaki okul öncesi öğretmenlerime, sevgi dolu çocuklara ve ailelerine de vermiş oldukları destek ve sağladıkları katkılar için teşekkürlerimi sunuyorum.

Tezimin gerçekleşmesinde maddi manevi desteği olan, sevgisini, ilgisini hep yüreğimde hissettiğim, varlığıyla hayatımı anlamlı kılan sevgili eşim Volkan POLAT'a, bir gülümsemesiyle bana enerji veren canım oğlum Yavuz Selim POLAT'a, hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen, bana inanan, güvenen, her zaman koşulsuz yanımda olan, benim için hep en iyisini isteyen annem Gülfidan TAŞER'e, babam Mustafa TAŞER'e, abim Doç. Dr. Seyit TAŞER'e, ablam Güldane ACAR'a, eşlerine ve minik yeğenlerime kalpten sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak maddi manevi her türlü desteği esirgemeyen fakat bu süreçte aramızdan ayrılan babamız Hasan POLAT'a teşekkürü bir borç bilirim.

Tuğba TAŞER POLAT

Eskişehir 2018

21/06/2018

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığımı ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Tuğba TAŞER POLAT

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI.....	ii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLOLAR DİZİNİ.....	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Sorun.....	1
1.2. Amaç.....	2
1.3. Önem.....	3
1.4. Tanımlar.....	3
2. ALANYAZIN.....	4
2.1. Değer Kavramı.....	4
2.2. Değerlerin Sınıflandırılması.....	5
2.2.1. Spranger değer sınıflaması.....	5
2.2.2. Rokeach değer sınıflaması.....	6
2.2.3. Schwartz değer sınıflaması.....	7
2.3. Sosyal Değer.....	8
2.4. Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar.....	9
2.4.1. Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı.....	9

2.4.2.	Değerleri belirginleştirme yaklaşımı.....	10
2.4.3.	Değer analiz yaklaşımı.....	10
2.4.4.	Bütüncül yaklaşım: Kohlberg'in adil topluluk okulları.....	11
2.4.5.	Değerler eğitiminde gizilgüç: örtük programı	12
2.5.	Değerler Eğitiminde Kullanılan Yöntemler.....	12
2.6.	Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi.....	14
2.7.	Okul Öncesi Eğitim Programlarında Değerler Eğitimi.....	15
2.8.	Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitiminde Öğretmen	20
2.9.	Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitiminde Aile.....	22
2.10.	Yurtiçi Alanyazındaki İlgili Araştırmalar	22
2.11.	Yurtdışı Alanyazındaki İlgili Araştırmalar	26
3.	YÖNTEM	27
3.1.	Araştırma Modeli.....	27
3.2.	Çalışma Grubu	28
3.3.	Veri Toplama Aracı	32
3.3.1.	Yarı yapılandırılmış görüşmeler	33
3.3.2.	Gözlem ve Araştırmacı Günlüğü.....	34
3.4.	Veri Analizi.....	35
3.4.1.	NVivo 11 programı ile veri analizi	37
3.4.2.	Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları.....	37
4.	BULGULAR VE YORUM.....	39
4.1.	Sosyal Değer Kazanımı Konusunda Farklı Düzeylerdeki Çocukların Ailelerinin Görüşlerinin İncelenmesi.....	39
4.1.1.	Ebeveynlerin değer ve sosyal değer kavramına ilişkin görüşleri	39
4.1.2.	Ebeveynlerin sosyal değer kazanımını nasıl sağladığına ilişkin görüşleri	44

4.1.3.	Ebeveynlerin sosyal değer kazanımı değerlendirmesine ilişkin görüşleri	50
4.1.4.	Ebeveynlerin sosyal değerleri kazandırmada yaşadıkları sorunlar...	54
4.1.5.	Ebeveynlerin sosyal değer kazandırmada beklentileri.....	58
4.1.6.	Ebeveynlerin sosyal değer kazanımı konusunda yaptıkları iş birliği çalışmaları	64
4.1.7.	Ebeveynlerin araştırma konusuna ilişkin görüş ve önerileri.....	68
4.2.	Sosyal Değer Kazanımı Konusunda Öğretmenlerin Görüşlerinin İncelenmesi.....	68
4.2.1.	Öğretmenlerin değer ve sosyal değer kavramına ilişkin görüşleri.....	68
4.2.2.	Öğretmenlerin sosyal değer kazanımını nasıl gerçekleştirdiklerine ilişkin görüşleri.....	74
4.2.3.	Öğretmenlerin sosyal değer kazanımının değerlendirilmesine ilişkin görüşleri.....	79
4.2.4.	Öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada yaşadıkları sorunlar	80
4.2.5.	Öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada beklentileri	87
4.2.6.	Öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmak için yaptıkları iş birliği çalışmaları.....	93
4.2.7.	Sosyal değer kazanımı için öğretmenin çocuklarda gördüğü davranışlar... ..	97
5.	SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER	100
5.1.	Sonuç	100
5.2.	Tartışma	106
5.3.	Öneriler	114
5.3.1.	Ailelere yönelik öneriler	114

	<u>Sayfa</u>
5.3.2. Araştırmacılara yönelik öneriler	114
5.3.3. Öğretmenlere yönelik öneriler.....	115
KAYNAKÇA.....	116
EKLER	
ÖZGEÇMİŐ	

TABLULAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1. Spranger değer sınıflaması	6
Tablo 2.2. Rokeach değer sınıflaması	6
Tablo 2.3. Schwartz değer sınıflaması	7
Tablo 3.1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik bilgileri	29
Tablo 3.2. Araştırmaya katılan ebeveynlerin demografik bilgileri	31
Tablo 3.3. Araştırmaya katılan ebeveynlerin yaş bilgileri	32
Tablo 3.4. Veri toplama araçları	32

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 4.1. Değer kavramına ilişkin verilen cevapların sınıflandırılması	39
Şekil 4.2. Değer kavramına ait alt kodlar	40
Şekil 4.3. Değer kavramından anlaşılanlara ait alt kodlar	41
Şekil 4.4. Sosyal değer kavramına ait alt kodlar	42
Şekil 4.5. Çocuğa kazandırılmak istenen sosyal değerlere ait alt kodlar	43
Şekil 4.6. Ebeveynlerin sosyal değer kazanımına ilişkin yapılan sınıflandırma	44
Şekil 4.7. Sosyal değer kazanımına ait alt kodlar	45
Şekil 4.8. Sosyal değerleri kazandırmak için sağlanan yaşantılara ait alt kodlar	46
Şekil 4.9. Sosyal değerleri kazandırmak için kullanılan materyallere ait alt kodlar	48
Şekil 4.10. Sosyal değer kazanımını etkileyen faktörlere ait alt kodlar	49
Şekil 4.11. Sosyal değer kazanımı değerlendirmesine ait alt kodlar	50
Şekil 4.12. Sosyal değer kazanımı değerlendirmesinin nasıl yapıldığına ait alt kodlar	50
Şekil 4.13. Sosyal değer kazanımı değerlendirme sonucuna ait alt kodlar	52
Şekil 4.14. Sosyal değerleri değerlendirmede dikkat edilen unsurlara ait alt kodlar	53
Şekil 4.15. Sosyal değerleri kazandırmada yaşadıkları sorunlara ilişkin süreçler.....	55
Şekil 4.16. Sosyal değerleri kazandırmada yaşanan sorunlara ait alt kodlar.....	55
Şekil 4.17. Sosyal değerleri kazandırmada yaşanan sorunlara getirilen çözümlere ait alt kodlar	57
Şekil 4.18. Sosyal değer kazanımında ebeveynlerin beklentileri	59
Şekil 4.19. Sosyal değerler eğitiminde çocuğun yakın çevresinin işlevine ait alt kodlar.....	59
Şekil 4.20. Sosyal değerler eğitiminde medya araçlarının işlevine ait alt kodlar.....	61
Şekil 4.21. Sosyal değer kazanımında okul yönetiminin işlevine ait alt kodlar	62
Şekil 4.22. Sosyal değer kazanımında öğretmenin işlevine ait alt kodlar	63
Şekil 4.23. Sosyal değerleri kazandırmak için yapılan işbirliği çalışmaları.....	64
Şekil 4.24. Ailenin öğretmenle yaptığı işbirliği çalışmalarına ait alt kodlar	65
Şekil 4.25. Okulda kazanılan sosyal değerlerin evde sürdürülebilirliğine ait alt kodlar.....	66
Şekil 4.26. Değer kavramı	69
Şekil 4.27. Değer kavramına ait alt kodlar	69
Şekil 4.28. Değer kavramından anlaşılanlara ait alt kodlar	70

Şekil 4.29. Sosyal değer kavramı	71
Şekil 4.30. Eğitim öğretim yılı boyunca yer verilen sosyal değerlere ait alt kodlar	72
Şekil 4.31. Öğretmenlerin sosyal değerlere yer vermesindeki nedenlere ait alt kodlar.....	73
Şekil 4.32. Sosyal değer kazanımı	74
Şekil 4.33. Sosyal değer kazanımına ait alt kodlar	75
Şekil 4.34. Sosyal değerleri kazandırmak için izlenen yola ait alt kodlar	76
Şekil 4.35. Sosyal değerleri kazandırmada yapılan etkinliklere ait alt kodlar	76
Şekil 4.36. Sosyal değerleri kazandırmada kullanılan materyallere ait alt kodlar	78
Şekil 4.37. Sosyal değer kazanımında materyal kullanımı dışında yapılanlara ait alt kodlar.....	79
Şekil 4.38. Sosyal değer kazanımının değerlendirilmesine ait alt kodlar.....	80
Şekil 4.39. Öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada yaşadıkları sorunlar	80
Şekil 4.40. Sosyal değer kazandırmada yaşanan sorunlara ait alt kodlar	81
Şekil 4.41. Sosyal değer kazandırmada öğretmenin yaşadığı sorunlara ait alt kodlar ...	82
Şekil 4.42. Sosyal değerleri kazandırmada aile açısından yaşanan sorunlara ait alt kodlar.....	83
Şekil 4.43. Sosyal değerleri kazandırmada çevre açısından yaşanan sorunlara ait alt kodlar.....	84
Şekil 4.44. Sosyal değerleri kazandırmada çocuk açısından yaşanan sorunlara ait alt kodlar	85
Şekil 4.45. Sosyal değer kazandırmada öğretmenlerin beklentisi	87
Şekil 4.46. Sosyal değer kazandırmada öğretmenlerin beklentilerine ait alt kodlar	87
Şekil 4.47. Sosyal değer kazandırmada öğretmenin aileden beklentilerine ait alt kodlar	88
Şekil 4.48. Sosyal değerleri kazandırmada öğretmenlerin okul yönetiminden beklentisine ait alt kodlar	90
Şekil 4.49. Sosyal değer kazandırmada öğretmenin medya araçlarından beklentisine ait alt kodlar	92
Şekil 4.50. Sosyal değerleri kazandırmak için yapılan işbirliği çalışmaları.....	93
Şekil 4.51. Sosyal değerleri kazandırmak için yapılan işbirliği çalışmalarına ait alt kodlar	94

Şekil 4.52. Öğretmenin aile ile yaptığı işbirliği çalışmalarına ait alt kodlar	94
Şekil 4.53. Aile ile yapılan işbirliği çalışmasının evde sürdürülebilirliğine ait alt kodlar	95
Şekil 4.54. Sosyal değerlerin evde sürdürülmesi için yapılabilecek çalışmalara ait alt kodlar	96
Şekil 4.55. Sosyal değer kazanımı için öğretmenin çocuklarda gördüğü davranışlar	97
Şekil 4.56. Sosyal değer kazanımı için öğretmenin çocuklarda gördüğü davranışlara ait alt kodlar	98

1. GİRİŞ

1.1. Sorun

Erken çocukluk eğitimi çocuğun sosyal, duygusal, kültürel, bilişsel gelişimini etkileyen önemli etmenlerden biridir. Erken çocukluk döneminde gelişim ve öğrenme çok hızlı gerçekleşmektedir. Bu dönemde kazanılan öğrenmenin daha sonraki öğrenmeleri etkilemesi bu yılların en iyi biçimde değerlendirilmesini gerektirmektedir (Öztürk-Samur, 2011, s. 46). Erken çocukluk döneminde özsaygı, özdenetim, sevgi, saygı, sorumluluk, işbirliği gibi sosyal değerlerin temelleri atıldığında, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesine, mutlu ve başarılı bir yaşam sürmesine önemli derecede katkı sağlar (Dinç, 2013, s. 72).

Çocuğun ilk sosyal ve kültürel çevresi ailesidir. Çocuk bu çevrede ebeveynlerinin özelliklerini, davranışlarını, tutumlarını, değerlerini anlar, kavrar ve rol model alır. Eğer aile içerisinde sorunları çözmede bağırma yöntem olarak kullanılıyorsa, çocuğun okulda verilen saygı gösterme davranışını öğrenmesi kolay olmayacaktır (Akman, 2013, s. 152). Yapılan çalışmalar sonucunda ailenin, sosyal değerler eğitiminde çocuklar için ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalarda öğretmenin ve programın önemine de vurgu yapılmaktadır. Bu bağlamda 2013 Okul Öncesi Eğitim Programına bakıldığında değerler eğitimi ile ilgili açık ya da örtük kazanım ve göstergeler bulunmaktadır. Programda değerler ile ilgili kazanım ve göstergelerin yer almasına karşın bu beceri ile ilgili etkinliklere yeterince yer verilmediği ve ebeveynlerin göz ardı edildiği gözlemlenmektedir.

Türkiye’de erken çocukluk eğitiminde yapılan araştırmalar incelendiğinde çalışılan alanlar arasında değerler eğitiminde aile ile ilgili sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunun sosyal bilgiler, ilköğretim ve edebiyat alanında yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda, Türkiye’de erken çocukluk döneminde değerler eğitimi alanında aile ve öğretmen ile ilgili yeterince çalışma yapılmadığı söylenebilir.

Değerlere ilişkin sınıflandırmalar incelendiğinde çeşitli sınıflandırmaları yapıldığı görülmektedir. Araştırmada farklı sınıflamaların içinden sosyal değerlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çünkü sosyal değerlerin en önemlisi sevgidir ve diğer değerleri kapsamaktadır. Sosyal değerler aynı zamanda toplum tarafından benimsenmiş ve evrensel olarak da geçerliliği olan değerlerdir (Ömeroğlu ve Sapsağlam, 2016, s. 16-17).

1.2. Amaç

Araştırmanın temel amacı; okul öncesi dönemde aile ve öğretmen görüşleri yoluyla çocukların sosyal değer kazanımlarının incelenmesidir.

Bu temel amaç doğrultusunda belirlenen alt amaçlar;

- Sosyal değer kazanımı konusunda farklı düzeylerdeki çocukların ailelerinin görüşlerini incelemek,
- Ebeveynlerin değer ve sosyal değer kavramına ilişkin görüşlerini incelemek,
- Ebeveynlerin sosyal değer kazanımını nasıl sağladığını incelemek,
- Ebeveynlerin sosyal değer kazanımı değerlendirmesine ilişkin görüşlerini incelemek,
- Sosyal değer kazanımında ebeveynlerin yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerini incelemek,
- Sosyal değer kazanımında ebeveynlerin beklentilerine ilişkin görüşlerini incelemek,
- Ebeveynlerin değer kazanımı konusunda yaptıkları iş birliği çalışmalarını betimlemek,
- Sosyal değer kazanımı konusunda öğretmenlerin görüşlerini incelemek,
- Öğretmenlerin değer ve sosyal değer kavramına ilişkin görüşlerini incelemek,
- Öğretmenlerin sosyal değer kazanımını nasıl gerçekleştirdiklerini incelemek,
- Öğretmenlerin sosyal değer kazanımı değerlendirmesine ilişkin görüşlerini incelemek,
- Öğretmenlerin sosyal değer kazanımında yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşlerini incelemek,
- Öğretmenlerin sosyal değer kazanımında beklentilerine ilişkin görüşlerini incelemek,
- Öğretmenlerin değer kazanımı konusunda yaptıkları iş birliği çalışmalarını betimlemek,
- Farklı değer kazanım düzeyindeki çocukların gösterdiği farklılıkları aile ve öğretmen görüşleri doğrultusunda incelemektir.

1.3. Önem

Okul öncesi dönem, temel değerlerin kazanılması ve bu değerlerin daha sonraki yıllara aktarılması açısından önem taşımaktadır. Değerler eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, bu araştırmaların büyük çoğunluğunun sosyal bilimler alanlarında ve daha çok ilköğretim kademesinde lisansüstü tez çalışması ve makalelerden oluştuğu görülür. Değerler eğitiminin çocuk gelişimine olan etkilerini konu edinen araştırmalarda ise özellikle değerler eğitiminin çocukların duygusal ve sosyal gelişimlerine olan etkileri ele alınmıştır. Bununla birlikte değerler eğitiminin çocukların bilişsel, ahlaki gelişimlerine olan etkileri ile ilgili araştırma sonuçları da bulunmaktadır.

Çocuğun sosyal ve kültürel çevresini ilk yıllarda aile oluşturmaktadır ve bu dönemde kişiliğin temeli atılmaktadır. Kişiliği oluşturan etmenlerin başında değerlerin önemli bir yeri olduğu için çocuğun kişilik gelişiminde ailenin önemi anlaşılacaktır (Akman, 2013, s. 152). Okul öncesi dönemde değerler eğitimine ilişkin araştırmalara bakıldığında öğretmen ve çocuklarla ilgili çalışmalar olmasına rağmen, aile ile ilgili araştırmalara daha az yer verilmiştir. Yapılacak bu çalışma ile alanyazında bulunan ilgili boşluğun doldurulması hedeflenmektedir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçların, eğitim alanında çalışan araştırmacılara, ailelere ve öğretmenlere önemli çıkarımlar sağlaması beklenmektedir. Böylelikle okul öncesi dönemde sosyal değer eğitimi aile ve öğretmen bakış açılarıyla derinlemesine incelenmiş ve konuyla ilgili yapılması gerekenlere dikkat çekilmiştir.

1.4. Tanımlar

Değer: İnsanların kabul ettiği, değer verdiği, tercih ettiği, eğilim gösterdiği, önemli gördüğü ve eylemde bulunduğu fikirler, alışkanlıklar, ilkeler, kurallar, nesnelere, ürünler, etkinlikler, uygulamalar, kurallar veya hükümlerdir (Aspin, 2007; Arıkan, 2013, s. 8).

Sosyal değer: Sosyolojik anlamda değer, grubun veya toplumun, kişilerin, davranış modellerinin, amaçların ve diğer sosyo-kültürel şeylerin önemlerini ölçmeye yarayan ölçütlerdir diye tanımlanmaktadır (Fitcher, 1999'dan aktaran Bolat, 2013)

Farklı davranış sergileyen: Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklar içinde, değerlerin davranışa dönüşmesinde olumlu ve olumsuz yönde arkadaşlarından farklı

2. ALANYAZIN

2.1. Değer Kavramı

Değer kavramı üzerine bilimsel ve felsefi yönden birçok araştırma ve tartışma yapılmasına rağmen değerlerin ne içerdiğine ilişkin ortak bir noktada uzlaşmak henüz mümkün olmamıştır. Değer kavramının çok farklı disiplinlere girmiş olması da bu kavramın tanımını oldukça güçleştirmektedir (Ulusoy ve Dilmaç, 2015, s. 5). Değerle ilgili çok fazla tanım yapılmaktadır. Bu terimlerden bazıları; değer, güzellik, doğruluk, sevgi, dürüstlük, sadakat, iyi olarak tanımlanabilen inanışlar, davranışlar, hissedişler idealler, yaşam standartlarıdır (Halstead, 1996, s. 5). Değer, insanlar için yararı olan her şey olarak tanımlanırken, toplum tarafından kabul edilen, istenen, her toplumda geçerliliği olan kişisel olarak düşünülmeyen davranış standartlarıdır (Silah, 2000, s. 319-321). Değerler, kişinin daha iyi bir insan olmasına yardım eden nitelikler ve davranışlardır. Değerler, dürüstlük, arkadaşlık, doğruluk, cesaret ve daha birçok buna benzer davranışları içermektedir (Clutterbuck, 2008, s. 9)

Temel sosyal değerler etkili bir kişilik gelişiminin kalbidir. Değerler, okul sürecinde kişilik gelişiminin hedeflerinin tanımlanmasına ve kişilik gelişimi kazandırma sürecine rehberlik eder (Nucci, 2008, s. 24). Değer kavramı, insanların kabul ettiği, değer verdiği, tercih ettiği, eğilim gösterdiği, önemli gördüğü ve eylemde bulunduğu fikirler, alışkanlıklar, ilkeler, kurallar, nesnelere, ürünler, etkinlikler, uygulamalar, kurallar veya hükümlerdir (Aspin, 2007'den aktaran Arıkan, 2013).

Değer, sağlıklı iletişim yoluyla paylaşımı yapılan, eylemlerimizin, varlıklarımızın, olguların anlamı olarak tanımlanan bir kavramdır (Gürgen, 2010, s. 354). Değer kavramı olması gerekeni ifade eder, bilimin ve bilginin doğrudan konusu olan olmuş olandan farklıdır. Değer, arzu edilen, ilgi duyulan, ihtiyaç duyulan şeydir (Bolay, 2007'den aktaran Aydın ve Gürler- Akyol, 2012, s. 2).

Değer, kişisel ya da toplumsal olarak zıt ya da farklı bir davranış biçimi ya da yaşam amacına karşı tercih edilen, belirli bir davranış biçimi ya da yaşam amacı şeklindeki kalıcı bir inançtır (Rokeach, 1973'den aktaran Bilgin, 1999). Değer, toplumun hem etkileyen hem de etkilenen ögesidir. Toplumun bir üyesinin yapacağı herhangi bir davranışta başvuracağı kaynak değerlerdir. Değerler sosyalleşme sürecinde bireyin duygusal ve zihinsel yönünü yansıtan insanla birlikte özdeşleşen ifadelerdir (Ulusoy ve Dilmaç, 2015, s. 8).

Güçlü bir karakter için önemli olan değerler nelerdir? sorusu için Antik Yunanlılar en önemli değer bilgelik olduğunu ve değerlerin temeli olduğunu düşünürler ve on tane temel değer olduğunu varsayarlar. İkinci değer adalet, üçüncüsü ve çoğunlukla gözardı edilen sabır, dördüncüsü irade, beşinci olarak sevgi, altıncısı pozitif tutum, yedinci vazgeçilmez olan sıkı çalışma, sekizinci dürüstlük, dokuzuncu teşekkür ve son olarak alçakgönüllülüktür. Bu değerlerin tamamının yaşanması oldukça zordur. Neredeyse herkes yaşamının bir kısmında bu on değerden birinde boşluğa düşebilir (Lickona, 2004, s. 8-11). Yaşamda her zaman var olan değer kavramına ilişkin yapılan tanımlar oldukça fazladır. Çünkü değer kavramına ilişkin yaşanan toplum ve içinde bulunulan duruma göre farklılıklar olabilmektedir. Bu nedenle de değerler üzerine çeşitli sınıflamalar yapılmıştır.

2.2. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler insanların yaşam hedefleridir ve her insanın hedefi farklı bir kategoride olabilir (Güngör, 2000, s. 84). Çok geniş bir alana yayılan değerler üzerine birçok bilimsel incelemeler yapılmış ve onları daha iyi anlayıp çözümlenebilmek için, farklı düşünürler farklı sınıflandırmalar yapmışlardır. Bu nedenle çok sayıda değer sınıflaması ile karşılaşmaktadır (Silah, 2000 s. 335).

İnsanları sevme, uyumlu olma, hırsları kontrol altına alma, başkalarının mutluluğunu isteme, kendini kontrol etme, iyi insan olma, manevi değerlere inanma, yardımsever olma, tecrübeli ve bilgili olma, dost edinme, evlat yetiştirme, eser oluşturma insanların hayatlarında üst sıralarda yer edinmiş değerlerdir (Dilmaç, 1999, s. 16-17). Ülken (1965'den aktaran Ulusoy ve Dilmaç, 2015, s. 28) değerleri, teknik sanat ve fikri kapsayan içkin değerler, ahlak ve dini kapsayan aşkın değerler ve dil, hukuk ve iktisatı kapsayan normatif değerler olarak üçe ayırmıştır. Bu bölümde en eski değer sınıflamaları olan Spranger, Rokeach ve Schwartz 'ın yapmış oldukları değer sınıflandırmaları açıklanacaktır.

2.2.1. Spranger değer sınıflaması

Spranger (1928'den aktaran Güngör, 2000, s.84) çalışmasında beş temel değer grubu oluşturmuştur. Bunlar Tablo 2.1'de görüldüğü gibi bilimsel, ekonomik, estetik, sosyal ve politik değer gruplarıdır. Bu değer sınıflamaları daha sonraki yıllarda Allport

ve arkadaşları tarafından ölçüğe dönüştürülmüştür. Psikolojide ilk değer testini yapan Spranger, insanları kişilik özelliklerine göre gruplamış ve herkesi bu gruplara yerleştirmiştir (Güngör, 2000, s. 84).

Tablo 2.1. *Spranger değer sınıflaması* (Akbaş, 2004, s.56; Ömeroğlu ve Sapsağlam 2016, s. 15-16)

1.Bilimsel Değer	Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirci, akılcı ve entelektüeldir.
2.Ekonomik Değer	Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.
3.Estetik Değer	Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.
4.Sosyal Değer	Başkalarını sevmeye, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempattir, bencil değildir.
5.Politik Değer	Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhet vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.

İlk defa Spranger tarafından yapılan değer testinden esinlenerek Allport, Vernon ve Lidzey (1960), de “Study of Values” adlı çalışmalarında değerleri; estetik, bilimsel, ekonomik, siyasi, sosyal ve dini değerler olmak üzere altı farklı kategoride incelemiştir.

2.2.2. Rokeach değer sınıflaması

Rokeach (1973) ise, değerler üzerine yaptığı çalışmalar sonucunda Tablo 2.2’de görüldüğü gibi amaç (Terminal values) ve araç (Instrumental values) olarak değerleri sınıflandırmıştır ve araç değerleri amaç değerlerin elde edilmesinde gerekli araçlar olarak görmektedir (Güngör, 2000, s. 85). Rokeach’un sınıflamasında her iki değer grubunda da 18’er tane değer bulunmaktadır.

Tablo 2.2. *Rokeach değer sınıflaması* (Akbaş, 2004, s. 57; Ömeroğlu ve Sapsağlam, 2016, s. 11)

Amaç Değerler	Araç Değerler
Aile güvenliği	Bağımsız olma
Barış içinde bir dünya	Bağışlayıcı
Başarılı olma	Cesaretli
Bilgelik	Dürüst
Dini olgunluk	Entelektüel
Eşitlik	Geniş görüşlü
Gerçek Dostluk	Hırslı
Güzellikler dünyası	İtaatkâr
Heyecanlı verici bir yaşam	Kendini kontrol eden
İç huzur	Kibar
Kendine saygı	Kendine hâkim
Mutluluk	Mantıklı
Gerçek dostluk	Neşeli
Özgürlük	Sevecen

Rahat bir yaşam	Sorumluluk sahibi
Sosyal kabul	Temiz
Ulusal güvenlik	Yardımsaver
Zevk	Yaratıcı olma

2.2.3. Schwartz değer sınıflaması

Schwartz ise Rokeach'ın değer sınıflaması üzerinde çalışarak değerleri Tablo 2.3'te görüldüğü gibi 10 temel değer tipi olarak gruplamıştır. Tüm gruplarda bulunan değer sayısı 56'dır. Schwartz, insanların değer yönelimlerini belirlemek amacıyla 60'ı geçkin ülkede evrensel değerleri ve içeriğini belirlemek üzerine çalışmıştır (Yığittir, 2010, s. 210). Çalışmasının sonucunda güç, başarı, hazcılık, uyarılım, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma, güvenlik değer gruplarını oluşturmuştur.

Tablo 2.3. Schwartz değer sınıflaması (Akbaş, 2004, s. 57; Ömeroğlu ve Sapsağlam, 2016, s. 12-14)

Değer Grupları	Değerler
Güç (power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, Otorite sahibi olmak, Zengin olmak, Toplumdaki görüntümü koruyabilmek, İnsanlar tarafından benimsenmek
Başarı (achievement): Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, Yetkin (muktedir) olmak, Hırslı olmak, Sözü geçen biri olmak, Zeki olmak.
Hazcılık (hedonism):Bireysel zevke ve hazza yönelim	Zevk, Hayattan tat almak
Uyarılım (stimulation): Heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, Değişken bir hayat yaşamak, Heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak
Özyönelim (self-direction): Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, Merak duyabilmek, Özgür olmak, Kendi amaçlarını seçebilmek, Bağımsız olmak Kendine saygısı olmak
Evrenselcilik (universalism): Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, Erdemli olmak, Toplumsal adalet, Eşitlik, Dünyaya barış istemek, Güzelliklerle dolu bir dünya, Doğayla bütünlük içinde olma, Çevreyi koruma, İç uyum
İyilikseverlik (benevolence): Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsaver olmak, Dürüst olmak, Bağışlayıcı olmak, Sadık olmak, Sorumluluk sahibi olmak, Gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, Manevi bir hayat, Anamlı bir hayat, Alçak gönüllü olmak
Geleneksellik (tradition): Kültür ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık	Alçakgönüllü olmak, Dindar olmak, Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, Geleneklere saygılı olmak, ılımlı bir hayat (Dünyevi işlerden el ayak çekmek), Mahremiyet
Uyma (confirm) : Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlanması	Kıbarlık, İtaatkâr olmak, Anne-Babaya ve yaşlılara değer vermek, Kendini denetleyebilmek

---

Güvenlik (security): Toplumun varolan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, Temiz olmak, Aile güvenliği, İyiliğe karşılık vermek, Bağlılık duygusu, Sağlıklı olmak
---	--

Değerlere yönelik yapılan birbirinden farklı tanımlamalarla birlikte birbirinden farklı sınıflamalar yapılmıştır. Spranger, bilimsel değeri gerçeğin ve bilimin keşfine, ekonomik değeri ne kadar yararlı olduğuna, estetik değeri uyumun bütünlüğüne, sosyal değeri sevmeye ve politik değeri saygıya dayandırmıştır. Rokeach, iki temel gruba ayırdığı değerleri 18 kategoride incelemiştir. Schwartz, Rokeach tarafından yapılan sınıflamayı daha geniş bir alana taşımıştır. Her bir farklı sınıflama, değerlerin farklı bir yönüne vurgu yapmıştır.

2.3. Sosyal Değer

Kişinin ilk iletişimi bebeklik döneminde fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması için başkalarına gereksinim duymasıyla başlamakla birlikte daha sonra sosyal ihtiyaçlar ve duygusal ihtiyaçlar ortaya çıkmaktadır. Böylece sosyal gelişim süreci başlamaktadır. Bu süreç yaşam boyu devam etmektedir. (Sapsağlam, 2015, s. 19; Bayhan San ve Artan, 2004, s. 237). İnsan bu sosyal süreçte üyesi olduğu toplumun beklentilerine, değerlerine, davranışlarına uyum sağladığı bir etkileşim içerisinde olur. Bu etkileşim maddi evrenle, insanların birbirleriyle, hatta kendileriyle oluşturduğu ilişkilerdir (İsen ve Batmaz, 2006, s.18- 20). Bu ilişkilerden doğan davranış ürünleri değerleri oluşturmaktadır. Sosyal yaşam içerisinde sosyal bir varlık olan insanın oluşturduğu değerler sosyal değerleri oluşturmaktadır (Bolat, 2013, s. 16). Sosyal değerler toplumunda ortak paylaşılan, toplumun iyiliğine yönelik olduğu düşünülen ideal ortak ölçütlerdir (Doğan, 2002, s. 344).

Sosyal değer, insanın düşünerek yaptığı tavır ve hareketi yöneten soyut duygu ve ideallerdir (Dönmezer, 1978, s.248). Saygı, sevgi, sorumluluk, dürüstlük gibi sosyal değerler tüm dünyada büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle sosyal değerleri anlamak, sosyal değerleri önemsemek ve sosyal değerlere göre davranmak kişiliğin gelişiminin ayrılmaz bir parçasıdır (Findlay, 2001, s.5). Sosyal değerler insanların olumlu sosyal ilişkiler oluşturmasında birer araç olarak kullanılmaktadır. Erken çocukluk dönemi sosyalleşmenin ilk basamağını oluşturduğu için araştırma kapsamında da sosyal değerlere yer verilmiştir.

2.4. Değerler Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar

Değerler eğitimi, insanı diğer canlılardan ayıran, yapılan eylemlerin doğru yapılmasına vesile olan, insanlarla özdeşleşen, yapılan eylemlerin toplum tarafından sosyal onaylanmasını ve yerleşmesini sağlayan süreçtir (Ulusoy ve Dilmaç, 2015, s. 7-8). Değerler eğitiminin temelinde başkalarına yardım vardır ve böylece değerler eğitimi toplumun daha iyi olmasına, insanların daha mutlu olmasına ve insanlara daha faydalı olmaya katkı sağlamaktadır (Katılmış ve Ekşi, 2011, s. 13).

Alanyazına bakıldığında değerlerin eğitimi ile ilgili farklı yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımlar, değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı, değerleri belirginleştirme yaklaşımı, değer analiz yaklaşımı, bütüncül yaklaşım (Kolhberg'in adil topluluk okulları), değerler eğitiminde gizil güç; örtük program, karakter eğitimi, yapılandırmacı ahlaki eğitim yaklaşımı, duyarlılık ahlaki yaklaşımı, sosyal alan yaklaşımı, bilişsel gelişimsel yaklaşımdır (Arıkan, 2013, s. 13-19; Ulusoy ve Dilmaç, 2015, s. 68). Superka'ya göre değer öğretiminde beş temel yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlar; telkin yaklaşımı, ahlaki ikilem yaklaşımı, değer analizi yaklaşımı, değer belirginleştirme yaklaşımı ve eylem/davranış öğrenme yaklaşımlarıdır (Superka vd. 1976'dan aktaran Neslitürk, 2013, s. 16).

2.4.1. Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı

Doğrudan öğretim yaklaşımı, öğretmenin, anlatım, soru sorma, gösterme yöntemleriyle merkezde olduğu bir yaklaşımdır. Değerlerin doğrudan öğretim yaklaşımında telkin yaklaşım yöntemi ve doğal davranış değiştirme yöntemi olmak üzere iki yöntem bulunmaktadır.

Telkin yaklaşım yönteminde öğretmen, dersinde hangi değerleri kazandırmak istiyorsa amacına uygun bir şekilde belirleyerek, o değerlerle ilgili programı hazırlar. Programı hazırlarken değerlere uygun yöntemi belirler, değer seviyelerini belirler ve yöntemi uygular. Daha sonra değerlendirmeyi gerçekleştirir ve gerektiği zamanlarda tekrar yapar. Bu yaklaşım en çok kullanılan ve gelenekselleşen bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda öğretmenlerin dikkat etmesi gereken durum; çocuklara bu değerleri benimsetmek ve hayata geçirmelerini sağlamak olmalıdır (Ömeroğlu ve Sapsağlam, 2016, s. 28; Sapsağlam, 2015, s. 25; Dilmaç, 2010, s. 313-314). Doğal davranış değiştirme yöntemi, ilk olarak amacın belirlenmesi, sonra ölçüt ve yöntem belirlenerek yöntemin

uygulanması ve değerlendirilmesi, gerekirse tekrar edilmesi şeklinde geçen süreçtir (Dilmaç, 2010, s. 314).

2.4.2. Değerleri belirginleştirme yaklaşımı

Bu yaklaşımda geleneksel yöntemler eleştirilmiş ve ilerlemeci yaklaşımdan etkilenilmiştir. Çocuk ilerlemeci felsefeye göre doğuştan iyidir ve iyi olana, değerlere kendisi akıl yürütme yoluyla, düşünme becerisiyle ulaşabilir. Öğretmen burada rehber rolündedir (Arıkan, 2013, s. 15). Bu yaklaşımda çocuk merkezdedir ve çocuğun hangi değerleri alması gerektiği düşündürülerek kendisi için önemli olan değer kazandırılması esas alınır ve kendi değerlerini netleştirmesine olanak verilir (Ömeroğlu ve Sapsağlam, 2016, s. 30). Değerleri belirginleştirme süreci üç aşamadan oluşmaktadır. Bunlar seçme, ödüllendirme ve davranmaktır (Ulusoy ve Dilmaç, 2015, s. 72).

Seçme: Sosyalleşen toplumda giderek artan model ve seçenek sayısı nedeniyle gençlerin karar verme süreci de etkilenmiştir. Bu aşamada öğrencilerin kendi değerlerinin farkına varması için seçenekler sunulur ve değerlendirme yapılarak seçim oluşturulur. (Akbaş, 2008 s. 12-14; Ulusoy ve Dilmaç, 2015 s. 73; Dilmaç, 2010 s. 315).

Ödüllendirme: Bu basamakta öğrencinin seçiminden mutlu olması ve gurur duyması beklenir. Ayrıca öğrencinin, özgürce yaptığı seçimi diğer bireylerin yanında da sözlü olarak ifade etmesi ve onaylanması için fırsat vermesi beklenir (Akbaş, 2008 s. 14; Dilmaç, 2010 s. 315; Ulusoy ve Dilmaç, 2015 s. 73).

Davranmak: Seçilen değerlerle yaşanan değer yargıları arasında tutarlı davranmayı özendirme. Bu değerleri yaşamın tümünde tutarlı bir şekilde devam ettirmek esastır (Akbaş, 2008 s. 14; Dilmaç, 2010 s. 315; Ulusoy ve Dilmaç, 2015 s. 73).

2.4.3. Değer analiz yaklaşımı

Temel amacı insan yaşamının kalitesini arttırmak olan bu yaklaşımda öncelikle ele alınan durum öğrencinin bilimsel araştırma, mantıksal düşünme sürecini kullanabilme ve yaşamında değerler açısından bir denge kurma oluşturması için kendi değerlerini sekiz değer alanı açısından analiz etmesidir. İlk bakıldığında değer belirginleştirme yaklaşımıyla benzerlik göstermesine rağmen, sekiz değere odaklanmasıyla farklılaşmaktadır (Arıkan, 2013, s. 16; Dilmaç, 2010, s. 316; Ulusoy ve Dilmaç, 2015, s.

74). Değer analizi yaklaşımında sekiz aşama bulunmaktadır. Sekiz aşama şöyle açıklanmıştır:

1. Değer sorununu belirleme
2. Karşılaşılan değer sorununu açığa kavuşturma
3. Sorun hakkında bilgi ve kanıtlar toplama
4. Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğunu değerlendirme
5. Olası çözüm yollarını belirleme
6. Çözüm yollarının her birinin olası doğrularını belirleme ve değerlendirme
7. Seçenekler arasından birini seçme
8. Seçilen öneri doğrultusunda davranımda bulunma (Welton ve Mallan, 1999'dan aktaran Ulusoy ve Dilmaç, 2015, s. 75; Ömeroğlu ve Sapsağlam, 2016, s. 29).

Değer analizi yaklaşımında sekiz aşamada öğrenciler sırayla öğretmenin zorlaması olmadan hedeflenen kazanımlara ulaşana kadar aşamalar uygulanır (Aydın ve Gürler, 2012, s. 77). En sık başvurulan öğretim yöntemleri ise kişisel ve grup çalışmaları, kütüphane ve alan araştırmaları, mantıksal sınıf tartışmaları, seminer ve buldurma yöntemleridir (Aydın ve Gürler, 2012, s. 75).

2.4.4. Bütüncül yaklaşım: Kohlberg'in adil topluluk okulları

Bu değerler öğretimi yaklaşımı, öğrenme konusunda yapılan bilimsel araştırma olan Kohlberg'in gelişim kuramına dayanan bir ahlak eğitimidir. Bu eğitim anlayışında temel değerleri irdelemek, değerlere sezgi, akıl ve düşüncenin birleştirilmesiyle ulaşmak, uygun atmosferi oluşturmak, çevre ile etkileşimi sağlamak, mantıksal çözümleme ve akıl yürütmeyi güdülemek, sorumluluğu eşit olarak paylaşmak esastır. Bu eğitim sürecinde öğrencilerin, değerlerin kazanımını tüm boyutları ile inceleyerek kendi akıl yürütmeleri sonucu ulaşımları söz konusudur (Arıkan, 2013 s. 18; Dilmaç, 2010 s. 317; Ulusoy ve Dilmaç, 2015 s. 75).

Ahlaki muhakeme yaklaşımı olarak da adlandırılan bu yaklaşımda hayat ikilemleri ve kurmaca ahlaki ikilemler olmak üzere iki ayrı durumda da görüşlerini ifade ederek doğruya ulaşımlarına ikilemlerden çıkımlarına rehberlik edilir (Ömeroğlu ve Sapsağlam,

2016 s. 31). Amaç, zihinde oluşan ikilemlerden kaynaklı çatışmayı anlamaktır. (Selçuk, 1995 s.82). Kohlberg, davranışları yöneten kuralların yorumlanmasına ilişkin geliştirdiği kuramında ikilemler yoluyla çocukların ahlaki gelişim sürecinin hızlandığını varsaymaktadır (Senemoğlu, 2012 s. 62)

2.4.5. Değerler eğitiminde gizilgüç: örtük programı

Örtük programı okulda planlanan ve uygulanan eğitim programının dışında kalan, içinde bulunulan toplum ve çevrenin etkisiyle oluşan değer, tutum ve davranışlardır. Okulda uygulanan programlarda verilmeye çalışılan değerlerin içinde bulunulan toplumdaki görüş ve şekillere göre şekilleneceği yönetici, öğretmen ve öğrenciler ile toplumdaki görüş ve şekillere göre şekilleneceği bir gerçektir. Bu açıdan da resmi programın uygulanması sürecinde örtük programın da devreye girmesi gerekir (Dilmaç, 2010 s. 318; Ulusoy ve Dilmaç, 2015 s. 78).

Okulun resmi eğitim programlarında değerler eğitiminin olması teorik bilginin öğretilmesinde fayda sağlamaktadır. Bununla birlikte örtük programda değerlerin belirlenerek uygulamaya konulması değerlerin daha kalıcı şekilde öğrenilmesine yardımcı olacaktır (Yüksel, 2004 s. 102). Değerlerin verilmesinde, var olan toplumsal düzenin sürdürülmesinde, bilgi ve deneyimlerin paylaşılmasında örtük programın etkisi oldukça yüksektir (Tezcan, 2005 s. 183).

Değerlerin nasıl kazandırılacağına ilişkin farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan bir kısmı değerlerin kazandırılmasında asıl sorumluların yetişkinler olduğunu belirtirken, bir kısmı değerlerin kazanılmasının kişinin kendi sorumluluğunda akıl yürütme, sorgulama ve analiz ederek ulaşması gerektiğini, yetişkinlerin sadece rehber olduğunu belirtmişlerdir. Değerlerin kazanılmasını sağlamak için yaklaşımların yanında farklı yöntemler de bulunmaktadır.

2.5. Değerler Eğitiminde Kullanılan Yöntemler

Değerler eğitiminde kullanılan yöntemler dört genel süreci kapsamaktadır. Bunlar; akıl yürütme ve mantığı teşvik etme, benlik (öz) saygısı geliştirme, empati geliştirme ve iş birliği geliştirmedir. Akıl yürütme ve mantığı teşvik etme yönteminde akıl yürütmeyi, öğrenme zamanında farklı olaylara bakarak düşünmek, gözlemlemek, yorumlamak ve gördükleri, öğrendikleri arasında bağlantılar bularak, sonuçlar çıkararak genellemelerde

bulunmak olarak tanımlayabiliriz (Ulusoy ve Dilmaç, 2015, s. 64). Bu yöntemde öğretmen olmadığında da düşünme becerilerinin gelişmiş olması ve kendi kendine öğrenebilmesi esas alınmaktadır (Doğanay, 2006 s. 180). Değerler eğitiminde, değerler kimseye zorla benimsetilmez. Değerler eğitiminde değerler kişiye sunulur ve kişinin kendi hayat tarzına, hayata bakışına uygun olup olmadığını analiz ederek yorumlar ve uygunsa öğrenerek onu hayatına dâhil ederek devam eder (Ulusoy ve Dilmaç, 2015, s. 64).

Empati geliştirme yönteminde empati, kişinin duygu ve düşüncelerini harekete geçirerek karşısındaki kişinin bakış açısıyla olaya bakması ve bunu karşısındaki kişiye iletme süreci olarak ifade edilebilir (Türküm, 2012 s. 82). Empati, normalde insanın içinde var olan bir değerdir. Fakat zamanla yok olabilmektedir. Empati geliştirme, bu değerini sürekli var olması için uygulanan yöntemdir (Aydın, 2012, s. 1). Empatiyi kişi üç ayrı biçimde gerçekleştirebilir. Bunlar; kendini başkalarının gözüyle görme, başkalarını başka insanların gözüyle görme ve başkalarına diğerlerinin gözüyle bakmaktır (Ulusoy ve Dilmaç, 2015, s. 65).

Benlik saygısı geliştirme yönteminde öz saygı, benlik saygısı olarak da geçen bu terim, kişinin kendisini tanıtırken kullandığı ifadelerdir. Kişinin çocukluk döneminde ailesi tarafından kabulü ve daha sonrasında ailenin çocuğuna göstermiş olduğu saygı, kişinin benlik saygısının gelişmesinde kilit noktasıdır. Ailesinde yeterince saygı gören ve değerleri kazanmada gelişim gösteren kişilerde, benlik saygısı yüksek, kendini değerli gören ve başkalarına da değer veren, güven duyulan bireyler olurlar (Ulusoy ve Dilmaç, 2015 s. 65-67). Çocuğa sosyal etkileşimlerinde güveneceği, kendini mutlu hissedeceği, iç denetim mekanizmasını sağlayabileceği bir ortam oluşturulursa benlik saygısını geliştirecek davranışlar kazandırılabilir (Yavuzer, 2012 s. 40).

Bir diğer yöntem olan işbirliği geliştirme yönteminde işbirlikçi öğrenmeyle, hem öğrencilerin birbirinden hem de küçük veya büyük gruplar şeklinde grupların da birbirlerinden öğrenmeleri esastır. İşbirlikçi öğrenmede, öğrenciler yardımlaşmayı, birbirlerine saygı duymayı, sorumluluk almayı, sevgiyi, grupla iş birliği yapmayı öğrenirler. Değerler eğitiminde işbirlikçi öğrenme öğrenciler için önemli bir rol oynamaktadır (Ulusoy ve Dilmaç, 2015, s. 67-68).

Değerlerin kazandırılmasında kullanılan farklı yöntemler yukarıda açıklanmıştır. Bu yöntemler kullanılarak okul öncesi dönem çocuklarına sosyal değerler kazandırılabilir. Sosyal değerlerin kazanılması ilk olarak ailede başlamakla birlikte daha

sonra okul dönemiyle devam etmektedir ve ailenin yanında okulun da önemi büyüktür. Okula başlamanın ilk süreci olan okul öncesi dönem sosyal değerlerin kazanılmasında büyük bir öneme sahiptir.

2.6. Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi

Değerler yaşamın her alanında vardır. İnsanların mutluluğa ulaşması, yaşadığı toplumdan sosyal öğrenme yoluyla kazandığı değerler sayesinde olmaktadır. Bu değerlerin bireyde davranışa dönüşmesini sağlamak için o değerın bireyde duygusal olarak yerleşmesi gereklidir. Okul öncesi dönem, yaşamın ilk basamaklarını oluşturmaktadır ve aile ile başlayan daha sonra okul öncesi eğitim kurumuyla devam eden yaşam ortamında değerlerin öğrenilmesi ve duygusal olarak hissettirilmesi gereklidir. Okul öncesi dönemde öğrenilen “eşyalarını arkadaşınla paylaş, aldığın şeyi yerine koy” gibi kurallar daha sonraki yaşantıda da “ihtiyacından fazla olanı paylaş, emanete hıyanet etme” gibi maddelerle devam etmektedir (Tarhan, 2011 s. 21-25). Bu nedenle okul öncesi dönemde öğrenilen sosyal değerler yaşamın ilerleyen sürecinde hayatımızda yer edinmesi için daha fazla öneme sahiptir.

Okul öncesi dönem sosyal ve duygusal gelişim yönünden gelişimin en yoğun olduğu dönemdir. Bu dönemde çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini destekleyerek, değerlerin de gelişimi desteklenmelidir. Aileler ve eğitimciler çocuğun gelişim özelliklerine uygun beklentilere sahip olmalı, kendine güven duygusunu geliştirmelidir. Kendine güven duygusunu geliştirmek için sorumluluk duygusunun verilmesi gerekmektedir. Sorumluluk duygusu çocuğun kendine olan güvenini artıracaktır ve sorumluluk alma isteği pekiştirilmiş olacaktır. Bu değerlerin kazandırılması çocuğun akademik başarısına da katkı getirecektir (Uyanık- Balat ve Balaban Dağal, 2012 s. 16-18). Okul öncesinde çocuklara kazandırılacak değerler saygı, sevgi, yardımseverlik, hoşgörü, nezaket, arkadaşlık, işbirliği, dürüstlük, adalet, eşitlik, cesaret, barış, merhamet, bilimsel tutum, insanların kardeşliği, emeğin onuru, sorumluluk gibi temel değerlerdir (Ömeroğlu ve Sapsağlam, 2016 s. 50; Dinç, 2013 s. 76).

Çocuklar, ailesinde ana dillerini hiçbir öğretim yolu olmaksızın sadece rol alarak öğrenebiliyorsa, değerleri de o şekilde öğrenebilir. Bu nedenle 0-6 yaş arası dönem değerleri öğrenmede çok önemlidir ve kritik dönemdir. Bu dönem geçtikten sonra ikinci dili öğrenmek nasıl zorsa değerleri vermek de erken çocukluk dönemine göre zordur

(Cüceloğlu, 2010 s. 346). Genel olarak okul öncesi dönem çocukların sosyal olarak gelişiminin temellerinin atıldığı ilk dönemdir. Bu dönemde kaliteli bir okul öncesi eğitim programı çocukların sosyal değerleri kazanmasında büyük bir öneme sahiptir.

2.7. Okul Öncesi Eğitim Programlarında Değerler Eğitimi

Değerlerin öğretilmesi konusunda eğitimciler ve aileler hemfikirdir fakat hangi değerlerin öğretilmesi konusu her zaman tartışmalıdır. Çünkü her toplumun kendine özgü önem verdikleri değerler vardır (Bacanlı, 2010 s. 104). Bu nedenle eğitim programlarında evrensel değerlere yer verilmeye çalışılmaktadır. Okul Öncesi Eğitim Programı incelendiğinde daha çok evrensel olan değerlere yer verilmiş olmasına rağmen toplum değerlerinden de etkilendiği görülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın okul öncesi eğitiminin temel ilkeleri incelendiğinde; okul öncesi dönemde değerler eğitimine yer verdiği aşağıda yer alan maddelerde görülmektedir (Çelik ve Daşcan, 2006, s. 10):

“Okul öncesi dönemde verilen eğitim ile çocukların sevgi, saygı, işbirliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma duygu ve davranışları geliştirilmelidir” ve “Eğitim çocuğun kendine saygı ve güven duygusunu sağlamalı, ona öz denetim kazandırmalıdır.”

1994 Okul Öncesi Eğitim Programı: 1994 Okul Öncesi Eğitim Programı incelendiğinde 0- 36 aylık çocuklar için kreş programı, 37-60 aylık çocuklar için anaokulu programı ve 61- 72 aylık çocuklar için anasınıfı programı yer aldığı görülmektedir. 37-60 aylık çocuklar için anaokulu programının hedefleri incelendiğinde ön plana çıkanlar şöyle sıralanabilir:

Özbakım becerilerinin gelişimi ile ilgili hedefler:

Hedef 8; Sağlıklı yaşayabilmek için dikkat edilmesi gereken kuralları bilme

Hedef 9; Sağlıklı yaşayabilmek için gereken kuralları kavrayabilme

Hedef 10; Sağlıklı yaşayabilmek için temizlikle ilgili davranışları gösterebilme

Hedef 11; Sağlıklı yaşayabilmek için dengeli beslenmeyle ilgili davranışları gösterebilme

Hedef 12; Sağlıklı yaşayabilmek için dinlenmeyle ilgili ilkelere uyabilme

Hedef 13; Rehberlikle, kendini kazalardan koruyabilme

Duygusal özelliklerin gelişimi ile ilgili hedefler:

Hedef 15; Başkalarının belli başlı duygularını anlayabilme

Sosyal becerilerin gelişimi ile ilgili hedefler:

Hedef 16; Atatürk'ü tanıyabilme

Hedef 17; Atatürk'ün Türk toplumu için önemini kavrayabilme

Hedef 19; Başkalarıyla olumlu ilişkiler kurabilme

Hedef 20; Toplumsal yaşamın nasıl sürdüğünü bilme

Estetik ve yaratıcılığın gelişimi ile ilgili hedefler:

Hedef 36; Çevresindeki çirkinlikleri ve güzellikleri fark edebilme

61- 72 ay anasınıfı programı hedefler incelendiğinde; özbakım becerilerinin gelişimi ile ilgili olan hedeflerin değerler eğitimiyle doğrudan ilgili olduğu görülmektedir:

Özbakım Becerilerinin Gelişimi İle İlgili Hedefler:

Hedef 7; İnsanın sağlıklı yaşayabilmesi için dikkat edilmesi gereken kuralları kavrayabilme

Hedef 8; İnsanın sağlıklı yaşayabilmesi için temizlikle ilgili işleri yapabilme

Hedef 9; İnsanın sağlıklı yaşayabilmesi için dengeli beslenmeyle ilgili davranışları yapmaya özen gösterebilme

Hedef 10; İnsanın sağlıklı yaşayabilmesi için dinlenmeyle ilgili ilkelere uymaya istekli olabilme

Hedef 11; Kazalardan korunmak için gerekli önlemleri almaya özen gösterebilme

Kendisinin farkında olmanın gelişimi ile ilgili hedefler:

Hedef 4; Sonuçlandırılması gereken etkinliği bitirme konusunda sebat gösterebilme

Duygusal özelliklerin gelişimi ile ilgili hedefler:

Hedef 12; duyguların yaşamdaki önemini kavrayabilme

Sosyal becerilerin gelişimi ile ilgili hedefler:

Hedef 14; Başkalarıyla olumlu ilişkiler kurma yollarını kavrayabilme

Hedef 15; Başkalarıyla olumlu ilişkiler kurabilme

Hedef 16; Toplumsal yaşamın nasıl sürdüğünü anlayabilme

Hedef 17; Atatürk'ün yaşamı ve kişiliği ile ilgili özellikleri kavrayabilme

Hedef 18; Atatürk'ün Türk toplumu için önemini kavrayabilme

Estetik ve yaratıcılığın gelişimi ile ilgili hedefler:

Hedef 37; çevresini güzelleştirebilme

61- 72 ay Okul Öncesi Eğitim Programı işlenebilecek konular şöyle sıralanmıştır:

Duygularım; sevinçlerim, üzüntülerim, kızgınlıklarım, korkularım

Atatürk'ün kişisel özellikleri ve çeşitli yönleri; vatanseverliği, iyi kalpliliği, insan ve millet sevgisi

Sağlıklı olmak için neler yapmalıyım; beslenme, temizlik, spor, dinlenme, kazalardan korunma, aşı olma

Evim ve ailem; ailemle paylaştıklarım, aile içinde sorumluluklar

İnsan ilişkilerinde uyulması gerekli kurallar

Türk kültüründe ve farklı kültürlerde yaşam; bayramlar, gelenek ve görenekler

Toplumsal yardımlaşma kurumları; Kızılay ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

Doğanın korunması; kaynakları ekonomik kullanma ve çevreyi kirletmeme şeklindedir.

1994 Okul Öncesi Eğitim Programında değerlerle ilişkili olan hedeflere ve konulara yukarıda yer verilmiştir. Bu programda hedef ve hedef davranışların yanında okul öncesi eğitimde verilmesi planlanan konular bulunmaktadır. Konuların büyük bir kısmında doğrudan ya da dolaylı değerlerin de yer aldığı görülmektedir.

2002 Okul Öncesi Eğitim Programı: Okul öncesi eğitimin temel ilkelerine bağlı olarak hazırlanan Okul Öncesi Eğitim Programında 36-72 aylık çocukların eğitimleri için belirlenen hedefler değerler eğitimi açısından incelendiğinde;

Özbakım Becerileri alanında;

Hedef 1; Giysilerini giyip çıkarma ile ilgili davranışlarını gösterebilme

Hedef 2; Dengeli beslenme ile ilgili davranışları gösterebilme

Hedef 3; Sağlıklı yaşayabilmek için gerekli temizlik kurallarını uygulayabilme

Hedef 4; Sağlıklı yaşayabilmek için dinlenmeyle ilgili davranışları gösterebilme

Hedef 5; Kendini kazalardan ve tehlikelerden koruyabilme

Sosyal-Duygusal alanda;

Hedef 4; Başkalarının duygularını fark edebilme

Hedef 5; Canlılara ve farklı özellikte olan kişilere karşı olumlu tavır gösterebilme

Hedef 7; Toplumsal yaşamın nasıl sürdüğünü fark edebilme

Hedef 13; Yaşamın iyileştirilmesinde ve korunmasında sorumluluk alabilme

Bilişsel ve Dil alanında;

Hedef 19; Atatürk'ün Türk toplumu için önemini fark edebilme

hedeflerinin değerler eğitimi ile doğrudan ilgili olduğu görülmektedir. (Aral, Kandır ve Can- Yaşar, 2002, s. 75-87).

2006 Okul Öncesi Eğitim Programı: 2002 yılında uygulanmaya başlanan 36-72 aylık çocuklar için Okul Öncesi Eğitim Programı, yapılan araştırmalar ve uygulamalar sonucunda 2006 yılında değiştirilmiştir. 2006 Okul Öncesi Eğitim Programına bakıldığında;

Öz bakım becerileri alanında;

Amaç 1. Temizlik kurallarını uygulayabilme

Amaç 2. Giysilerini giyme ve çıkarabilme

Amaç 3. Doğru beslenmenin önemini fark edebilme

Amaç 4. Dinlenmeyle ilgili kurallara uyabilme

Amaç 5. Kendini kazalardan ve tehlikelerden koruyabilme

Sosyal duygusal alanda;

Amaç 5. Başkalarının duygularını fark edebilme,

Amaç 7. Hoşgörü gösterebilme,

Amaç 8. Farklılıklara saygı gösterebilme,

Amaç 9. Yaşamın iyileştirilmesinde ve korunmasında sorumluluk alabilme,

Amaç 10. Toplumsal yaşamın nasıl sürdüğünü kavrayabilme,

Amaç 12. Çevredeki güzellikleri koruyabilme

amaçlarının değerlerle doğrudan ilgili olduğu görülmektedir (MEB, 2006, s. 26-36; Çelik ve Daşcan, 2006, s. 16-20).

2012 Okul Öncesi Eğitim Programı: Ulusal ve uluslararası alan araştırmaları, uygulamadan gelen geri bildirimler ve Okul Öncesi Eğitiminin Güçlendirilmesi Projesi çalışmaları kapsamında yapılan mevcut durum analizleri dikkate alınarak 2012-2013 yılında program geliştirme çalışması yapılmıştır. Bu süreçte okul öncesi eğitim veren tüm

paydaş kurum ve kuruluşların da katkıları dikkate alınarak program geliştirme çalışmaları tamamlanmıştır. 2012 Okul Öncesi Eğitim Programı incelendiğinde;

Özbakım becerileri alanında:

Kazanım 1. Bedeniyle ilgili temizlik kurallarını uygular.

Kazanım 2. Giyinme ile ilgili işleri yapar.

Kazanım 3. Yaşam alanlarında gerekli düzenlemeler yapar.

Kazanım 4. Yeterli ve dengeli beslenir.

Kazanım 5. Dinlenmenin önemini açıklar.

Kazanım 6. Günlük yaşam becerileri için gerekli araç ve gereçleri kullanır.

Kazanım 7. Kendini tehlikelerden ve kazalardan korur.

Kazanım 8. Sağlığı ile ilgili önlemler alır.

Sosyal duygusal alanda:

Kazanım 4. Bir olay veya durumla ilgili olarak başkalarının duygularını açıklar.

Kazanım 6. Kendisinin ve başkalarının haklarını korur.

Kazanım 8. Farklılıklara saygı gösterir.

Kazanım 9. Farklı kültürel özellikleri açıklar.

Kazanım 10. Sorumluluklarını yerine getirir.

Kazanım 11. Atatürk ile ilgili etkinliklerde sorumluluk alır.

Kazanım 16. Toplumsal yaşamda bireylerin farklı rol ve görevleri olduğunu açıklar

kazanımlarının değerlerle doğrudan ilgisi bulunmaktadır (MEB, 2012, s. 18-36). Programda yer alan değerler genel anlamda sorumluluk alma, çevre bilinci, saygı, cesaret, iletişim ve empati, liderlik ve girişimcilik, dayanışma, yardımlaşma ve işbirliği, özdisiplin, sevgi ve kardeşlik, hoşgörü, itaat olarak belirtilmiştir. (Ertürk- Kara, 2015, s. 39; İnan, 2013, s. 97).

1994 Okul Öncesi Eğitim Programı değerler eğitimiyle ilgili incelendiğinde, hedefler ve işlenebilecek konular yönünden daha geniş olduğu görülmektedir. 2002, 2006 ve 2012 Okul Öncesi Eğitim Programları incelendiğinde, sosyal değer eğitimiyle ilgili hedef, amaç ve kazanım ile ilgili belirgin farkların olmadığı, değişen Okul Öncesi Eğitim Programlarında sosyal değerler eğitimiyle ilgili değişikliğin az olduğu görülmektedir.

İncelenen tüm Okul Öncesi Eğitim Programlarında özbakım becerilerine ilişkin hedef, amaç ve kazanımların tamamının değerler eğitimiyle doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili olduğu görülmektedir.

Eğitim programında yer alan özel gereksinimleri olan çocukların eğitim hakkından yararlanmasında “farklılıklara saygı” değeri altında alt değerler de verilmektedir. Kaynaştırma öğrencilerine karşı farklılıklara saygı değerinin altında önyargılı olmamak, empati, hoşgörü, eleştirel düşünce, hak, öz değer, mutluluk programda yer alan değerlerdir (İnan, 2013 s. 108-109).

Programlarda yer alan değerlere ek olarak, Milli Eğitim Bakanlığı anaokullarında değerler eğitimi projesi uygulamaktadır. Projenin amacı; “kişilik gelişiminin temel taşlarını oluşturan evrensel ve toplumsal değerleri içselleştirmiş, değerler sistemini oluşturmuş, değerleri davranışlarına dönüştürebilen bireyler yetiştirmek” biçiminde belirlenmiştir. Proje, değişen dünyada, hem değerlerimizin var olması, hem de ilerleyen bir toplum olmamız için başlatılmıştır. Proje Eskişehir ilinde resmi ve özel tüm okulöncesi eğitim kurumları, ilkokul, ortaokul, ortaöğretim kurumlarına devam eden çocukları, çocukların ebeveynleri, öğretmenler ve okul yöneticilerinin katılımıyla yürütülmektedir. Proje kapsamında, okullarda Kasım ve Aralık aylarında empati ve iletişim; Ocak ve Şubat aylarında sabır, merhamet ve hoşgörü; Mart ve Nisan aylarında yardımlaşma ve paylaşma; Mayıs ve Haziran aylarında adalet ve dürüstlük; Eylül ve Ekim aylarında biz bilinci, arkadaşlık ve dostluk; değerlerine yer verilmesi amaçlanmıştır. Bu değerlere yönelik sınıflarda ve ebeveynlere yönelik etkinlik önerileri geliştirilmiştir (İl MEM, 2017, s. 28- 34). Okul öncesi eğitim programının önemli olmasının yanında programın etkili bir şekilde uygulanması için okul öncesi öğretmeni de büyük bir öneme sahiptir.

2.8. Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitiminde Öğretmen

Çocukların içinde bulunduğu aile ve okul ortamı değerlerin edinildiği yerlerdir, ancak hangi değerlerin edinildiği, aile ortamında bir program çerçevesinde olmadığından bilinmemektedir. Çocuk sosyal değerlerin bazılarını ailede kazanırken, bazı sosyal değerlerle aile içinde karşılaşmamakta, Bazılarını ise aileden yanlış bir şekilde öğrenebilmektedir (Uyanık-Balat ve Balaban-Dağal, 2012, s. 23-25). Bu nedenle okulların belirli bir program çerçevesinde vermiş olduğu sosyal değerler eğitimi çok

büyük bir öneme sahiptir. Okullar açık ya da örtük programlarla değerlere yer vermektedir. Programın iyi olmasının yanında onun iyi bir şekilde uygulanmasını sağlayacak öğretmenlere gereksinim duyulur. Eğitim etkinliklerinin üç temel bileşeni öğrenci, program ve öğretmenlerdir (Özel, Çapar ve Topar, 2016, s.78). Öğretmenler, çocukları topluma iyi yönde katkı sağlayan yetişkinler olarak hazırlamayı hedefler, çocukların sadece akademik yönde değil, onurlu ve saygılı davranan bireyler olmaları için çaba göstermektedirler (Locwood, 2009 s. 100). Öğretmenlerin, değerler eğitimi konusunda öncelikle kendini geliştirmesi ve değerler eğitimi anlaması gerekir. Çocukta istenen davranışların gelişimini sağlamak için öğretmenler, çocukların değerlere ilişkin farkındalık kazanmalarına,, anlamalarına, davranışa dönüştürmelerine ve bunu istemelerine rehber olmalıdır. Okul öncesi dönemde oyun temelli öğrenme ve somut yaşantılar yoluyla öğrenme temeldir. Öğretmenler oyunlar yoluyla çocukların değerleri benimsemesini sağlayabilirler ve somut yaşantılardan yararlanarak, tekrarla süreklilik kazandırabilirler (Uyanık- Balat ve Balaban- Dağal, 2012, s. 23-25).

Öğretmenler topluma örnek olan kişiler oldukları için, öğrencilerine ve öğrencilerinin ailelerine karşı yüksek ahlaki özellikleri değer, tutum ve davranışlarıyla göstermesi gerekmektedir. Eğitim sürecinde, okul öncesi dönem çocuğu öğretmenini gözlemleyerek, öğretmenin sınıfta yaptığı etkinliklerle öğretmeni model alır. Bu nedenle öğretmen, değerleri benimsemiş, yaşamına geçirmiş, mesleki yeterliliklerini kazanmış ve programda olan değerleri farklı etkinlikler yoluyla çocuklara kazandırmaya çalışan kişidir (Şen, 2013, s. 126). Öğretmenler, aileler ve çocuklar arasında bir iş birliği olduğu zaman hedeflenen değerlerin daha iyi anlaşılmasına ve öğrenilmesine olanak sağlanmaktadır (Crick, 2010, s.196-197).

Okul öncesi öğretmenleri, çocuklara değerleri vermede iyi bir örnek olmalı, değerleri vermeyi bir amaç haline getirmeli, kendi düşüncelerinden arınmış objektif bir bakış açısıyla vermeli, sınıfta saygılı bir ortamın oluşmasını sağlamalıdır. Aynı zamanda, ebeveyn ve çocuklarla iletişimde saygılı ve nazik olmalı, çocuklara nesnel ve uyarıcı sorular sorarak düşünmesini sağlamalı, çocukların kendi kişiliklerinden nasıl sorumlu olduklarını kazandırmalıdır (Erbil Kaya, 2015, s. 62-64; Ömeroğlu ve Sapsağlam, 2016, s. 68-69).

2.9. Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitiminde Aile

Çocuğun doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu en küçük grup ailesidir. Çocuk içinde sosyalleştiği ortamda değerleri kazanmaya başlar. Ayrıca çocuğun diğer sosyal hayatla etkileşimi, ahlaki gelişimi, bilgi, tutum ve değerleri kazanması aile içerisinde olmaktadır. Her aile çocuğunun dürüstlük, sevgi, saygı, yardımseverlik ve adalet gibi değerlere sahip olmasını ister. Bu değerlerin çocuklara kazandırılması öncelikle ailenin daha sonra eğitimcilerin görevidir. Aileler çocuklarına özgüven dolu ve huzurlu bir ortam sunarlarsa saygı ve güven gibi değerler aile kanalıyla çocuklara aktarılır (Akman, 2013, s. 15; Ulusoy ve Dilmaç, 2015, s. 84-86).

Değer eğitimi yalnızca okullarda verilirse çocuklar evde ve okulda karşılaştıkları değerler arasında seçim yapmak zorunda kalabilirler ve ailelerde olmayan bir değer sadece okulda kazandırılabilir. Çocuklar aile ortamında ilk olarak aile büyüklerini rol model alacakları için çocuklarla birlikte aile büyüklerinin de değerleri benimsemesi, davranışlarında gösteriyor olması gerekir. Bu tür bir sorunla karşılaşmamak için, okul aile birliklerine büyük görev düşmektedir (Yazıcı, 2006, s. 516; Gürcan, 2010, s. 203-208). Yapılan araştırmalarda öğretmenler değerlerin öğretiminde ailelerin temel olduğunu, okulda ve ailede verilen değerlerin çatıştığı görüşündedir. Öğretmenler ayrıca okulda verilen değerlerin ailede sürdürülmediğini, okul ve aile arasında iş birliği olmadığını ve okul ile ailede verilen değerlerin çatışabildiğini belirtmişlerdir (Yazar, 2012, s. 62). Değerler aslında içinde bulunulan aileden öğrenilen inançtır. Çocuklar okula başladıklarında belli değerlere sahip olarak gelirler. Bazen yeni değerler öğretmek yerine var olan değerlerin değiştirilmesi gerekebilir. Ailede değerlerin öğrenilmesi aynı dil öğrenmeye benzer, çünkü her ikisinde de çocuk belli bir zamana kadar alıcıdır, sonra aldıklarını uygulamaya başlar (Cüceloğlu, 2010, s. 341-344). Bu sebeple aile iyi bir rol model olursa, çocuğun sosyal değerleri kazanmasına katkı sağlayacaktır.

2.10. Yurtiçi Alanyazındaki İlgili Araştırmalar

Gülşay Ogelman ve Erten Sarıkaya (2015), okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi ile ilgili görüşlerini ortaya koymak amacıyla nitel araştırma yapmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, 46 kadın okul öncesi eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak okul öncesi dönemde değerler eğitimi öğretmen görüş formu uygulanmıştır. Sonuç olarak, değerler eğitimi denildiğinde öğretmenlerin aklına ilk

olarak, saygı, sevgi, hoşgörölü olmak, sorumluluk almak, yardımseverlik, dürüstlük, iş birliği ve nezaket gelmektedir. Ayrıca öğretmenler, aileleri konu ile ilgili bilgilendirmenin, okul öncesi eğitim programında değerler eğitimine yer verilmesinin, öğretmenlere değerler eğitimi ile ilgili materyal sağlanması ve eğitimler verilmesinin gerekliliğini ifade etmişlerdir.

Sapsağlam (2015), anasınıfına devam eden çocuklara yönelik Sosyal Değerler Eğitimi Programı geliştirilmesi ve Sosyal Değerler Eğitimi Programının anasınıfına devam eden çocukların sosyal beceri kazanımlarına etkisinin incelenmesi amacıyla ön test- son test ve kontrol gruplu deneysel desenle incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu deney grubunda 20 çocuk ve kontrol grubunda 20 çocuk olmak üzere toplam 40 çocuk oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen “Sosyal Değerler Eğitimi Programı” 12 hafta boyunca haftada üç gün deney grubuna uygulanmıştır. Sonuç olarak; “Sosyal Değerler Eğitimi Programının” çocukların sosyal beceri kazanımında etkili olduğu ve bu etkisinin kalıcı olduğu saptanmıştır.

İpek (2014), Değerler Eğitimi Programının anasınıfına devam eden beş yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerine etkisini araştırmak amacıyla deneysel bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 21 anasınıfı çocuğu oluşturmuştur. Çocuklara sevgi, saygı, iş birliği, arkadaşlık, iyilik ve yardımseverlik değerlerini kazandırıp, çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerini artırmayı amaçlayan bir değerler eğitimi programı uygulanmıştır ve 21 çocuğun, program uygulanmayan 19 çocuğa göre sosyal duygusal uyum düzeylerinde olumlu bir şekilde değişim sağlanmıştır.

Dereli İman (2014), okul öncesi dönem çocukları için geliştirilmiş olan değerler eğitimi programının çocukların sosyal beceri, psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme becerilerine etkisini incelemek amacıyla, yarı deneysel modelde bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5,5-6 yaş arasında 66 (33 deney grubu, 33 kontrol grubu) çocuk oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak çocuklara değerler eğitimi programı uygulanmıştır. Sonuç olarak değerler eğitimi programına katılan çocukların sosyal beceri, psiko-sosyal gelişim ve sosyal problem çözme becerileri puan ortalamalarının eğitim programına katılmayan çocukların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

Bozdaş (2013), öğretmenlerin mesleklerine adanmışlık düzeyleriyle değerler eğitimi uygulama düzeyleri arasında ilişkinin olup olmadığını ortaya koymak amacıyla nicel araştırma desenlerinden ilişkiisel tarama yöntemi ve araştırma sonuçlarını teyit

etmek amacıyla nitel veri toplama araçları da kullanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, ilköğretim okullarında görev yapan 406 sınıf ve branş öğretmenleri oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak öğretmenlere “Mesleki Adanmışlık” ve “Değerler Eğitimi” anketleri uygulanması sonucunda belirlenen bir okuldaki 10 öğretmenle gözlem ve görüşme yapılmıştır. Sonuç olarak, mesleki adanmışlık düzeyi yüksek öğretmenlerle, mesleki adanmışlık düzeyi düşük öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamaları arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Sevim (2013), çocuklara yönelik programlar içerisinde çizgi filmlerin, değerler eğitimi bakımından karşılaştırılması amacıyla tarama modeli ve betimsel içerik analizi kullanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, anasınıflarına devam eden 250 çocuk ve ebeveyni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak açık uçlu anket kullanılmıştır. Sonuç olarak çocuklar tarafından en çok izlenen üç adet yerli yapım, üç adet yabancı yapım çizgi film belirlenmiştir. Okul öncesi öğretim programı dikkate alınarak hazırlanan ve uygulanan anket sonucunda kesinleştirilmiş olan sevgi, saygı, hoşgörü, işbirliği, adil olma, çalışkanlık, sorumluluk, temizlik, dürüstlük, yardımseverlik, aile birliğine önem verme, sağlıklı olmaya önem verme, paylaşma, vatanseverlik ve barış değerlerinden izlenen çizgi film bölümlerinde vatanseverlik ve barış değerlerine değinilmemiştir.

Neslitürk (2013), anasınıfına devam eden çocukların annelerine verilen Anne Değerler Eğitimi Programının (ADEP) 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerine etkisini incelemek amacıyla planladığı çalışmasını öntest-sontest-izleme kontrol gruplu modelde gerçekleştirmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, 5-6 yaş grubundaki çocuklar arasından seçilen 48 anne ile çocuğu oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, aile bilgi formu, sosyal beceri geliştirme sistemi aile formu, program öncesi ve sonrasında çocukların ebeveynleri tarafından doldurulmuş; ayrıca deney grubu için eğitim programı bitiminden dört hafta sonra tekrar doldurulmuştur. Araştırma sonunda, anasınıfına devam eden 5-6 yaş çocuklarının annelerine verilen Anne Değerler Eğitimi Programı (ADEP)’nin çocukların sosyal becerilerini olumlu yönde desteklediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tarçoçin, Berктаş ve Uyanık Balat (2013), okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içi etkinliklerde çocuklarla olan iletişimlerinde kullandıkları evrensel değerleri gözlem yoluyla incelemek amacıyla nitel çalışma yapmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, Tekirdağ’ın Hayrabolu ilçesi ve Bingöl il merkezinde bulunan 4 okul öncesi öğretmenidir. Veri toplama aracı olarak “Yapılandırılmamış ve Katılımcı Olmayan

Gözlem Tekniği” kullanılmıştır.. Sonuç olarak öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerde çocuklarla olan iletişimlerinde 12 farklı değeri kullandıkları görülmüştür. Bu değerler içinde en çok kullandıkları evrensel değerlerin ise nezaket, yardımlaşma, sorumluluk, saygı ve sabır olduğu görülmüştür.

Erkuş (2012), okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 72 öğretmen oluşturmaktadır. Sonuç olarak, okul öncesi eğitim programında değerler eğitimi boyutu daha kapsamlı olarak yeniden düzenlenmeli, öğrenci sayıları azaltılmalı, programdaki değerler somut yaşantılar ile verilmeli ve ailede değerlerin pekiştirilmesi gibi öneriler geliştirilmiştir.

Öztürk Samur (2011), Değerler Eğitimi Programının anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal duygusal gelişimlerine etkisini incelemek amacıyla deneysel bir çalışma yapmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu altı yaş grubundaki 22 deney 22 kontrol grubu olmak üzere toplam 44 çocuk oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak, genel bilgi formu ve Okul Öncesi Davranışsal ve Duygusal Dereceleme Ölçeğinden yararlanılmıştır. Sonuç olarak; deney ve kontrol gruplarının duyguları düzenleme, okul hazırbulunuşluğu, sosyal güven, toplam sosyal duygusal gelişim son test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Aileye aitlik puanlarında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Balcı ve Yanpar Yelken (2010), ilköğretim okulu öğretmenlerinin değer kavramına yükledikleri anlamları betimlemek amacıyla nitel araştırma yapmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Mersin merkezde görev yapan 214 sınıf ve branş öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak “Kendi düşüncelerinize göre değer nedir?” sorusunun yazılı cevapları kullanılmıştır. Sonuç olarak verilen cevaplar “ölçüt olarak değer”, “birey ve toplum ilişkilerini düzenleyen unsur olarak değer”, “davranışlar bütünü olarak değer”, “maddi ve manevi unsurlar olarak değer”, “kurallar bütünü olarak değer”, “nitelik olarak değer” ve “değer eğitiminin işlevleri” olarak 7 tema altında toplanmıştır.

Yazıcı (2006), değerler eğitimine genel bir bakış amacıyla değerler eğitimi uygulamalarını incelemiştir. Yaptığı incelemeler sonucunda; değerler eğitimi kimi zaman ayrı bir ders olarak, kimi zaman da diğer derslerin içerisinde öğrencilere verilmeye çalışılmıştır. Günümüzde değerler eğitimi, diğer derslerin konuları içerisinde verilmeye çalışılmaktadır. İşbirliği, özgürlük, mutluluk, dürüstlük, alçakgönüllülük, sevgi, barış,

saygı, sorumluluk, basitlik, hoşgörü ve birlik-bütünlük değerleri Amerika Birleşik Devletleri'nde 1995 yılında "Yaşayan Değerler Eğitimi Programı" kapsamında değişik etkinlikler şeklinde yer almıştır. Ülkemizde değerler eğitiminin etkili bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için tespitlerine yer vermiştir.

2.11. Yurtdışı Alanyazındaki İlgili Araştırmalar

Ingibjorg ve Johanna'nın (2016) yaptığı çalışma okul öncesi öğretmenlerinin çocuklarla iletişimde önemli gördükleri değerlerin niteliğine ve değerler eğitiminde kendi rollerini nasıl gördüklerini anlamak amacıyla eylem araştırması deseninde yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İzlanda'da bir okulda görev yapan yedi okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak, toplantılardan, röportajlardan, gazete ve dergilerden elde edilen ses kayıtlarından oluşmaktadır. Sonuç olarak okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimindeki rolüne ilişkin beş tema; iyi bir rol modeli, dil kullanımı, tartışma, rehberlik ve yönlendirme olarak belirlenmiştir.

Pärje ve Marika (2015) okul öncesi eğitim alan çocuklar için önemli olan değerlerin belirlenmesi ve değerler eğitiminde kullanılabilecek etkinliklerin neler olabileceğini belirlemek amacıyla anket tekniğinden yararlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 15 Estonya şehrinden 163 okul öncesi eğitim kurumu müdürü, 425 okul öncesi öğretmeni ve 390 okul öncesi eğitimi alan çocukların ebeveynleri olmak üzere toplam 978 katılımcı oluşturmaktadır. Sonuç olarak müdürler için önemli olan değerler, eğlenmenin yanı sıra gurur ve yaratıcılıkken, öğretmenler için önemli olan değer sabırdır. Ebeveynleri okul müdürleri ile karşılaştırdığımızda güven ve bağlılığı daha önemli görmekteyken, öğretmenlerle karşılaştırdığımızda anaokullarında iyi bir eğitimin önemli olduğu görülmüştür. Rol model olmanın da değerler eğitiminde çok önemli olduğu belirtilmiştir.

Grusec, Goodnow and Kuczynski, (2000), çocukların değer ve davranışları nasıl elde ettikleri ile ilgili geleneksel teoriler, ebeveynlik tekniklerini veya stillerini incelemekte ve duyarlı ebeveyn-çocuk ilişkisinin önemini kabul etmektedir. Ancak ailelerden alınan tüm dönütlere dayanarak değerlerin içselleştirilmesini gerektiğini vurgulamışlardır. Araştırma kapsamını küçük bir grup ebeveynlik stratejileri veya yöntemleri ile sınırlı tutmuşlardır.. Araştırma, ebeveynlerin merkezi önemini kabul etmekte ve bu alanda araştırmalar yapılmasını savunmaktadır. Araştırma sonuçları; aileler, etkili ebeveynlik için özel strateji ve yöntem kullanmaktan ziyade çocuğunun

karakterini ve durumunu bilmeli, anlamalıdır; ebeveynlerin, çocuklarını sosyalleştirirken içselleştirmeden başka hedeflere sahip oldukları gerçeğini göz önünde bulundurarak bu gerçeğin etkisini değerlendirmeli ve daha geniş bir ebeveynlik stratejisi aralığını ele almaktadır.

Yukarıda yer alan çalışmalar incelendiğinde değerler eğitime genel bir bakış, öğretmenlerin değer kavramına yükledikleri anlamları betimlemek, değerler eğitimi programının etkililiğini araştırma, çizgi filmlerin değerler eğitime etkisini incelemek, anne değerler eğitimi programının etkililiğini incelemek amacıyla çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Sosyal değer eğitiminin üç bileşeni olan öğretmen, aile ve çocuğun araştırma sürecinde yer aldığı her hangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda bu çalışmanın, alanyazında yer alan önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizleri bölümü yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Okul öncesi dönem çocuklarının aile ve öğretmenlerinin sosyal değer kazanımı konusundaki bakış açılarını ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma temel nitel araştırma

deseninde yapılmıştır. Temel nitel araştırma, genel, temel ve yorumlayıcı bir çalışma olup eğitim alanında sıkça kullanılmaktadır. Oluşturulmuş ama keşfedilmemiş olan anlamların sosyal dünyayla nasıl bir etkileşim kurduğuna bakılarak temelini, nasıl anlamlandırıldığını ve deneyimleri açıklar. Temel nitel araştırmada veriler gözlem, görüşme veya doküman analiziyle elde edilmektedir (Merriam, 2013, s. 22).

Araştırmada öncelikle araştırma kapsamında yer alan çocukların öğretmenleriyle yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Daha sonra görüşülen öğretmenlerin sınıflarında gözlem yapılmıştır. Gözlem ve görüşme sonuçlarına göre değerler konusunda farklı davranış sergileyen çocukların ebeveynlerinden gönüllü olanlarla yarı yapılandırılmış görüşme yapılarak daha derinlemesine bilgi toplanması amaçlanmıştır. Temel nitel araştırmanın amacı da toplanan bilgilerle anlamları açığa çıkarmak ve yorumlamaktır (Merriam, 2013, s. 22).

3.2. Çalışma Grubu

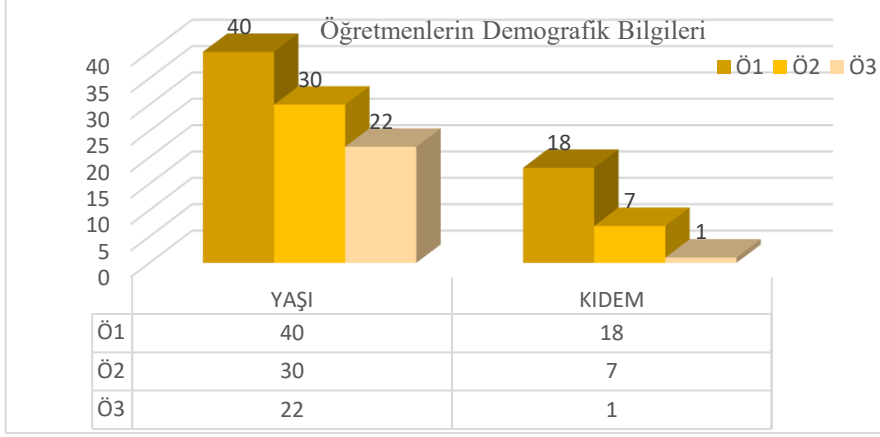
Araştırmanın katılımcılarını, Türkiye'nin orta batısında bulunan bir şehirdeki devlet anaokullarında görev yapmakta olan üç okul öncesi öğretmeni, belirlenen öğretmenlerin sınıfında eğitim gören çocuklar ve çocukların aileleri oluşturmaktadır. Katılımcılar, üç kadın öğretmen, beşi kadın, biri erkek olmak üzere altı ebeveyn ve 50 okul öncesi çocuğudur. Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Amaçlı örnekleme nitel araştırmalarda kullanılan bir örnekleme yöntemidir. Burada amaç, araştırılacak konu üzerinde gönüllü katılımcıların sağlanması ve daha derinlemesine bilgi elde etmektir (Creswell, 2015, s. 156). Amaçlı örnekleme, olayların ortaya çıkarılmasında ve açıklanmasında kullanılan bir yöntemdir. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden birisi olan ölçüt örnekleme yöntemi ise belirli ölçütlerin araştırmacı tarafından hazırlanması ya da daha önceden hazırlanmış ölçüt listesi kullanılan yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.135- 140). Ölçüt örnekleme yöntemine göre araştırma için sosyo-ekonomik düzeyi üç farklı anaokulu belirlenmiştir. Anaokullarını belirleme sürecinde e-posta yoluyla İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden anaokullarının sosyo-ekonomik durumunu içeren, öğretmen ve öğrenci sayılarının yer aldığı bir bilgilendirme yazısı istenmiştir. Milli Eğitim Müdürlüğünden gelen yazı ile amaçlı örnekleme yönteminin ölçüt örnekleme tekniğine göre sosyo-

ekonomik düzeyi farklı üç okul belirlenmiştir. Bu okullarda araştırma yapılacağına dair İl Millî Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır (EK 1).

Araştırma yapılacak okullar belirlendikten sonra pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışmada belirlenen her bir anaokulundan bir gönüllü öğretmenle görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan öğretmenlerin sınıflarında 42 saat 25 dakika gözlem yapılmıştır. Pilot çalışmada yapılan gözlemler, görüşmeler ve alanyazından yararlanarak gözlem ölçütleri belirlenmiştir.

Araştırmaya başlamadan önce öğretmenler, pilot çalışmadan yararlanarak ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Çalışmanın katılımcılarının belirlenmesi konusunda planlama yapılırken çeşitli ölçütler göz önünde bulundurulmuştur. Bunlardan birincisi öğretmenlerin mesleki kıdemleridir. Öğretmenlerin mesleki kıdemlerinin farklı olmasının sosyal değerlerin kazandırılmasına nasıl bir etkisi olacağını araştırmak hedeflenmiştir. İkinci ölçüt öğretmenlerin yaşlarıdır. Farklı yaşlarda olan öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada etkisini incelemek hedeflenmiştir. Değerler eğitimi alma durumuyla ilgili herhangi bir eğitim alan öğretmen olmadığı için ölçüt olarak alınmamıştır. Katılımcı öğretmenlerin belirlenmesinden sonra araştırmacı, öğretmenleri araştırma hakkında bilgilendirmek için ziyaret etmiştir. Araştırmacı, görüşme yapmadan önce öğretmenlerin kişisel bilgi formu doldurmasını istemiştir. Kişisel bilgi formunda cinsiyet, yaş, mesleki kıdem, mezun olunan okul ve program, değerler eğitimine ilişki eğitim alıp almama durumu yer almaktadır. Araştırma için katılımcıların haklarının yer aldığı Ek- 3'te bulunan "Araştırma Gönüllü Katılım Formu" katılımcılara verilerek bilgilendirilmiş ve imzalatılmıştır. Araştırma etiği gereği katılımcıların kimlikleri gizli tutularak, katılımcıların isimleri kodlamalarla ifade edilmiştir. Katılımcı öğretmenlere ait demografik bilgiler Tablo 3.1. de verilmiştir. Katılımcı öğretmenlerin yaşları 40, 30 ve 22 şeklindedir. Kıdemleri ise Ö3 öğretmenliğe yeni başlamıştır, Ö2 öğretmenliğinin 7. yılındadır ve Ö1 öğretmenliğinin 18. yılındadır.

Tablo 3.1 . Öğretmenlerin demografik bilgileri

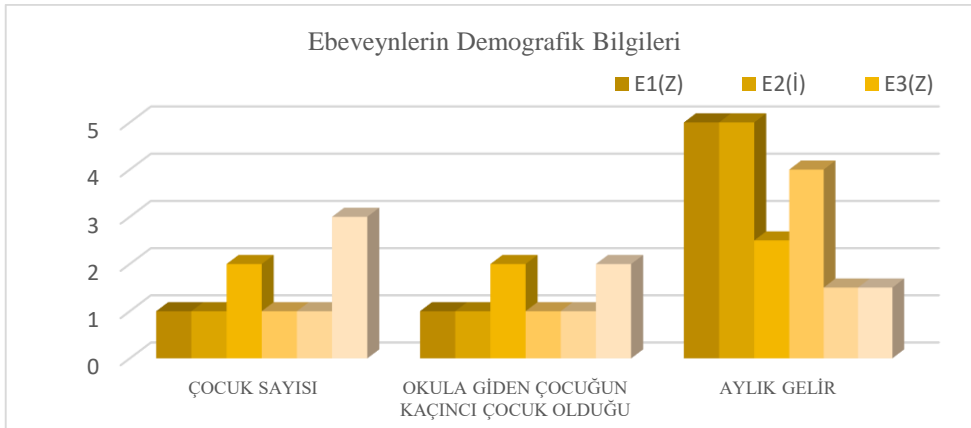

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerin ardından sınıflarda gözlem yapabilmek için Ek- 7’de yer alan “Ebeveyn İzin Formu” ebeveynlere gönderilerek doldurmaları istenmiştir. Ebeveyn izin formunda araştırmacı, ebeveynlerde güven oluşturmak için araştırmacının amacı ve araştırmacı hakkında bilgilere yer vermiştir. Ayrıca araştırmacı, sınıfta yapılan gözlem süresince, ebeveynlerin var olan haklarıyla ilgili bilgilendirme yapmıştır. Tüm ebeveynlerin çocuklarının çalışmaya katılımına izni alındığı için tüm çocuklar çalışmada yer almışlardır. Çalışmanın söz konusu okulda gerçekleştirilebilmesi için Milli Eğitim Müdürlüğü’nden alınan iznin yanı sıra okul müdürlerinden ve okul öncesi öğretmenlerinden yazılı izin formu alınmıştır. Ayrıca çalışmanın etik değerleri ihlal etmediği ve çocukların gelişimleri için herhangi bir tehdit oluşturmadığı da Anadolu Üniversitesi Bilimsel Etik Kurulu tarafından teyit edilmiştir (EK- 8). Alanyazında yer alan sosyal değerler kriter alınarak gözlem ölçütleri belirlenmiştir. Gözlem ölçütleri belirlenirken ayrıca pilot çalışmadan da yararlanılmıştır. Ek- 9’da yer alan veri toplama çizelgesinde gözlem kayıtlarına ilişkin bilgiler verilmiştir. Üç ayrı anaokulundan üç sınıftan toplanan gözlem kayıtları toplam 68 saat 20 dakikadır. Yapılan gözlemler sonucunda sınıflarda sosyal değer kazanımı olumlu ve olumsuz yönde farklı düzeyde olan iyi ve zayıf olarak iki çocuk belirlenmiştir. Belirleme aşamasında çocuklar hakkında öğretmenlerin de görüşleri alınmıştır. Belirlenen çocukların ebeveynlerinden gönüllü olmayan olması durumu için yedek çocuklar belirlenmiştir. Tüm ebeveynler olumlu cevap vererek gönüllü katılım sağlamışlardır. Fakat bir ebeveynin yarı yapılandırılmış görüşmeye gelmesi açısından zorluk yaşamasının üzerine yedek olan çocuğun ebeveyniyle yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Araştırma anne ve babalarla birlikte yarı yapılandırılmış görüşme olarak planlanmasına rağmen babaların iş yoğunluklarından dolayı beş çocuğun annesiyle yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır.

Ebeveynlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmede ebeveynlere çocukları hakkında zayıf veya iyi olarak bir bilgi verilmemiştir.

Araştırmacı ebeveynlerle yarı yapılandırılmış görüşme yapmadan önce çalışmanın amacı ve içeriği hakkında bilgi vermiştir. Araştırmacı, katılımcı ebeveynlerden Ek- 2’de yer alan “Araştırma Gönüllü Katılım Formu” ve Ek- 5’te yer alan “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu”nun içinde bulunan “Kişisel Bilgi Formu”nu doldurmalarını istemiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan kişisel bilgi formunda ailelere ilişkin çocuk sayıları, anaokuluna devam eden çocuğun kaçınıcı çocuk olduğu, anne ve babanın eğitim durumu ve çalışma durumuyla birlikte meslekleri, aile yapısı, anne ve babanın yaşları ve aylık gelir bilgisi bulunmaktadır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuk sayıları, anaokuluna devam eden çocuğun kaçınıcı çocuk olduğu ve aylık ortalama gelirleri Tablo 3.2’de verilmiştir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin anne ve baba olarak yaş bilgileri Tablo 3.3’te verilmiştir. E5(Z)’in ailesi dağılmış aile yapısında olduğu için annenin yaşı bilinmemektedir.

Tablo 3.2 Araştırmaya katılan ebeveynlerin demografik bilgileri

Tablo 3.2’de görüldüğü gibi E1(Z), E2(İ), E4(İ) ve E5(Z)’nin çocuk sayıları birdir ve anaokuluna devam eden çocukları da ilk çocuklarıdır. E3(Z)’nin 2 çocuğu bulunmaktadır ve ikiz oldukları için ikisi de anaokuluna devam etmektedir. Belirlenen çocuk ikiz olmalarına karşın doğum saatine göre ikinci çocuktur. E6(İ),’nin üç çocuğu bulunmaktadır. Anaokuluna devam eden ikinci çocuğudur. E1(Z) ve E2(İ)’nin aylık gelirleri ortalama 5000 TL, E4(İ)’nin aylık geliri ortalama 4000 TL, E3(Z)’nin ortalama 2500 TL ve E5(Z) ile E6(İ)’nin aylık gelirleri de ortalama 1500 TL’dir.

Tablo 3.3. Araştırmaya katılan ebeveynlerin yaş bilgileri

Ebeveynlerin yaş bilgileri Tablo 3.3'te de belirtildiği gibi E1(Z)'nin ailesinin yaş bilgileri anne 36, baba 50 yaşındadır, E2(İ)'nin ailesinin yaş bilgileri anne 34, baba 34 yaşındadır, E3(Z)'nin ailesinin yaş bilgileri anne 29, baba 34 yaşındadır. E4(İ)'nin ailesinin yaş bilgileri anne 30, baba 40 yaşındadır, E5(Z)'nin ailesi tek ebeveynli aile olduğu için sadece babanın yaşı vardır ve 41 yaşındadır, E6(İ)'nin ailesinin yaş bilgileri anne 34, baba 40 yaşındadır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırma sürecinde 4 farklı veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlar, yarı yapılandırılmış öğretmen görüşme formu, yarı yapılandırılmış ebeveyn görüşme formu, gözlem ve günlüklerdir. Çalışma sürecinde üç farklı öğretmen ve altı farklı ebeveynle yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Üç ayrı sınıftan toplam 50 çocuk 68 saat 20 dakika gözlenmiştir ve toplam 20 sayfa günlük yazılmıştır. Veri toplamaya ilişkin bilgiler Tablo 3.4'te yer almaktadır.

Tablo 3.4. Veri toplama araçları

	Veri Toplama Araçları	Toplanan Veri Miktarı	Toplam Süre
1	Yarı yapılandırılmış öğretmen görüşmeler	3 görüşme	2 saat 54 dakika
2	Yarı yapılandırılmış ebeveyn görüşmeleri	6 görüşme	3 saat 14 dakika
3	Gözlem		68 saat 20 dakika
4	Günlük	20 sayfa	

3.3.1. Yarı yapılandırılmış görüşmeler

Nitel araştırma yöntemlerinden etkili bir araştırma yöntemi olan görüşme, kişilerin deneyimlerine, duygularına, görüşlerine ve tutumlarına ilişkin bilgi elde etmede kullanılmaktadır. Görüşme öncesinde araştırmacı tarafından yapılan hazırlıklar, elde edilen verilerin daha kısa sürede ve daha net olmasını sağlayacaktır. Görüşme formunun hazırlanmasında dikkat edilecek bazı unsurlar vardır. Bunlar; soruların kolay anlaşılması ve odaklı soruların hazırlanması, açık uçlu sorular oluşturulması, yönlendirici ve çok boyutlu sorulardan kaçınma, sorulara açıklayıcı ve farklı şekilde sondalar hazırlama, soruları geliştirme biçiminde sıralanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 147-167). Araştırmacı görüşme sorularını bu ilkelere dayanarak hazırlamıştır. Görüşme soruları hazırlandıktan sonra pilot görüşme yapılarak düzeltmeler yapılmıştır. Görüşme sorularının hazırlanmasının yanında görüşmenin gerçekleştirilmesi aşaması da önemlidir. Görüşmenin yapılmasında dikkat edilecek unsurlar; görüşme sorularını görüşmenin akışına göre devam ettirme, görüşmenin yönetilmesi, konuşma tarzında görüşme sorularının yöneltmesi, görüşme sorularının cevaplanmasında cesaretlendirilmesi ve yansız olunması şeklindedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 167- 176). Araştırmacı görüşme yapmadan önce katılımcılarla tanışmıştır ve böylece katılımcıyla sohbet tarzı bir ortam oluşturmak, katılımcıyı rahatlatmak amaçlanmıştır. Ayrıca araştırmacı görüşme sırasında görüşmenin akıcı bir şekilde olması için dikkatlice dinleyerek görüşme ilkelerine göre görüşmelerini tamamlamıştır.

Bu araştırmanın yarı yapılandırılmış görüşme verileri 09.11.2017 ve 15.12.2017 tarihleri arasında toplanmıştır. Öğretmenler ve ebeveynlerle okulların rehber odalarında görüşme yapılmıştır. Araştırmacı görüşmeye başlamadan önce rehber odasının kayıt yapmaya uygunluğu, oturma yerlerinin görüşmeye uygunluğu, ortamın sessizliği ve rahatlığını kontrol etmiştir. Araştırma gönüllü katılım formları, görüşme sorularının yer aldığı dosya, görüşme sırasında not almak için gerekli malzemeler, ses kayıt cihazı ve ses kayıt cihazı çalışmaması durumunda kullanılacak ikinci bir kayıt cihazı olan cep telefonu hazır halde bulundurulmuştur. Ayrıca katılımcılara soruların doğru ya da yanlış cevaplarının olmadığı, soruları istedikleri gibi cevaplamaları konusunda bilgi verilmiştir.

Yarı yapılandırılmış ebeveyn görüşme formu araştırmacı tarafından, ailelerin çocuklarına sosyal değer kazandırması ve öğretmenle yaptıkları iş birliği çalışmaları hakkında görüşme yapmak amacıyla hazırlanmıştır. Yapılan alanyazın taramasında

odaklanması gereken noktalar belirlenerek görüşme sorularının hazırlanmasında araştırmacıya yol göstermiştir. Hazırlanan “Yarı yapılandırılmış ebeveyn görüşme formu” sonda sorular hariç 10 sorudan oluşmaktadır. Hazırlanan form okul öncesi alanında uzman 5 kişiye gönderilerek incelemeleri istenmiştir. Uzmanlardan gelen öneriler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmış olup son hali Ek- 5’te yer almaktadır.

Yarı yapılandırılmış öğretmen görüşme formu, araştırmacı tarafından çocukların sosyal değer kazanımıyla ilgili okul öncesi öğretmenlerinin bakış açıları hakkında bilgi almak için görüşme ilkeleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Yapılan alanyazın taramasında odaklanması gereken noktaların belirlenmesi, görüşme sorularının hazırlanmasında araştırmacıya yol göstermiştir. Hazırlanan “Yarı yapılandırılmış görüşme formu” sonda sorular hariç 12 sorudan oluşmaktadır. Hazırlanan form okul öncesi eğitim alanında çalışan beş uzmana gönderilerek incelemeleri istenmiştir. İnceleme sonucunda uzmanlardan gelen öneriler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmış olup son hali Ek- 6’da yer almaktadır.

Veri toplama sürecini başlatabilmek için izin formları oluşturularak sırasıyla, Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü, okul müdürlükleri, öğretmenler ve ebeveynlerden gerekli yasal izinler alınmıştır. İzin formlarında çalışmanın amacı, yöntemi, çalışma grubu, çalışmanın süreci ile ilgili bilgiler verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme yapılmadan önce öğretmen ve ebeveyn tarafından doldurulması için kişisel bilgi formu hazırlanmıştır.

3.3.2. Gözlem ve Araştırmacı Günlüğü

Nitel araştırmalarda görüşme kadar gözlemler de ana veri kaynağını oluşturmaktadır. Gözlemlerle informal görüşme ve konuşmalara dayalı veri elde edilmektedir (Merriam, 2013, s. 111). Araştırmada çocukların kendi aralarındaki görüşme ve konuşmalardan yararlanarak sosyal değer kazanımına ilişkin bilgi elde etmek amaçlanmıştır. Okul öncesi çocuklarının kendilerini görüşmede ifade edemeyecekleri ve araştırmacı çocukların doğal sınıf ortamına gidebileceği için, araştırmacı nitel veri toplamanın ideal biçimi olan okul öncesi çocuklarını gözlemlemiştir. Gözlem, araştırmada yapılan görüşmeleri destekleyen, edinilen bilgilerin karşılaştırılmasına olanak tanıyan, veri üçlemesi (triangulation) yapılarak detaylı bilgi sağlayan tekniktir (Creswell, 2017, s. 117). Araştırmacı, gözlem yapmadan önce ebeveynlerden, okul

müdürlerinden, okul öncesi öğretmenlerinden gerekli izinleri almıştır. Gözlem sınıflarda ve farklı etkinlik saatlerinde yapılmıştır. Okul öncesi öğretmenlerinden gözlem sürecinde daha iyi bir gözlem yapabilmek için uygun ortamlar ve etkinlik saatleri konusunda yardım istenmiştir.

Araştırmacı, çocukları sınıflarında doğal ortamda, müdahale etmeksizin gözlemlemiştir. Araştırmacı gözlem sürecinde başta katılımcı olmayan gözlemciden sonlara doğru katılımcı gözlemciye doğru değişmiştir. Bu tür gözlem yapılandırılmış alan çalışması veya yarı yapılandırılmış çalışma olarak adlandırılmaktadır. Gözlemci bir gözlem formu oluşturarak gözlemi bu form üzerine kaydetmelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 202). Araştırmacı pilot gözlem ve görüşmelerden yararlanarak, ayrıca alanyazında yer alan sosyal değerlere ilişkin bir Gözlem Ölçüt Formu (Ek-10) oluşturmuş ve gözlem kayıtlarını bu form üzerine yazmıştır. Araştırmacı, gözlem notlarını yazmaya başlamadan önce tarih, yer ve saat bilgileri yazmıştır. Ayrıca araştırmacı başlangıçta sınıfı genel olarak gözlemlerken, sonlara doğru araştırmacı tarafından belirlenen sosyal değer gözlem ölçüt formuna göre belirlediği çocuklara yönelik gözlemler yapmıştır.

Çalışmanın başından sonuna kadar araştırmacı gözlem ve görüşmelere ilişkin günlük notlar çıkarmaya çalışmıştır. Günlükler çalışma boyunca araştırmacının kendi duygu ve düşüncelerini yansıttığı notlardır. Genellikle gözlem ve görüşme sürecinde yaşanan zorluklar, bu zorluklarla nasıl başa çıktığı, çalışmada yaşanan sürpriz gelişmeler araştırmacı tarafından günlüklere yazılmıştır. Araştırma boyunca toplam 20 sayfa günlük yazılmıştır. Günlükler, araştırmanın destekleyici verilerini oluşturmaktadır.

3.4. Veri Analizi

Nitel veri analiz süreci, hem sistematik hem de dinamik bir süreçtir. Keskin sınırları olan bir yapıdan daha ziyade esnek bir yapıya sahiptir. Karmaşık bir süreç olmasının yanında kendine özgü bir yapısı vardır (Kabakçı-Yurdakul, 2016, s. 3). Temel nitel araştırma kapsamında yapılan bu çalışmada araştırmanın verileri, 24.10.2017- 15.12.2017 tarihleri arasında gözlemler, yarı yapılandırılmış görüşmeler, günlükler aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın veri toplama takvimi Ek- 10'da yer almaktadır.

Bu çalışmada nitel veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz yapılmıştır. Bu yaklaşıma göre araştırmacı görüşme sorularından elde ettiği temalara uygun biçimde betimleme yapabilir. Elde edilen bulguların düzenli bir biçimde sunulmasında

betimlemeler açıklanır, yorumlanır ve alıntılara yer verilir. Betimsel analiz dört aşamadan oluşmaktadır;

- Betimsel analiz için çerçeve oluşturma
- Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi
- Bulguların tanımlanması
- Bulguların yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 256).

Betimsel analizin ilk aşamasında, araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme soruları, araştırmacının yaptığı gözlemler ve kavramsal çerçeveden yararlanarak bir çerçeve oluşturulmuştur. Araştırmacı elde edilen veriler üzerinde değişiklik yapmadan bilgisayar ortamına aktarmıştır. Görüşme dökümlerinin tamamı kaydedildikten sonra bir uzmana verilerek hata kontrolü yapılmıştır. Daha sonra elde edilen veriler, araştırmacının tüm önyargılarını dışarda tutarak okumasıyla kodlamalar yapmıştır. Araştırmacı, araştırmanın alt amaçları doğrultusunda, kodlamaları tekrar tekrar okuyarak, katılımcıların önemli ifadelerini belirleyerek temalara dönüştürmüştür. Temalar sorgulanarak nihai temalar oluşturulmuştur. Bu durumun kontrol edilmesi için öğretmen görüşmelerinden bir, ebeveyn görüşmelerinden biri zayıf biri iyi olmak üzere iki tane boş görüşme formu alandan bir uzmana verilmiştir. Uzman görüşme formuna kodlamalar yaptıktan sonra araştırmacı ve uzman bir araya gelerek her soru için yapılan kodlamaları karşılaştırmış ve tema güvenilirliği oluşturulmuştur.

Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi kapsamında, veriler okunarak düzenlenir ve doğrudan yapılacak alıntılar belirlenir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 256). Bu aşamada daha önceki aşamada oluşturulan çerçeveye göre elde edilen veriler okunmuş ve düzenlenmiştir. Elde edilen verilerden çerçevenin dışında kalanlar ayrılmıştır. Veriler anlamlı ve mantıklı şekilde bir araya getirilmiştir. Elde edilen verilerden oluşturulan kodlamaların güvenilirliğini sağlamak amacıyla araştırmacı ve okul öncesi eğitim alanında bir uzman, birbirinden bağımsız kodlamalar yaparak uyum yüzdesi hesaplanmıştır.

Bulguların tanımlanması kapsamında veriler doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Kullanılan ifadelerde değişiklikler yapılarak daha anlamlı hale getirilmiştir. Bulguların yorumlanması kapsamında bulgular açıklanmış, ilişkilendirilmiş, aralarında karşılaştırılmalar yapılmıştır.

3.4.1. NVivo 11 programı ile veri analizi

Genel olarak nitel veri analiz aşamaları verinin toplanması, verilerin indirgenmesi, veriyi görselleştirme, sonuç çıkartma ve doğrulama şeklinde tekrarlı ve döngüsel bir özelliğe sahiptir. Verilerin analize hazırlanması, verilerin genel anlamını araştırmak, verilerden kodlama ve temalara ulaşmak, temaları anlamlandırmak, sınıflamak ve ilişkilendirmek ve bulguların sunumu nitel veri analiz süreçlerindedir (Kabakçı-Yurdakul, 2016, s. 9).

NVivo ilk kez 1981 yılında ortaya çıkmıştır. 2015 yılında NVivo 11 olarak yenilenmiştir (Kabakçı-Yurdakul, 2016, s. 33). Araştırmacı, bilgisayar ortamına aktardığı ham verilerini, NVivo 11 programında “Sources” bölümüne kaydetmiştir. “Sources” içerisinde bulunan “Memos” adlı bölüme araştırmacı günlüklerini kaydetmiştir. NVivo 11 programında “Nodes” ifadesi temalara, “Code” ifadesi kodlamalara karşılık gelmektedir (Baş ve Akturan, 2013, s. 150). Araştırmacı NVivo 11 programını kullanarak hem her soruya ait cevapların tamamını hem de bir kişiye ait tüm soru ve cevapları görüntüleyebilmektedir. Böylece daha anlamlı ve hızlı kodlamalar oluşturmuştur. Kodlamalardan temalara geçerek her temanın altında kodlamalara ait başlıklar oluşturmuş ve kodlamalara ve temalara ilişkin “Project map” bölümünden şekiller oluşturmuştur. Şekiller, temalar ve kodlamaların görsel bir şekilde sunumunu yaparak daha kolay anlaşılmasını sağlamaktadır.

3.4.2. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları

Geçerlik ve güvenilirlik tüm araştırma türlerinde başından sonuna kadar ilgilendiren önemli bir durumdur. Betimsel bir çalışmada güvenilirlik ikna edici bir dille, edebi bir anlatının ürünüdür (Merriam, 2013, s. 200-201). Araştırmacı, güvenilirliği sağlamak amacıyla, yaptığı görüşmelerde verilerin kayıp ve karışıklığının olmaması için ses kaydı ve görüşme sırasında notlar almıştır. Araştırmacı, konuyla ilgili derinlemesine sorular sorarak nesnel bir yorumlama yapmayı hedeflemiştir. Görüşme kayıtları üzerinde hiç bir değişiklik yapılmadan dökümü yapılmıştır ve bu bir uzman tarafından kontrol edilmiştir. Veri toplama çizelgesi ile tüm kayıtlara dair bilgiler tablolastırılmıştır.

Dökümü yapılan görüşmeler için okul öncesi eğitim alanında uzman bir kişiyle güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Bu amaçla uzman ve araştırmacı tarafından rastgele seçilen bir öğretmen ve iki ebeveyne ait veriler, birbirinden bağımsız olarak kodlanmıştır.

Daha sonra uzman ve araştırmacının yaptığı kodlamalar karşılaştırılarak aynı soruda aynı kodlama yapılmışsa görüş birliği, aynı soruda farklı kodlama yapılmışsa görüş ayrılığı olarak kabul edilmiştir. Araştırmanın güvenirlik hesaplamasında ‘‘Uyuşum yüzdesi formülü’’ kullanılmıştır (Miles ve Huberman, 1994, s. 64). Araştırmanın güvenirliği, uyuşum yüzdesi formülüne göre % 85 olarak hesaplanmıştır. Bu değer araştırmanın güvenilir olarak kabul edilebileceğini göstermektedir. Daha sonra araştırmacı ve uzman bir araya gelerek kategorileri beraber incelemişler ve farklılıklar üzerinde durarak, farklılıkları gidermeye çalışmışlardır.

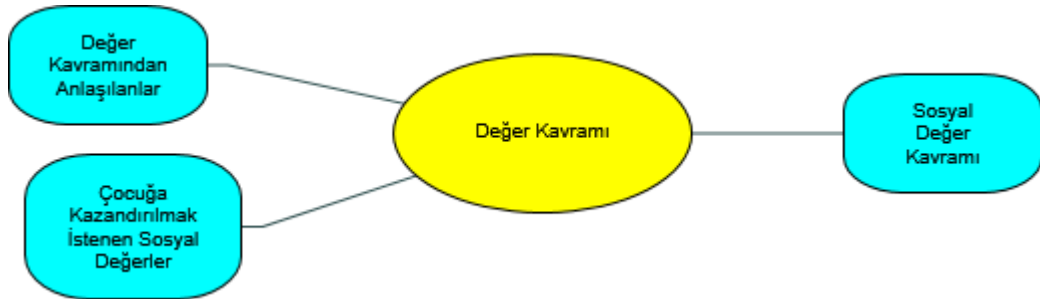
4. BULGULAR VE YORUM

4.1. Sosyal Değer Kazanımı Konusunda Farklı Düzeylerdeki Çocukların Ailelerinin Görüşlerinin İncelenmesi

Yapılan gözlemler sonucunda belirlenen sosyal değer kazanımı yönünden iyi olan 3 çocuğun ebeveyniyle ve sosyal değer kazanımı yönünden zayıf olan 3 çocuğun ebeveyniyle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verilerde ebeveynler E1, E2, E3, E4, E5 ve E6 olarak kodlanmıştır. Değer kazanımı yönünden iyi olan çocuğun ebeveyni İ(İ), zayıf olan çocuğun ebeveyni Z(Z) olarak belirtilmiştir. Bu bölümde ebeveynlerin, okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal değer kazanımına yönelik görüşleri ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

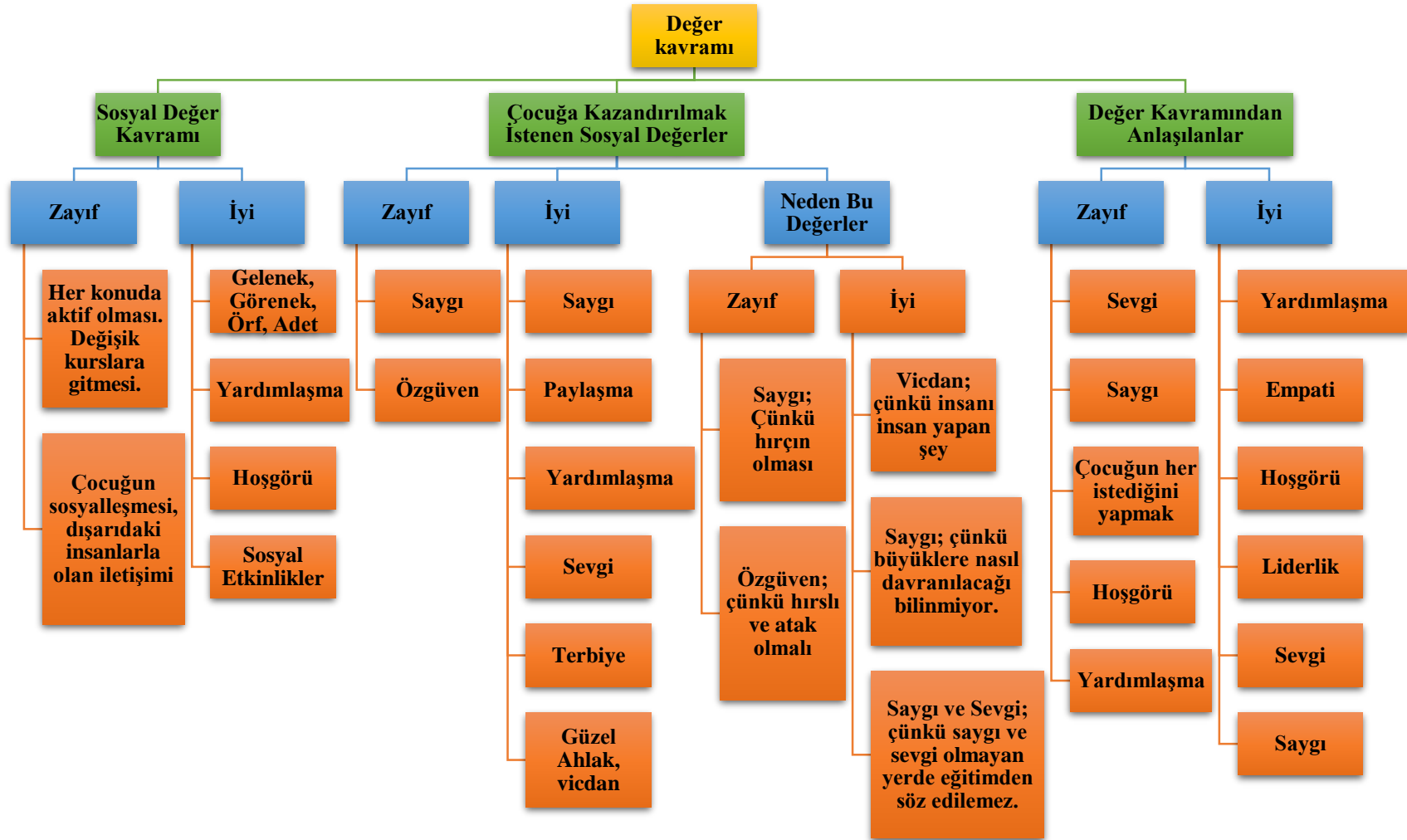
4.1.1. Ebeveynlerin değer ve sosyal değer kavramına ilişkin görüşleri

Ailelerle yapılan görüşmede sorulan, değer kavramıyla ilgili sorulara verilen cevaplar Şekil 4.1'deki gibi 3 ayrı başlık altında sınıflandırılarak verilmiştir.

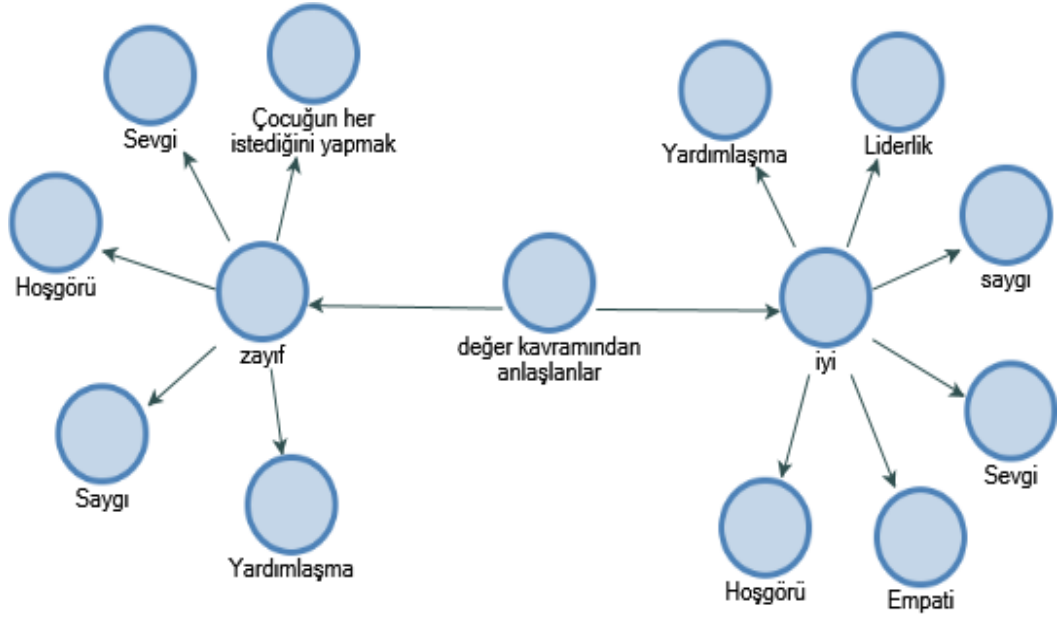
Şekil 4.1. Değer kavramına ilişkin verilen cevapların sınıflandırılması

Şekil 4.1'de ebeveynlerin değer ve sosyal değer kavramına ilişkin verilen cevaplar, değer kavramından anlaşılanlar, çocuğa kazandırılmak istene sosyal değerler ve sosyal değer kavramı olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma ailelerle yapılan görüşme sorularından ortak kod özellikleri ve benzerlikleri belirlenerek yapılmıştır. Şekil 4.2'de değer kavramına ait kodlar başlığı altında değer kazanımı bakımından iyi olan çocukların ebeveynlerinin verdiği cevaplar iyi, değer kazanımı zayıf olan çocukların ebeveynlerinin verdiği cevaplar zayıf olarak alt kodlar oluşturulmuştur.

Şekil 4.2. Değer kavramına ait alt kodlar

Değer kavramından anlaşılanlar

Şekil 4.3. Değer kavramından anlaşılanlara ait alt kodlar

Şekil 4.3'te ailelere sorulan "Değer kavramından ne anlıyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların kendi içinde gruplandırılması gösterilmiştir. Gruplama değer kavramından anlaşılanlar başlığı altındaki kodlamaların birbirleri ile benzerlik ve yakınlık ilişkilerine göre yapılmıştır.

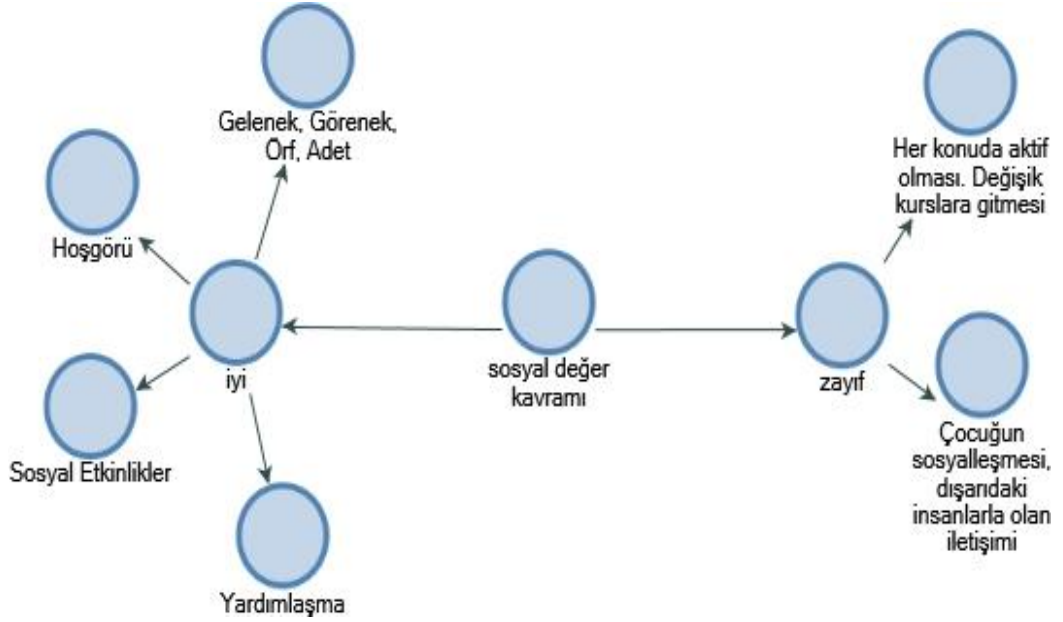
Şekil 4.3 incelendiğinde sosyal değer kazanımı iyi olan çocukların ebeveynleri değer kavramını, hoşgörü, liderlik, empati, saygı, sevgi ve yardımlaşma olarak belirtmişlerdir. Sosyal değer kazanımı zayıf olan çocukların ebeveynleri değer kavramını, çocuğa her istediğini vermek, sevgi, saygı hoşgörü ve yardımlaşma olarak belirtmişlerdir. İyi ve zayıf olarak nitelendirilen ebeveynlerin ortak belirttikleri değer kavramları sevgi, saygı, hoşgörü ve yardımlaşmadır. Sevgi ve saygı değerleri E1(Z), E3(Z) ve E6(İ) tarafından belirtilmiştir. E5(Z), değer kavramını bilmediğinden dolayı cevaplayamamıştır. E1(Z), değer kavramını

"Önem, saygı, başka ne olabilir, herşeyi ona vermek. Çocuğa değerden bahsediyorsak bir gözyaşı bile çok değerli benim için." şeklinde belirtmiştir.

Empati ve liderlik değerlerini E4(İ) şöyle açıklamıştır:

"Değer kavramından ben, çocuğun yardımlaşması, empati kurması arkadaşlarıyla o şekilde düşündüm hani, başka benim çocuğum olarak düşünürsem eğer değer kavramını, lider ruhlu olması birazcık".

Sosyal değer kavramı

Şekil 4.4. Sosyal değer kavramına ait alt kodlar

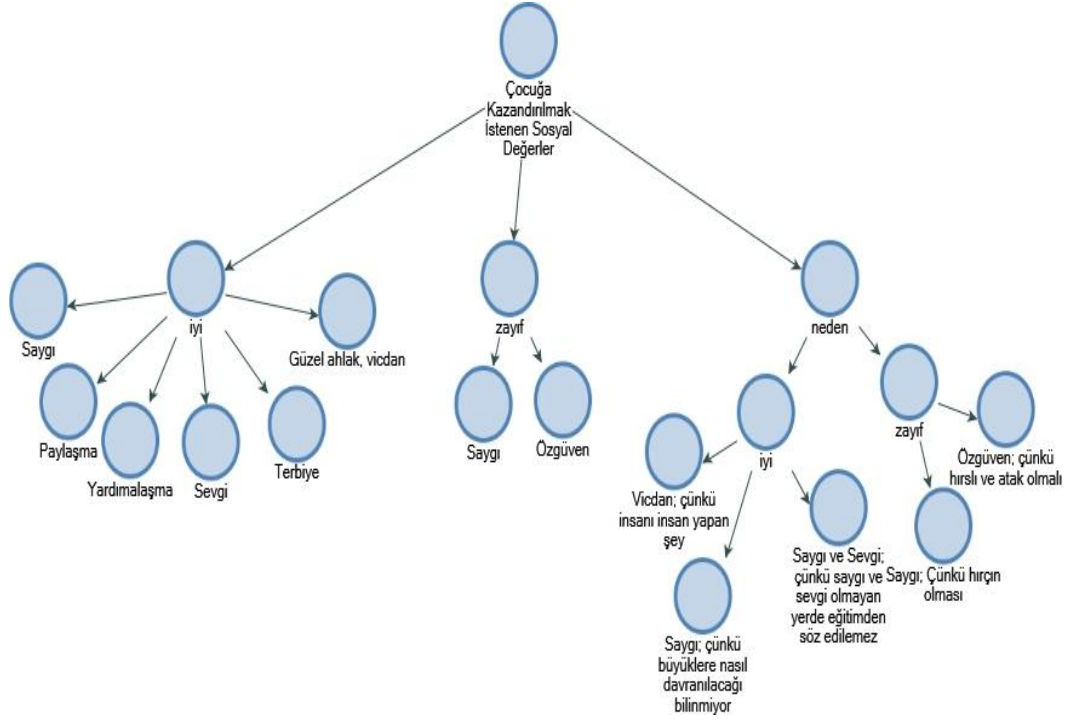
Şekil 4.4'te sosyal değer kavramına ait alt kodlar sosyal değer kazanımı yönünden iyi olan çocukların ebeveynlerinden gelen cevaplar ve sosyal değer kazanımı yönünden zayıf olan çocukların ebeveynlerinden gelen cevapların benzerlik yönünden sınıflandırılmasıyla oluşturulmuştur. Gelenek, görenek, örf, adet, hoşgörü, sosyal etkinlikler, yardımlaşma iyi kısmına ait alt kod olarak oluşturulmuştur. Her konuda aktif olması, çocuğun sosyalleşmesi, dışarıdaki insanlarla olan iletişimi zayıf kısmına ait alt kodlar olarak oluşturulmuştur.

Sosyal etkinlikler kodu iyi olan çocukların ebeveynlerinden 2 kaynaktan, zayıf olan çocukların ebeveynlerinden 2 kaynaktan olmak üzere toplam 4 kaynaktan elde edilen verilerle kodlanmıştır. Yardımlaşma 2 ayrı kaynaktan elde edilen verilerle toplanmıştır. Hoşgörü, gelenek, görenek, örf, adet ayrı ayrı kaynaklardan elde edilen verilerdir. E5(Z) sosyal değer kavramını bilmediğini belirterek soruyu yanıtlayamadığı için veri kodlanmamıştır.

“Gelenek, görenek, örf, adet” ile ilgili olarak E2(İ) şöyle açıklama yapmıştır:

“Toplumı oluşturan bireylerin uyum sağlamak zorunda olduğu işte örf, adet, gelenek, görenek davranışlar gibi şeyler birazcık daha bilimsel olarak düşündüğüm zaman öyle geliyor yani.”

Çocuğa kazandırılmak istenen sosyal değerler

Şekil 4.5. Çocuğa kazandırılmak istenen sosyal değerlere ait alt kodlar

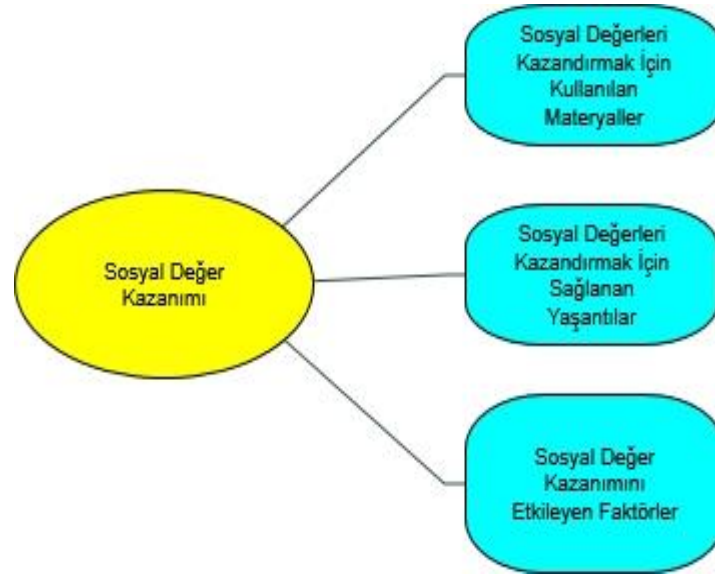
Şekil 4.5’ te ailelerin çocuğuna kazandırmak istediği sosyal değerlerin kendi içinde gruplandırılması gösterilmiştir. Gruplama iyi, zayıf ve neden olarak üç başlık altında oluşturulmuştur. “Neden” başlığı altında ebeveynlere sorulan “Çocuklara neden bu değerleri kazandırmak istedikleri” sorusuna verilen cevaplardan elde edilen verilerden kodlanmıştır. Gruplama çocuğa kazandırılmak istenen sosyal değerler başlığı altındaki kodlamaların birbirleri ile benzerlik ve yakınlık ilişkilerine göre yapılmıştır.

Güzel ahlak ve vicdan 2 ayrı kaynaktan kodlanarak oluşturulmuştur. Neden güzel ahlak ve vicdan sorusuna insanı insan yapan şeyin vicdan olduğu cevabı verilmiştir. E6(İ) terbiyenin de önemli bir değer olduğunu ve kazanılması gerektiğini belirtmiştir. E2(İ), vicdan değerinden sonra çocuğunun sırasıyla yardımlaşma ve paylaşma değerlerini kazanmasını istemiştir. E2(İ)’nin çocuğunun sınıfında E2(İ)’nin çocuğuyla ilgili yapılan gözlemlerde iki çocuk sınıfta oyuncakların bulunduğu raftan 4 vagonlu treni aldılar ve 2 vagonunu bir çocuk diğer iki vagonunu diğer çocuk aldı. Başka bir çocuk geldi ve trenle oynamak istedi ama iki çocuk de trenini paylaşmadı (Gözlem E2(İ)-3). E1(Z) ve E6(İ) en önemli kazanılması gereken sosyal değer saygı olduğunu belirtmişlerdir. Neden saygı sorusuna çocukların büyüklere nasıl davranacağını bilmemeleri cevabını vermişlerdir. E3(Z) en önemli değer özgüven olduğunu, “Neden özgüven en önemli?” sorusuna

“Özgüveni olduktan sonra başaramayacağı bir şey yok diye düşünüyorum. Önemli olan özgüven.” şeklinde yanıt vermiştir.

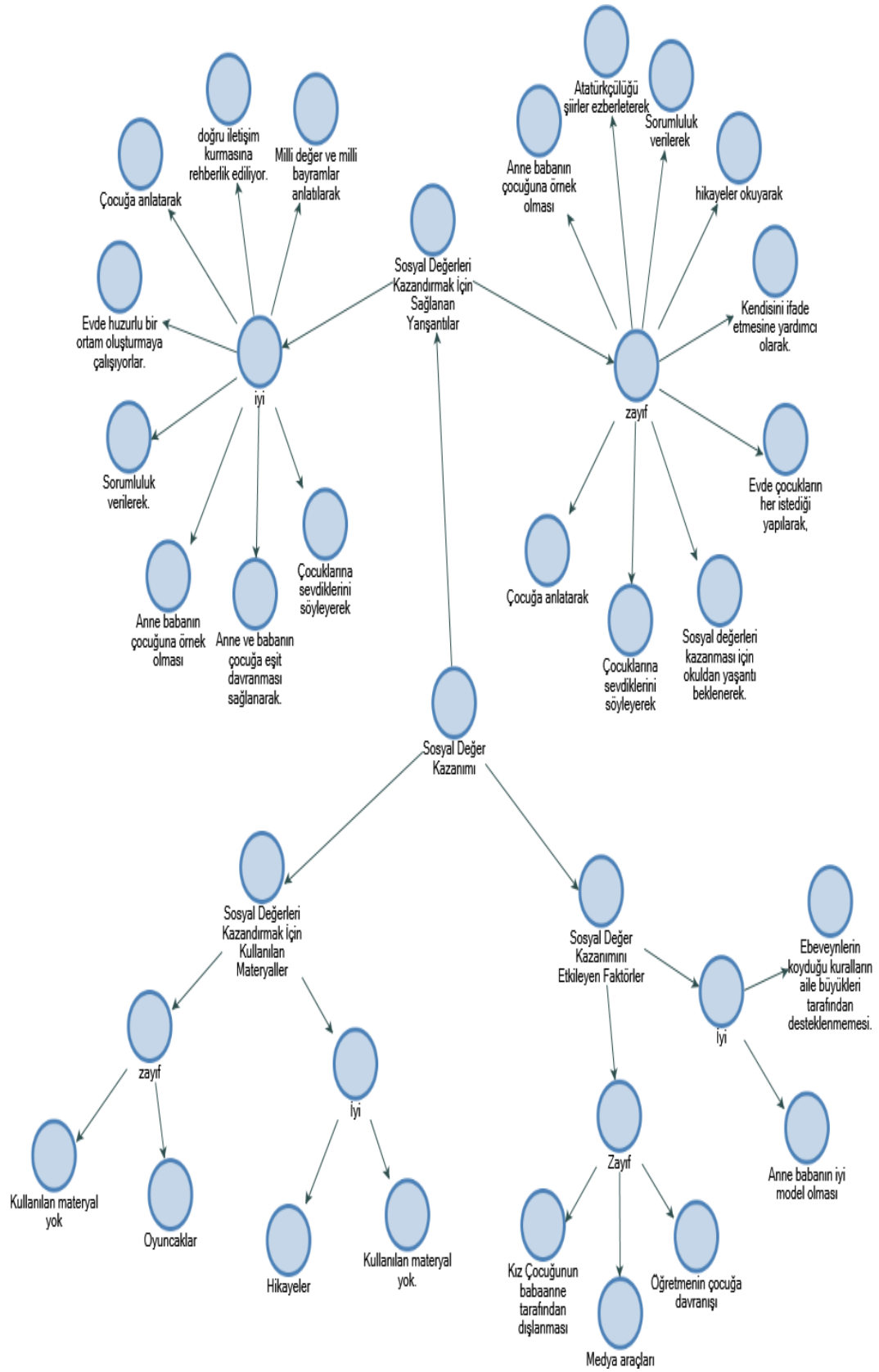
Araştırmacı öğretmene “Sosyal değerleri kazanma yönünden sınıfta en zayıf olan çocuğun hangisi olduğunu” sorduğunda öğretmen, E3(Z)’nin çocuğuyla ilgili , saygı konusunda çok zayıf olduğunu, herkese emir kipinde cümleler kurduğunu, ilgili çocuğun liderlik yapmayı sevdiğini, sınıfta ikinci bir öğretmen gibi hissettiğini belirtti. Bu durumu aile ile de paylaşan öğretmen, ailenin çocuğuyla ilgili evde de böyle yaptığını söylediğini açıkladı. Araştırmacı ilgili çocukla yaptığı gözlemde, ilgili çocuk öğretmenin yanına geldi ve arkadaşını göstererek gözlerini bağla dedi, öğretmen bağlayabilir misin demen gerekiyor derken ilgili çocuk öğretmenin dinlemeden oradan ayrıldı (Gözlem E3(Z)-6).

4.1.2. Ebeveynlerin sosyal değer kazanımını nasıl sağladığına ilişkin görüşleri

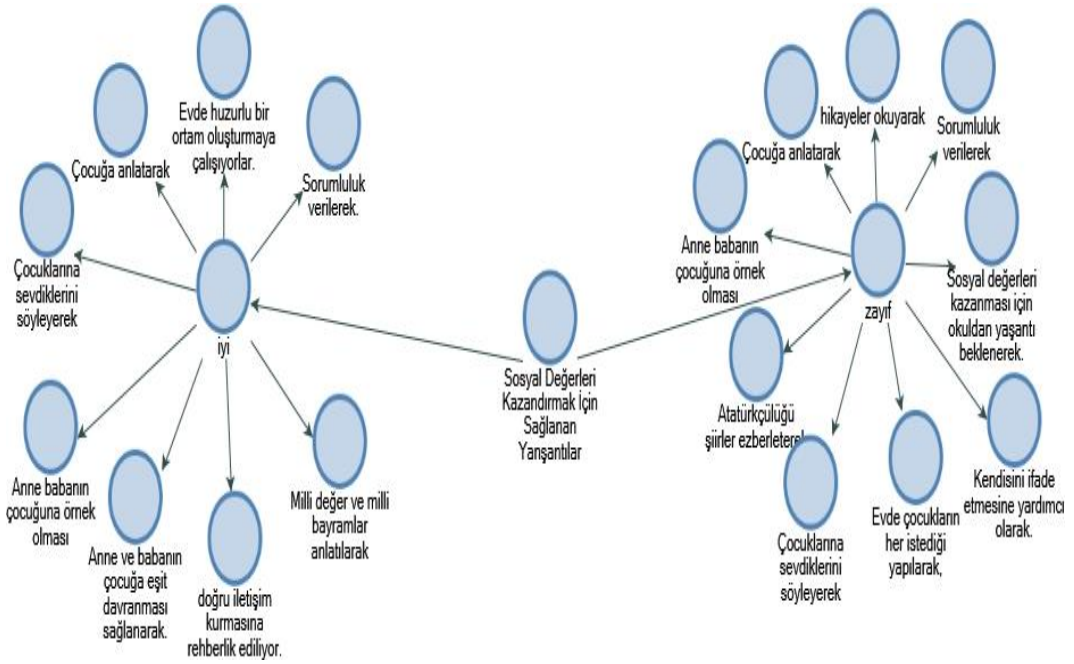
Şekil 4.6. Ebeveynlerin sosyal değer kazanımına ilişkin yapılan sınıflandırma

Şekil 4.6’da ebeveynlerin sosyal değer kazanımına ilişkin sorulan sorulara verilen yanıtlar, sosyal değerleri kazandırmak için kullanılan materyaller, sosyal değerleri kazandırmak için sağlanan yaşantılar ve sosyal değer kazanımını etkileyen faktörler olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma ailelerle yapılan görüşme sorularından ortak kod özellikleri ve benzerlikleri belirlenerek yapılmıştır. Şekil 4.7’de sosyal değer kazanımına ait kodlar ve sosyal değer kazanımı bakımından iyi olan çocukların ebeveynlerinin verdiği cevaplar İyi, değer kazanımı zayıf olan çocuk ebeveynlerinin verdiği cevaplar zayıf olarak alt kodlar oluşturulmuştur.

Şekil 4.7. Sosyal değer kazanımına ait alt kodlar

Sosyal değerleri kazandırmak için sağlanan yaşantılar

Şekil 4.8. Sosyal değerleri kazandırmak için sağlanan yaşantılara ait alt kodlar

Şekil 4.8’de ailelere sorulan “Sosyal değerleri çocuğunuza nasıl kazandırılıyorsunuz, ne tür yaşantılar sağlıyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların kendi içinde gruplandırılması gösterilmiştir. Gruplama sosyal değerleri kazandırmak için sağlanan yaşantılar başlığı altındaki kodlamaların birbirleri ile benzerlik ve yakınlık ilişkilerine göre yapılmıştır.

Şekil 4.8 incelendiğinde sosyal değerleri kazandırmak için iyi kategorisinde yer alan aileler, sorumluluk vererek, evde huzurlu bir ortam hazırlamaya çalışarak, çocuğa anlatarak, çocuklarına sevdiklerini söyleyerek, çocuklarına örnek olarak, anne ve babanın çocuğa eşit davranması sağlanarak, doğru iletişim kurmasına rehberlik ederek, milli değer ve milli bayramları anlatarak yaşantı sağladıklarını belirtirken, zayıf kategorisinde yer alan aileler, sorumluluk vererek, çocuğa anlatarak, hikayeler okuyarak, çocuklarına örnek olarak, evde çocukların her istediğini yaparak, çocuğun kendini ifade etmesine yardımcı olarak, şiirler ezberleterek, çocuklarına sevdiklerini söyleyerek, okuldan yaşantı bekleyerek yaşantı sağladıklarını belirtmişlerdir. Sorumluluk vermek, anne babanın çocuğa örnek olması, çocuğa anlatmak, çocuklarına sevdiklerini söylemek iyi ve zayıf kategorisindeki aileler ortak olarak belirtilmişlerdir.

E1(Z) ve E2(İ) sorumluluk vermeyi yemek masasını düzenleme, ödevlerini yapma ve oyuncaklarını toplama olarak belirtmişlerdir. E1(Z)'in çocuğuyla ilgili yapılan gözlemlerde etkinlik için çocuklar kendi çekmecelerinde bulunan malzemelerini almaya gittiklerinde ilgili çocuk yapıştırıcısını bulamadı ve öğretmene söyledi, öğretmen ilgili çocuğun sürekli kaybettiğini bu durumdan artık şikayetçi olduğunu belirtti (Gözlem E1(Z)-5). E2(İ)'nin çocuğunun sınıfında yapılan gözlemlerde öğretmen "Sorumluluk nedir, benim sorumluluğum okula gelmek sizinki nedir" diye sorduğunda ilgili çocuk sınıfta koşmamak şeklinde yanıtladı (Gözlem E2(İ)-5). E2(İ), E4(İ), E6(İ) ve E1(Z) sosyal değerleri kazandırmak için çocuklarıyla konuştuklarını belirtmişlerdir. Burada iyi kategorisindeki tüm ebeveynlerin sosyal değerleri kazandırmak için çocuklarıyla konuştukları görülmektedir.

E2(İ) ve E1(Z) çocuklarına sevgi değerini kazandırmak için ilk önce ebeveynlerin çocuklarına sevdiklerini söylediklerini belirtmişlerdir. E5(Z), dağılmış aile yapısında olduğu için çocuğa sosyal değerleri kazandırma konusunda okuldan beklentileri olduğunu

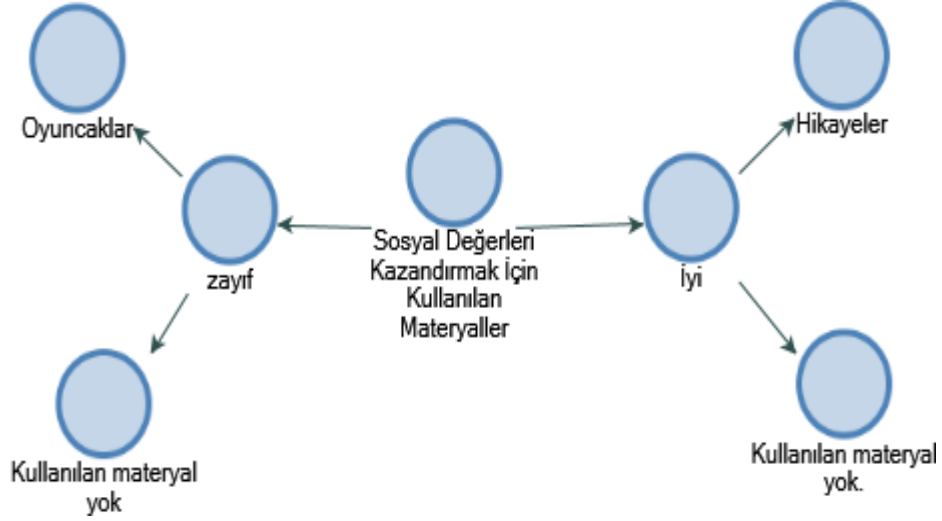
"Şimdi açık konuşacak olursak annem biraz yaşlı olduğu için pek onu anlayamıyor. Kulaklar da duymadığı için ona bir şeyler anlatmaya uğraşıyor yani. O yüzden normal yani. Evde fazla verilmiyor desek normal yani." sözleriyle belirtmiştir.

E5(Z)'in çocuğuyla ilgili yapılan gözlemlerde sınıfta oyun sırasında ilgili çocuk arkadaşına kötü söz söyleyince öğretmen ilgili çocuğu uyardı. Öğretmen uyarırken sabah da aynısını yaşadıklarını dikkat etmesi gerektiğini belirtti. Daha sonra çocuk1 "Evcilik merkezine benim girmeme izin vermedi", çocuk2; "Kötü kelimeler söylüyor", çocuk3; "Bize bağıyor.", çocuk4; " Oyunda da bağıyor", çocuk5; " Hadi öğretmenim, konuyu kapatalım ve oyuna devam edelim" dedi. Öğretmen de onaylayarak oyuna devam ettiler. Araştırmacı daha önce ilgili çocuk hakkında öğretmenle konuştuğunda, ilgili çocuğun arkadaşlarına bu, şu, o dediğini, sınıfa yabancı olarak öğretmen, müdür ya da ebeveyn geldiğinde teyze dediğini bu durumu değiştirmek için her seferinde uyardığını anlatmıştır (Gözlem E5(Z)-17).

Sosyal değerleri kazandırmak için kullanılan materyaller

Bu bölümde Şekil 4.9'da ailelere sorulan "Sosyal değerleri çocuğunuza kazandırmak için hangi materyalleri kullanıyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların kendi içinde gruplandırılması gösterilmiştir. Gruplama sosyal değerleri kazandırmak için

kullanılan materyaller başlığı altında ebeveynlerden alınan verilerin birbirleri ile benzerlik ve yakınlık ilişkilerine göre yapılmıştır.

Şekil 4.9. Sosyal değerleri kazandırmak için kullanılan materyallere ait alt kodlar

Şekil 4.9’da ailelere sorulan “Sosyal değerleri çocuğunuza kazandırmak için hangi materyalleri kullanıyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların kendi içinde gruplandırılması gösterilmiştir. Gruplama sosyal değerleri kazandırmak için kullanılan materyaller başlığı altında ebeveynlerden alınan verilerin birbirleri ile benzerlik ve yakınlık ilişkilerine göre yapılmıştır.

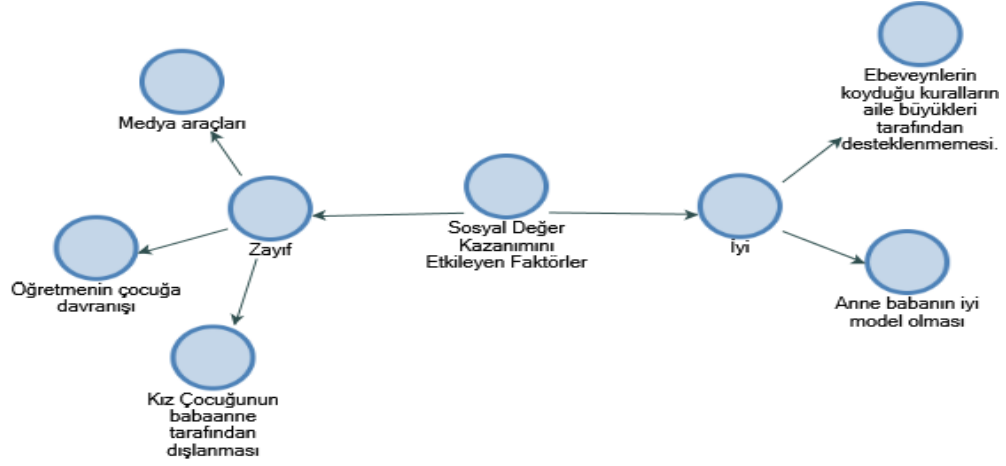
Şekil 4.9 incelendiğinde hikaye ve oyuncaklar dışında kullanılan materyal olmadığı görülmektedir. 4 ayrı kaynaktan sosyal değerleri kazandırmak için kullanılan materyal olmadığına dair veri kodlanmıştır. Fakat E2(İ) özellikle kullanılan bir materyal olmadığı ama fırsat eğitimi oluşturulduğu, yeri geldiğinde o ortamda bulunan materyalden yararlanarak sosyal değer kazandığını belirtmiştir.

E2(İ) : “Akşam kitap okurken orada bir şey denk geliyor oradan anlatıyoruz. Okulda bir şey yapmıştın bak gördün mü burada olmaması gerekiyor, ya da sana böyle yapmışlardı hatırlıyor musun gibi öyle denk gelince yapıyoruz. Mesela engelliler haftasında robotun kolu yoktu olsun ama ne güzel diyerek bir şeyler anlattık.” diyerek kullandığı materyallere ilişkin örnek vermiştir.

E1(Z), konuşma dışında ayrıca bir şey yapmadığını, kullandığı materyal olmadığını belirtmiştir.

Sosyal değer kazanımını etkileyen faktörler

Şekil 4.10’da ailelere sorulan “Sizin verdiğiniz sosyal değerler eğitimi etkileyen faktörler nelerdir?” sorusuna verilen cevapların kendi içinde gruplandırılması gösterilmiştir. Gruplama sosyal değer kazanımını etkileyen faktörler başlığı altında ebeveynlerden toplanan verilerin birbirleri ile benzerlik ve yakınlık ilişkilerine göre kodlanmıştır.

Şekil 4.10. Sosyal değer kazanımını etkileyen faktörlere ait alt kodlar

Sosyal değer kazanımını etkileyen faktörler; anne babanın güzel örnek olması, anne ve babanın koyduğu kuralların aile büyükleri tarafından desteklenmemesi, çocuklar arasında kıyaslama, medya araçları, öğretmen şeklinde sıralanmaktadır. Sosyal değer kazanımını etkileyen faktörler incelendiğinde, en çok etkileyen kişilerin aile büyükleri olduğu görüldüğüne ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir. E4(İ) :

“Yani tabi ki anne baba olarak biz de bir şeyleri yanlış yaptığımızı söylerken, dede babaanne, anneanne olarak onların bizim konuştuğumuzun ne olduğunu bilmeden, çocuğun tarafında olmaları var, en yanlış olan şeyimiz. Olayı bilmiyorlar, annen baban söylediye doğru söylüyordur olmuyor da bu, işte biz senin istediğini yaparız oluyor bu.”

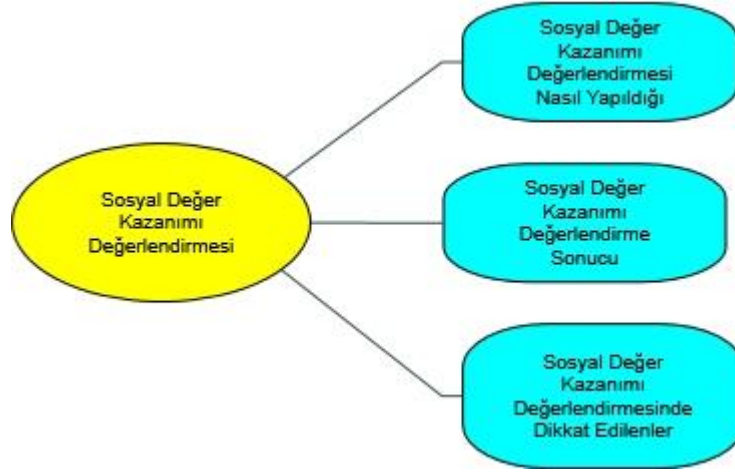
E3(Z): “Bizim tek sorunumuz biz babaanneyle yaşadık,, benim kayınvalidem biraz daha dar görüşlüdür açıkçası.” E2(İ): “Destekçimiz var, babaannemiz, o sosyal değerlerde çok yardımcı. Bizi destekleyen kişi, o daha da gelenekçidir. Babaanne olduğu için hani biz biraz daha rahatız ama o daha iyi bu konuda. Her şeyi anlatıyor.”

“Anne babanın güzel örnek olması” ile ilgili olarak E6(İ) şöyle bir açıklama yapmıştır:

“Mesela biz anne baba olarak çocuklara bir kopyayız. Nasıl hareket ediyorsa iyi anlamda kötü anlamda çocuk bizi örnek alıyor, Konuşmamız dahil. Bir nevi çocuk bizle büyük bir

aileyiz, aile içindeki diyalogu görüyor ama güzel bir örnek olduğumu düşünüyorum aile içinde akrabalar olsun, büyükler olarak biz olalım.”

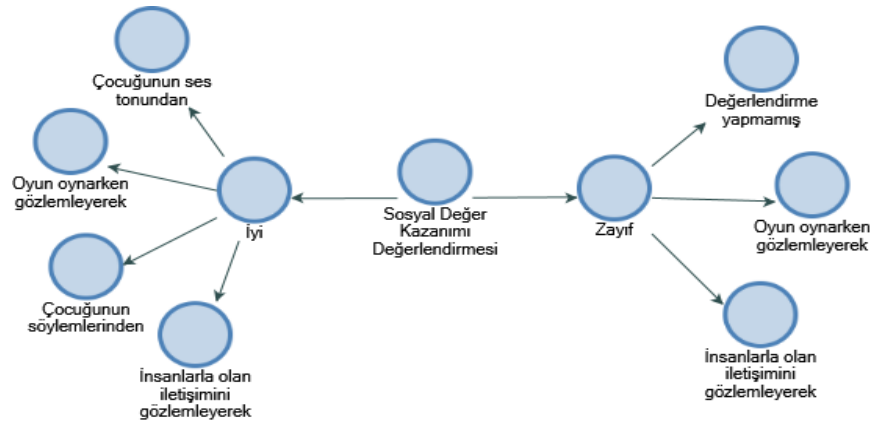
4.1.3. Ebeveynlerin sosyal değer kazanımı değerlendirmesine ilişkin görüşleri

Şekil 4.11. Sosyal değer kazanımı değerlendirmesine ait alt kodlar

Şekil 4.11’de Ebeveynlerin sosyal değer kazanımı değerlendirmesine ilişkin verilen cevaplar, sosyal değer kazanımı değerlendirmesinin nasıl yapıldığı, sosyal değer kazanımı değerlendirme sonucu, sosyal değer kazanımı değerlendirmesinde dikkat edilenler olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma ailelerle yapılan görüşme sorularından ortak kod özellikleri ve benzerlikleri belirlenerek yapılmıştır.

Sosyal değer kazanımı değerlendirmesinin nasıl yapıldığı

Şekil 4.12. Sosyal değer kazanımı değerlendirmesinin nasıl yapıldığına ait alt kodlar

Şekil 4.12’de ailelere sorulan “Çocuğunuzun sosyal değerleri kazanıp kazanmadığını nasıl değerlendiriyorsunuz veya çocuğunuzun verdiği sosyal değerler eğitiminden hangisini kazandığını nasıl anlıyorsunuz, nasıl belirliyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların kendi içinde gruplandırılması gösterilmiştir. Gruplama sosyal değer kazanma değerlendirmesi başlığı altındaki kodlamaların birbirleri ile benzerlik ve yakınlık ilişkilerine göre yapılmıştır.

“Oyun oynarken gözleme” iyi olarak nitelendirilen üç aile ve zayıf olarak nitelendirilen 2 aile tarafından kodlanarak en çok başvurulan yöntem olarak görülmektedir. E1(Z) çocuğunu nasıl gözlemlediğini şöyle ifade etmiştir:

“Oyun oynarken tek başına gözlemleyebiliyorum. Mutfakta çay tabak bir şeyler oynuyor, bebeğine davranışına bakıyorum. O şekilde gözlemliyorum. Bazen hikaye anlatıyor ona, bazen farklı bir şey yapıyor.”

E3(Z) ise şöyle belirtmiştir:

“Gözlemleyebiliyorum. Baktığımda anlayabiliyorum, artı bunu öğrenmek için bir şeyler çabalamıyorum. Zaten onu gösteriyor. Evde mesela bana sürekli yardım eder. Yani o şekilde gözlemleyerek.”

E2(İ) çocuğunu nasıl gözlemlediğini şöyle ifade ediyor:

“Hareketlerini, davranışlarını, gözlemliyorum. Toplum içinde gözlemliyorum, sadece bizimle değil, arkadaşlarıyla ya da kendinden küçüklerle oynamasını gözlemliyorum ya ad buraya geliyoruz haftanın yıldızı etkinliğinde ben uygulama falan yaptırırım. Sınıf arkadaşlarıyla olan durumunu gözlemliyorum. Hep sınıf anneleri falan söylüyordu”

E4(İ) ise çocuğunun paylaşma değerinin zayıf olduğunu, arkadaşlarıyla olan oyuncak paylaşmada güçlük çekmesini gözlemleyerek anladığını belirtmiştir. E4(İ)’ün çocuğuyla ilgili yapılan gözlemde ilgili çocuğun ve arkadaşının meyve tabakları ortak ve elma az kalınca ilgili çocuk öğretmene giderek elmayı bölmesini istedi (Gözlem E4(İ)-1). E6(İ) nasıl gözlemlediğini şöyle açıklamıştır:

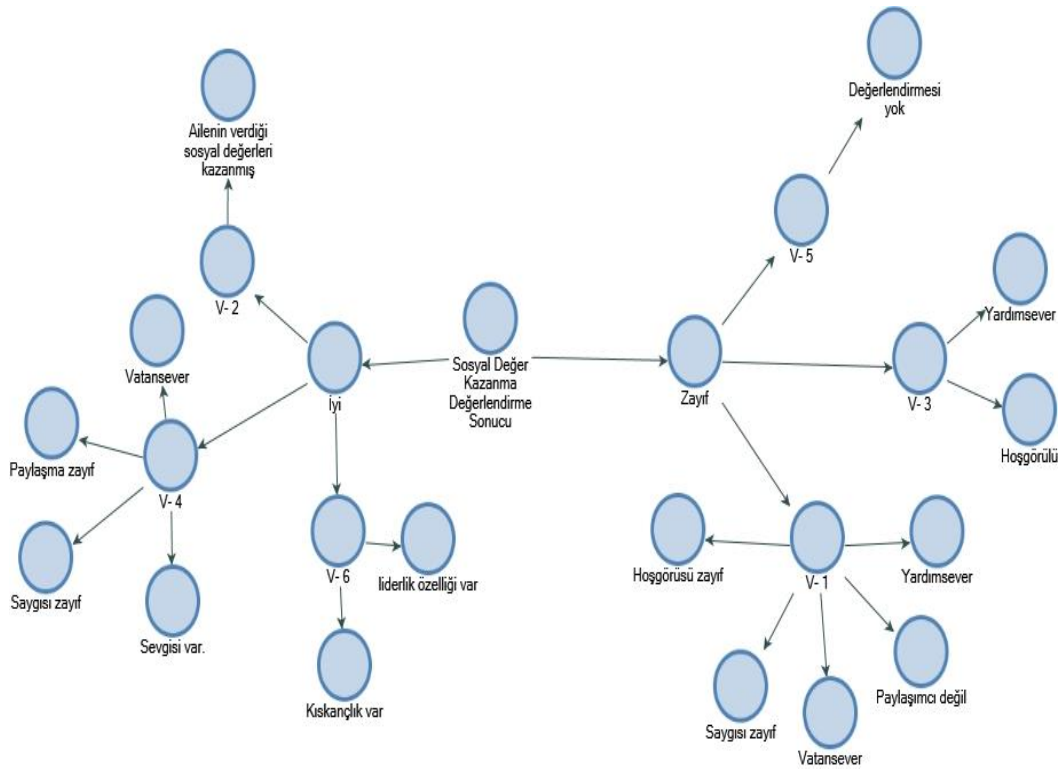
“Hocam oturuyoruz konuşuyoruz anlatıyoruz anlattığım zaman gözlemliyorum ve toplum içerisinde arkadaşlarıyla olsun toplum içindeki bazı davranışlarına bakıyorum, bunlardan gözlemleyebiliyorum. Bilhassa dışarı çıktığımızda hareket davranış konuşması dahil onda gözlemleyebiliyorum.”

“İnsanlarla olan iletişimini gözleme” iyi olarak nitelendirilen 2 ebeveyn ve zayıf olarak nitelendirilen 1 ebeveyn tarafından kodlanmıştır. E2(İ) şöyle açıklama yapmıştır:

“Konuşmalarını, bizimle konuştuklarını, gözlemliyorum. Çocuklar oyun oynarken, çocuğum sandalyeleri düzenliyor, sınıfı toparlıyor, öğretmene yardım ediyor. Ben de o iletişimine bakıyorum. Arkadaşlarıyla konuşmasına bakıyorum.”

E6(İ) ise abla ve kardeş arasındaki iletişimi, ayrıca toplum içinde nasıl bir iletişim kurduğunu gözlemlediğini belirtmiştir. E1(Z), büyükleriyle olan iletişimini gözlemlediğini, saygı değerinin zayıf olduğunu o gözlemlerine dayanarak belirlediğini belirtmiştir. “Çocuğun ses tonundan” ile ilgili olarak E4(İ) çocuğunun saygı değerinin zayıf olduğunu büyükleriyle konuşurken sesinin tonundan anladığını belirtmiştir. “Değerlendirme yapmamış” ile ilgili olarak E5(Z) çocuğunu sosyal değer kazanımı yönünden bir değerlendirme yapmadığını belirtmiştir.

Sosyal değer kazanımı değerlendirme sonucu

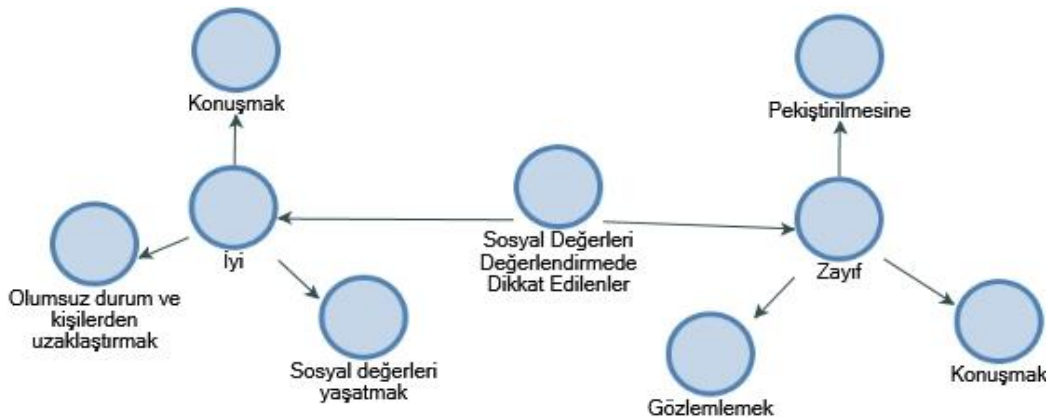
Şekil 4.13. Sosyal değer kazanımı değerlendirme sonucuna ait alt kodlar

Şekil 4.13’te sosyal değer kazanımı değerlendirme sonucuna ilişkin verilen cevaplar, her bir ailenin çocuğu için ayrı ayrı sosyal değer kavramları olarak sınıflandırılmıştır. İyi olan aile kategorisindeki yer verilen değerler, sevgi, saygı, paylaşma, vatanseverlik, liderlik şeklindeyken, zayıf aile kategorisindeki yer verilen değerler saygı, yardımseverlik, paylaşma, vatanseverlik, hoşgörü olarak belirtilmiştir. Sınıflandırma ailelerle yapılan görüşme sorularından ortak kod özellikleri ve benzerlikleri belirlenerek yapılmıştır.

E2(İ), ailenin verdiği kadarıyla, verilen tüm sosyal değerlerin çocuğu tarafından kazanıldığını belirtirken, E5(Z), çocuğunun sosyal değer kazanımını değerlendirmede geçtiğimiz yıla göre okuma yazma yönünden daha iyi olduğunu belirtmiştir. Fakat çocuk okuma ve yazma bilmemektedir. Şekil 4.13 incelendiğinde E1(Z) ve E3(Z)'nin çocuklarının yardımsever olduğu, E1(Z) ve E4(İ) çocuklarının saygısının zayıf olduğu, E1(Z)'nin çocuğunun paylaşımcı olmadığını, E4(İ) çocuğunun paylaşım değerinin zayıf olduğu ve ailelerin saygı, vatanseverlik, yardımseverlik ve hoşgörü değerine daha çok yer verdikleri görülmektedir. E6(İ) çocuğunda kardeşler arasında kıskançlıklarının olduğunu ve çocuğunun liderlik özelliğinin olduğunu belirtmiştir. E6(İ)'nin çocuğuyla ilgili yapılan gözlemlerde araştırmacı okula geldiğinde sınıf kahvaltı saatini bitirmişti ve çocuklar ellerini yıkıyorlardı. Araştırmacı sınıfa girdikten sonra ilgili çocuk ellerini yıkayıp sınıfa geldi ve hoşgeldin öğretmenim dedi, sarıldı. Daha sonra sınıfa giren iki arkadaşına “Öğretmene merhaba deyin” dedi (Gözlem E6(İ)-13).

E1(Z), çocuğunun hoşgörü değerinin zayıf olduğunu belirtirken, E3(Z), çocuğunun hoşgörülü olduğunu ifade etmiştir. E3(Z)'nin çocuğuyla ilgili yapılan gözlemlerde 10 Kasım Atatürk'ü anma etkinliği için öğretmen kendisinin takması için ilgili çocuk ve iki arkadaşından rozet boyamalarını istiyor. İlgili çocuk arkadaşının boyadığını beğenmeyerek onun boyamasına izin vermiyor. Diğer arkadaşını da çekilin ben boyayacağım diyerek uzaklaştırıyor. Sınıf kahvaltı saati için ellerini yıkamaya gidince ilgili çocuk de ellerini yıkamaya gitti. Tekrar sınıfa geldiğinde arkadaşını boyama yaparken görünce yemek vakti sen yemeğe git diyerek arkadaşını kahvaltıya gönderdi ve kendisi boyama yapmaya devam etti (Gözlem E3(Z)-12).

Sosyal değerleri değerlendirmede dikkat edilen unsurlar

Şekil 4.14. Sosyal değerleri değerlendirmede dikkat edilen unsurlara ait alt kodlar

Şekil 4.14’te “Sosyal değer kazanımı değerlendirmede dikkat ettiğiniz unsurlar nelerdir?” sorusuna ailelerin verdiği cevaplar konuşmak, olumsuz durum ve kişilerden uzaklaştırmak, sosyal değerleri yaşatmak, gözlemek ve pekiştirmek olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma ailelerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerden ortak kod özellikleri ve benzerlikleri belirlenerek yapılmıştır.

Sosyal değerleri değerlendirmede ailelerin dikkat ettikleri unsurlardan “Konuşmak” ikisi iyi biri zayıf üç kaynaktan kodlanarak sosyal değer kazanımı değerlendirmesinde en çok dikkat edilen unsur olmuştur. “Gözlemek ve sosyal değerleri yaşatmak” iki ayrı kaynaktan kodlanırken, “Olumsuz durum ve kişilerden uzaklaştırmak” ve “Pekiştirmek” birer kaynaktan kodlanmıştır.

Sosyal değerleri değerlendirmede en çok dikkat edilen konuşma unsuru ile ilgili olarak E4(İ), özellikle saygı değerinin kazanılmasında okulda ve evde konuşulanların katkısı olduğunu, değerlendirirken de buna dikkat ettiğini belirtmiştir. E6(İ), kendi çocukluğunda yaşadıklarını anlatarak, hem değerlendirme yaptığına, hem de çocukların kendilerini değerlendirmesine katkı sağladığını belirtmiştir. E3(Z), yanlış davranış olduğu zaman bu davranışın düzeltilmesi için konuşma unsurunu kullandığını belirtmiştir.

E1(Z) ve E3(Z) sosyal değer kazanımını değerlendirirken çocuklarının konuşma ve hareketlerine bakarak gözlemlemeye dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. E2(İ), sosyal değer kazanımını değerlendirme yaparken sosyal değerleri çocuğuna yaşatmaya dikkat ettiğini belirtirken, E6(İ)’ de sevgi, saygı, hoşgörü, güzel davranışları yaşatarak dikkat ettiğini belirtmiştir. E2(İ) aynı zamanda çocuğuna olumsuz örnek oluşturabilecek durum ve kişilerden çocuğunu uzaklaştırdığını belirtmiştir. E3(Z), doğru davranışa ödül vererek, o davranışın pekiştirilmesine dikkat ettiğini belirtmiştir.

4.1.4. Ebeveynlerin sosyal değerleri kazandırmada yaşadıkları sorunlar

Şekil 4.15’te Ebeveynlerin sosyal değerleri kazandırmada yaşadıkları sorunlara ilişkin verilen cevaplar, sosyal değerleri kazandırmada yaşanan sorunlar, sosyal değerleri kazandırmada yaşanan sorunlara getirilen çözümler, sosyal değerleri kazandırmada çözülemeyen sorunlar ve destek süreci, olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma ailelerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerden ortak kod özellikleri ve benzerlikleri belirlenerek yapılmıştır.

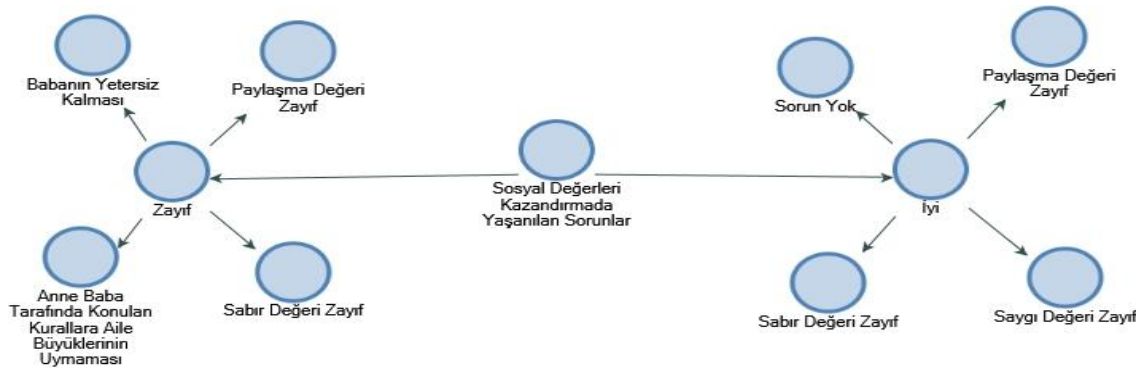

Şekil 4.15. Sosyal değerleri kazandırmada yaşadıkları sorunlara ilişkin süreçler

Bu bölümde ebeveynlere sorulan “Değerleri kazandırmada sorun yaşıyor musunuz” sorusuna verilen cevaplara yer verilmiştir. İyi olarak nitelendirilen ebeveynlerden biri sorun yaşamadığını belirtirken, ikisi sorun yaşadığını belirtmiştir. Zayıf olarak nitelendirilen ebeveynlerden üçü sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Sorun yaşamadığını E2(İ) şöyle belirtmiştir:

“Alıyor, çabuk alıyor. Çocuklar öyle anlatıldığı zaman alıyor. Güzelce anlatıldığı zaman alıyor yani çocuklar, inanın yani. Her sorusuna bıkmadan usanmadan cevap verdiğiniz zaman. Biz hani geçiştirmedik hiç. Bu nasıl oldu, biz önce dünya toz bulutuydudan başlıyoruz. Mantıklı açıklama yapıyoruz yani. Çocuk nasıl anlayabilirse öyle vermeye çalışıyoruz. Çocuk nasıl dünyaya geldi, sorusuna leylekler getirdi demek yerine onun yaşına uygun şeylerle evet çok zorlanıyoruz ama söylemeye, anlatmaya çalışıyoruz. Anlatarak öğretmeye çalışıyoruz. O yüzden anlatıyor, O yüzden bu kadar meraklı, o merak duygusunu hiç geri çevirmedik. Aman oğlum boşver, sırası değil şimdi hiç demedik. Arabadayken de babaannesine gidip gelirken babası anlattı. Ben iş yaparken ben oturdum konuştum. Ben de oturmadım. Bir yandan süpürürken bir yandan ona anlatmaya devam ettim. Konuştuk hep”

Sosyal değerleri kazandırmada yaşanan sorunlar

Şekil 4.16. Sosyal değerleri kazandırmada yaşanan sorunlara ait alt kodlar

Bu bölümde sorun yaşayan ebeveynlere sorulan “Yaşadığımız sorunlar nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar paylaşma değeri zayıf, sabır değeri zayıf, saygı değeri zayıf, babanın yetersiz kalması, anne baba tarafından konulan kurallara aile büyüklerinin uymaması olarak kodlanmıştır. Kodlama ailelerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin ortak kod özellikleri ve benzerlikleri belirlenerek yapılmıştır.

“Paylaşma zayıf” ile ilgili olarak E6(İ), paylaşma değerinin abla ve kardeş arasında problem olduğunu belirtmiştir. E1(Z) ise, paylaşma değeri ile ilgili yaşadığı sorunu şöyle açıklamıştır:

“Bir daha onun olamayacak diye falan mı düşünüyor. Oyunağını paylaşırken bile ellemesin, alıp gittiğini düşünüyor başkasının. Korkusu var bir şekilde. Yediği şeyleri paylaşır mesela yemeği sevmediği için belki de bilmiyorum. Onları paylaşıyor. Oyuncaktır değer verdiği şeyler, zorla aldıkları çok kıymetli, onda problem var.”

“Sabır değeri zayıf” ve “Saygı değeri zayıf” ile ilgili olarak E4(İ) şunları ifade etmiştir:

“Okuldan eve gelir gelmez aç olduğunu ifade ediyor ve hemen önüne gelsin istiyor. Bu yemeğin bir ısınma süresi var mesela, hazırlanıp onun önüne getirme evresi var onu düşünemiyor. Direkt getir, karnım aç oluyor yani. Bu da bana karşı yapılmış bir saygısızlık. Ben zaten yemeğimi hazırlamışım, senin önüne zaten getireceğim ama beklemesi gerektiğini düşünmüyor. Bunu açıklıyorsunuz ama o anki açıklıkla mı sabırsızlıkla mı ilgili oluyor diyeyim bu şekilde oluyor. Aramızda büyük sorunlar ya da bağırılmalar olmuyor. Bir şeyin çabuk olmasını istiyor, dediği anda olsun. Mesela, yanıma gel dediği anda onun yanında olmanız gerekiyor. Başka bir işiniz varsa muhakkak bitmesi lazım yoksa o yanıma gel’ler uzuyor. Hani, çabuk ol, gel dedim, hadi beklentisi hızlanıyor yani”

E1(Z) sabır değeriyle ilgili çocuğuyla sıkıntısı olduğunu görüşme sırasında fark ettiğini belirterek, sabretmesi gerektiğini, sabrederse olacağını söylediğini ama çocuğunun sabretmeyip ağlama, çığlık atma gibi tepkilerde bulunduğunu belirtmiştir. “Babanın yetersiz kalması” ile ilgili olarak E5(Z) şöyle açıklama yapmıştır:

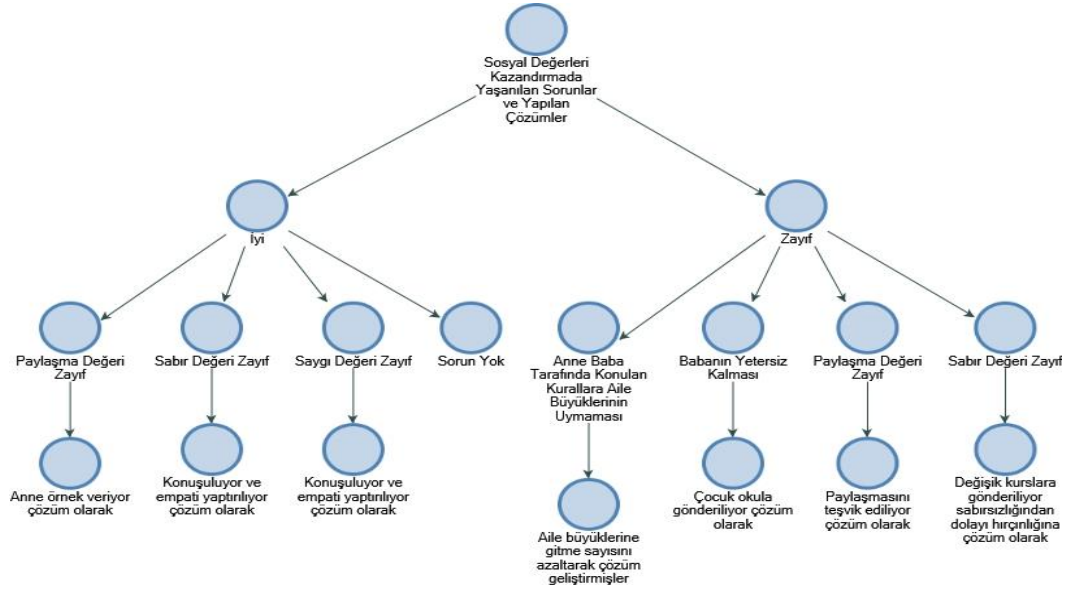
“Hocam onlarda yetersiz kalıyorum yani, ilgilenemiyorum. Şimdi ilgilenemiyoruz dediğim şöyle, ben çalışıyorum geliyorum. Annem zaten fazla ilgilenemiyor. Okuma falan ancak kendini idare ediyor annem.”

E5(Z)’in çocuğuyla ilgili yapılan gözlemde, sınıfta etkinlik sırasında etkinliğini bitiren bir çocuğun, öğretmeni demeden yerdeki artık malzemeleri toplamasını gören araştırmacı, çocuğu sözlü olarak pekiştirdi. Araştırmacının pekiştirmesini duyan öğretmen de durumu anlayınca çocuğu sınıfta arkadaşlarının alkışlamasını istedi. Bunun üzerine ilgili çocuk ve diğer çocuklar da yerdeki artık malzemeleri toplamaya başladı.

İlgili çocuk öğretmenin yanına giderek kendisinin de alkışlanmasını istedi. Öğretmeni o arkadaşına toplaması için birşey söylenilmeden topladığı için alkışladıklarını anlatıyor ama ilgili çocuk kendisinin de öyle topladığını iddia ediyor (GözlemE5(Z)-7). “Anne babanın koyduğu kuralların aile büyüklerinin uymaması” konusunda genel olarak görüşme yapılan tüm ebeveynler tarafından belirtilen bir durumdur. E3(Z):

“Bir an böyle bir boşluğa düşüyordu çocuklar. Benim dediğim farklı oluyordu, karşı tarafın dediği farklı oluyordu. Boşluğa düşüyordu çocuklar ve hangisini yapacaklarını şaşırıyorlardı.” şeklinde açıklamıştır.

Sosyal değerleri kazandırmada yaşanan sorunlara getirilen çözümler

Şekil 4.17. Sosyal değerleri kazandırmada yaşanan sorunlara getirilen çözümlere ait alt kodlar

Sosyal 4.17’de değerleri kazandırmada yaşanan sorunlar sabır, saygı, paylaşma değerleri yönünden zayıflık, babanın yetersiz kalması, anne baba tarafından konulan kurallara aile büyüklerinin uymaması şeklinde sınıflandırılmıştır. E1(Z), paylaşma ve sabır değerini kazandırmada problem yaşadığını belirtmiştir. Paylaşma değerini kazandırmada yaşanan sorun için paylaşmasını teşvik ederek çözüm üretirken, sabır değerini kazandırmada yaşanan sorun için değişik kurslara göndererek çözüm oluşturmaya çalıştığını şu ifadelerle anlatmıştır:

“Sürekli evde kalmamaya çalışıyorum. Bir yerlere gidelim, her gün bir tiyatromuz var. Haftasonu yüzmeye gidiyoruz zaten. Santranca yazdıracağım, hiç boş vakti kalmasın ki diyorum. Hırçnlığı yavaş yavaş yerine gelince gider diye düşünüyorum.”

E4(İ), saygı ve sabır değeri kazandırılırken sorun yaşadığını belirtmiştir. Yaşanan sorunlar için konuşarak ve empati yaptırılarak çözüm üretilmiştir. E6(İ) paylaşma değerinde yaşanan sorunun, abla kardeş arasında yaşanan kıskançlıktan dolayı olduğunu, anne kendi çocukluğundan örnekler vererek, konuşarak çözüm geliştirmeye çalıştığını belirtmiştir. E2(İ), bütün çocuklarla iletişim güzel ve doğru bir şekilde yapılırsa sosyal değerleri kazandırmada da sorun yaşanmayacağını ve kendisinin de sorun yaşamadığını şu ifadelerle belirtmiştir;

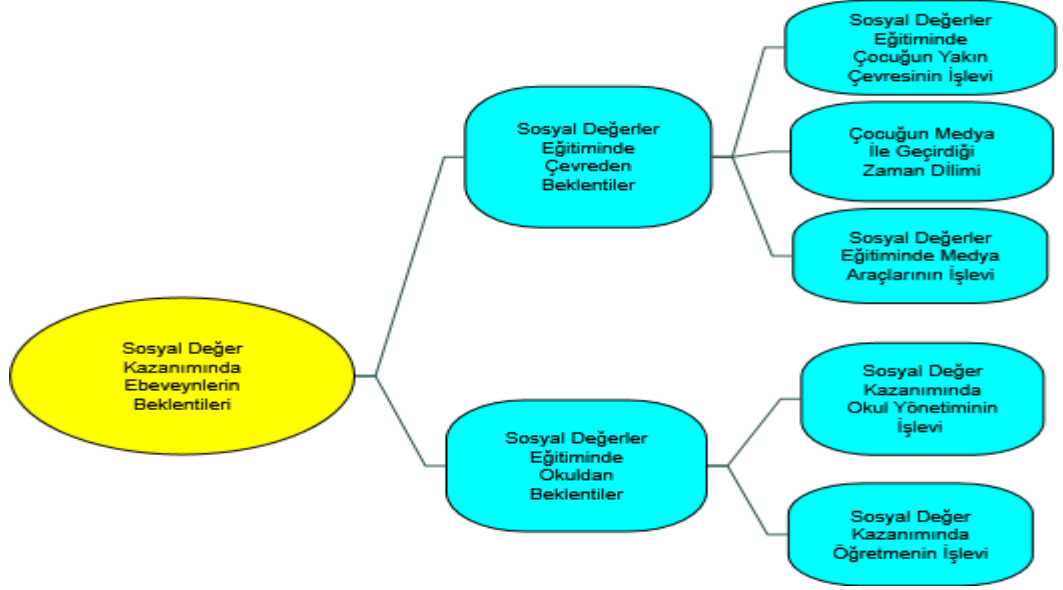
“Çocuklar öyle anlatıldığı zaman alıyor. Sadece benim çocuğuma has bir durum değil. Mükemmel bir çocuk demiyorum çocuğuma da. Güzelce anlatıldığı zaman alıyor yani çocuklar, inanın yani. Her sorusuna bıkmadan usanmada cevap verdiğiniz zaman. Biz hani geçiştirmedik hiç. Bu nasıl oldu, biz önce dünya toz bulutuydudan başlıyoruz. Mantıklı açıklama yapıyoruz yani. Çocuk nasıl anlayabilirse öyle vermeye çalışıyoruz.”

E3(Z), anne baba tarafından konulan kurallara aile büyüklerinin uymaması nedeniyle çocuklarının boşluğa düşüklerini, ailenin otoritesinin kalktığını ve değerleri kazandırmada da sorun yaşadıklarını, bu soruna aile büyüklerine gitme sayısını azaltarak çözüm bulduklarını ifade etmişlerdir. E5(Z), anne olmadığından dolayı, gündüz işte, akşam gelince de tam olarak ilgilenemediğini ve bu konuda yetersiz kaldığını, bu soruna okuldan destek alarak çözüm bulunduğunu belirtmiştir.

Sosyal değerleri kazandırmada çözülemeyen sorunlar ve destek sürecinde E1(Z), okuldan destek aldıklarını, E3(Z), eşi tarafından destek gördüğünü belirtirken, katılımcıların tümü çözülemeyecek sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. E5(Z), “Çözülemeyen sorunlarınız var mı” sorusuna “Şu anda yok” diyerek cevap vermiştir.

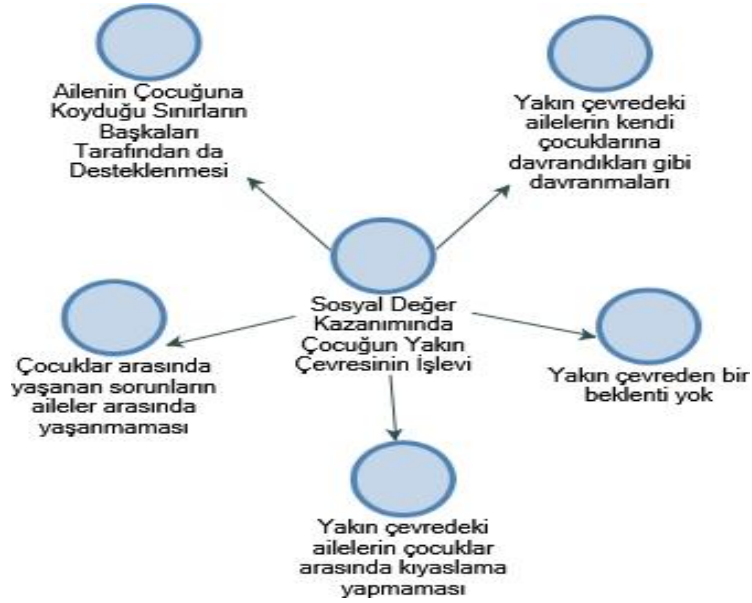
4.1.5. Ebeveynlerin sosyal değer kazandırmada beklentileri

Şekil 4.18’de Sosyal değer kazanımında ebeveynlerin beklentilere ilişkin verilen cevaplar, sosyal değerler eğitiminde okuldan ve çevreden beklentiler olarak sınıflandırılmıştır. Sosyal değerler eğitiminde çevreden beklentiler kendi içerisinde çocuğun medya ile geçirdiği zaman dilimi, sosyal değerler eğitiminde medya araçlarının işlevi, sosyal değerler eğitiminde çocuğun yakın çevresinin işlevi şeklinde sınıflandırılmıştır. Sosyal değerler eğitiminde okuldan beklentiler kendi içerisinde sosyal değer kazanımında okul yönetiminin işlevi, sosyal değer kazanımında öğretmenin işlevi olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma ailelerle yapılan görüşme sorularından ortak kod özellikleri ve benzerlikleri belirlenerek yapılmıştır.

Şekil 4.18. Sosyal değer kazanımında ebeveynlerin beklentileri

Sosyal değerler eğitiminde çocuğun yakın çevresinin işlevi

Şekil 4.19. Sosyal değerler eğitiminde çocuğun yakın çevresinin işlevine ait alt kodlar

Sosyal değerler eğitiminde çocuğun yakın çevresinin işlevleri, ailenin çocuğuna koyduğu kuralların başkaları tarafından da desteklenmesi, çocuklar arasında yaşanan sorunların aileler arasında yaşanmaması, yakın çevredeki ailelerin çocuklar arasında kıyaslama yapmaması, yakın çevredeki ailelerin kendi çocuklarına davrandıkları gibi davranmaları ve yakın çevreden bir beklenti yok şeklinde sınıflandırılmıştır.

Sosyal değerler eğitiminde ‘‘Ailenin çocuğuna koyduğu sınırların başkaları tarafından da desteklenmesi’’ kodu 4 ayrı kaynaktan kodlanarak ailelerin çevreden en çok bekleedikleri durum olduğu anlaşılmaktadır. E4(İ), yakın çevredeki çocuklu ailelerin, çocuklar arasında kıyaslama yapmamasını, çocuklar arasında yaşanan sorunların aileler arasında sorun olmamasını bekleediğini belirtirken, E1(Z), çevresindeki ebeveynlerin kendi çocuklarına nasıl davranırlarsa öyle davranmalarını istediğini belirtmiştir. E5(Z) ve E3(Z), yakın çevresinden beklentisinin olmadığını şöyle ifade etmişlerdir;

‘‘evremizde pek kimse yok. Ablamın kızları var onlarla sıcak temasta. Yakınlarda başka kimse yok. Anneyle grüşmediğimiz için o taraftan kimse yok. Görmek istemiyorlar. O yüzden de hocam o konuyu gesek ister.’’

‘‘evreden beklentimiz çok fazla ama böyle bir çevrede o beklentiyi göremiyoruz. Önceden biz kendi çocukluğumdan bahsedeyim. Biz çok rahat dışarıya çıkıp parkta oynayabiliyorduk, gezebiliyorduk ama ben şu an ocuğumu evin önündeki bahçeye bile çıkaramıyorum. Yani o yüzden de çevreden bir şey beklenmiyor.’’

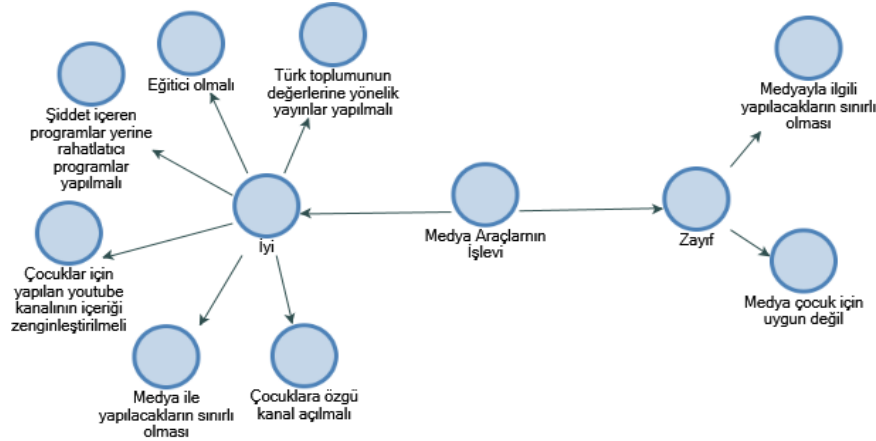
Çocuğun medya ile geçirdiği zaman

Görüşmeler incelendiğinde E5(Z) dışında diğer ebeveynlerin çocuklarına medyayı sınırladıkları görülmektedir. E5(Z) neden sınırlayamadığını şöyle açıklamıştır:

‘‘izgi film izlemeyi seviyor. 24 saat kalkmasa onları izleyebilir. Gündüz zaten annemle kaldığı için kendisi istediği yeri izleyebiliyor. Ben mesela sınır koysam tek başına annemle kaldığı için o serbest bu konuda’’

E1(Z), okul başlamadan televizyon izleyerek çok vakit geçirildiğini, okulla birlikte bu srenin yarım saate indiğini belirtirken, E2(İ), ocuğun yanında televizyon izleniyor ama izlenilen programlara dikkat edildiğini, tablette oynayacağı veya izleyeceği programların uygun mu diye kontrol edildiğini belirtmiştir. E3(Z), televizyonda izleyecekleri çizgi film kanalını önce kendisinin izlediğini, onaylarsa çocuğuna izlemesi için izin verdiklerini, tablet ve bilgisayarını internet olmadan sınırlı kullandırdığını belirtmiştir. E4(İ), izleyecekleri konusunda sınırlama getirerek tablet kullanmasına izin verdiklerini fakat oyun konusunda sınırlama yapılamadığını çünkü çocuğun yakın çevresindeki kuzenleriyle oynadıkları savaş oyunları olduğunu belirtmiştir. E6(İ), tablet kullandırmadığını, bilgisayarını günde sadece yirmi dakika kullanmasına izin verdiklerini, telefona da ocuk bakmak istediği zaman sınırlı olarak izin verdiğini belirtmiştir.

Sosyal değerler eğitiminde medya araçlarının işlevi

Şekil 4.20. Sosyal değerler eğitiminde medya araçlarının işlevine ait alt kodlar

Şekil 4.20’de medya araçlarının işlevi değerler eğitimi yönünden nasıl olmalı sorusuna, sosyal değer kazanımı yönünden iyi ve zayıf çocukların ebeveynlerinin verdikleri cevaplar iyi ve zayıf olarak ayrılmıştır. İyi olan bölümde, çocuklar için yapılan youtube kanalının içeriği zenginleştirilmeli, çocuklara özgü kanal açılmalı, eğitici olmalı, medyayla ilgili yapılacakların sınırlı olması, Türk toplumunun değerlerine yönelik yayınlar yapılmalı ve şiddet içeren programlar yerine rahatlatıcı programlar yapılmalı olarak medya araçlarının işlevi altı başlıkta yer almıştır. Zayıf olan bölümde, medya çocuk için uygun değil ve medyayla ilgili yapılacakların sınırlı olması olarak iki ayrı başlık altında incelenmiştir.

“Eğitici olmalı” ile ilgili olarak değerler eğitimi yönünden iyi olan ebeveynlerin tamamı tarafından elde edilen veriler ile kodlanmıştır. E2(İ), medya araçlarının işlevi eğitici olmalı diye belirtirken, E6(İ):

“Çocuklara göre eğitici bir şekilde olsa, mesela çizgi filmler eğitici amaçlı onların yaş grubuna göre anlayacağı bir şekilde olsa daha iyi olur. Herhalde her anne baba öyle olmasını ister.” şeklinde belirtmiştir.

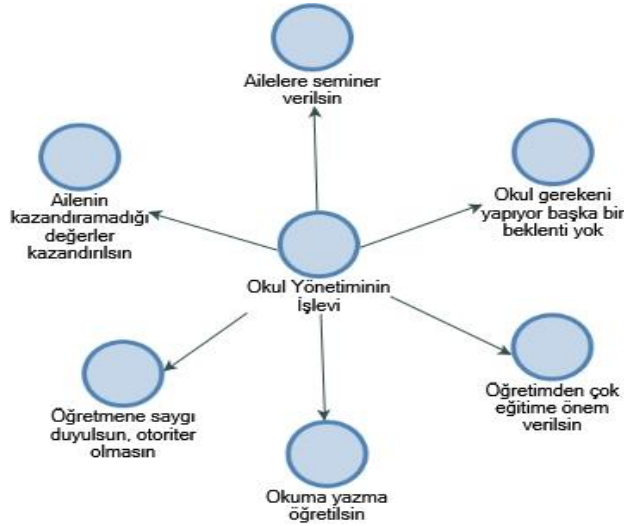
E4(İ) “Çocuklar için yapılan youtube kanalının içeriği zenginleştirilmeli” ile ilgili olarak çocuklar için bir youtube kanalı olduğunu fakat kanalın içeriğinin yetersiz kaldığını, içeriğin zenginleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Aynı zamanda çocuklara özgü kanal açılması gerektiğini belirtmiştir. “Türk toplumunun değerlerine yönelik yayınlar yapılmalı” ile ilgili olarak E2(İ), internette çıkan reklamlarda bile çocuklara uygun olmayan yayınların olduğunu ve çocuğunun daha okuma yazma bilmediği için istenmeyen sitelere de girebileceğini, o nedenle Türk toplumunun değerlerinin ön planda

tutulması gerektiğini belirtmiştir. E2(İ) aynı zamanda “Şiddet içeren programlar yerine rahatlatıcı programlar yapılmalı” ile ilgili olarak şöyle bir açıklamada bulunmuştur:

“Televizyonda bu kadın programları itiş kakış, kavgadan ziyade insanı rahatlatan şeyler olsa daha iyi olacak bence. Kim kimi öldürmüş, kim ne yapmış evet merak uyandırıyor insanda. İzinde olduğum zamanlar izleyecek bir şey yok. Bakıyorum böyle kilitlenip kalıyorum, hipnotize olmuş gibi, bir değişik oluyor. Sonra aman bunlar ne böyle deyip izlemiyorsun. İnsanın psikolojisini bozuyor. İzleniyor, yapıyor insanlar neyi izlerse onu yapıyor medya, ona da yapacak bir şey yok. Kapatabiliriz ama ben kapatırım babaannesi seviyor o açar veya giderler komşuya komşuda açıktır. Yine karşılaşılır. Önemli olan televizyonun bunu yapmaması. Onu da yapmıyorlar para kazanmak için yapmazlar da.”

“Medyayla ilgili bir şey yapılamaz” ile ilgili olarak E1(Z), E2(İ), ve E4(İ) medyanın çok geniş olduğunu, engellemenin güç olduğunu, para kazanmak için böyle devam edeceğini ve bunu durdurmanın çok zor olduğunu belirtmişlerdir. E1(Z), ayrıca “Medya çocuk için uygun değil” ile ilgili olarak da hiçbir televizyon kanalının çocuklar için uygun olmadığını, “sadece çocukların açabileceği yayınlar olmalı” ile ilgili olarak da çocuklar için oluşturulmuş bir paketin olması, aile yasakladığı zaman açılmayacağını ve yalnızca çocukların kullanabileceği şekilde olması gerektiğini belirtmiştir.

Sosyal değer kazanımında okul yönetiminin işlevi

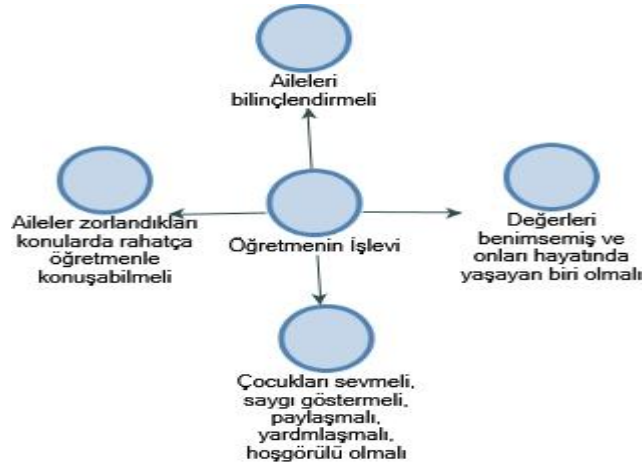
Şekil 4.21. Sosyal değer kazanımında okul yönetiminin işlevine ait alt kodlar

Sosyal değer kazanımında okul yönetiminin işlevi ne olmalı sorusuna alınan cevaplar şekil 4.21’de verilmiştir. “Okul gerekeni yapıyor, başka bir beklenti yok” kodu 3 ayrı kaynaktan gelerek en çok kodlanan veri olmuştur. E1(Z), okulun yapabilecekleri

her şeyi yaptığını, E3(Z), okulun ailenin veremediği sosyal değerleri verdiğini, sosyalleştirdiğini, okul öncesinde ellerinin çocuklarının üzerinde olduğu fakat ilkokula başlayınca zorlanacağını ve korktuğunu belirtmiştir. E4(İ), okula başladıktan sonra çocuğunun liderlik özelliğinin ortaya çıktığını, insanlarla olan iletişiminin daha iyi olduğunu belirtmiştir.

E1(Z) ve E6(İ) “ailelere seminer verilmesi” ni istediklerini belirtmişlerdir. E1(Z), daha önce ailelere çocuklarla iletişim hakkında seminer verildiğini ve yine verilebileceğini söylerken, aslında o seminere gelmediğini ve ailelerin de dinlemediğini belirtmiştir. E6(İ) ise ailelerle öğretmenlerin toplanıp bilgi alışverişi yapabileceklerini, öğretmen tarafından seminer verilebileceğini, diğer çocuğunda 15 günde gelen bir psikoloğun kendisine çok katkı sağladığını, anne baba olarak çocuklarına örnek olmaları gerektiğini, o nedenle ailelerin eğitilmesi gerektiğini belirtmiştir. E1(Z) ve E6(İ) ailenin kazandıramadığı sosyal değerleri okulun kazandırmasını istediklerini belirtmiştir. E5(Z), yıl içerisinde çocuğunun okumayı öğrenmesini istediğini, okuldan başka bir şey istemediğini belirtmiştir. E1(Z) okuldan öğretimden çok eğitime önem vermesini beklediğini belirtmiştir.

Sosyal değer kazanımında öğretmenin işlevi

Şekil 4.22. Sosyal değer kazanımında öğretmenin işlevine ait alt kodlar

Sosyal değerler eğitiminin verilmesinde öğretmenin işlevi ne olmalı sorusuna verilen cevaplar şekil 4.22’de kodlanmıştır. 6 ayrı ebeveynden elde edilen veriler şekil 4.22’de görüldüğü gibi 4 başlık altında gruplandırılmıştır. Öğretmenin işlevi başlığı altında toplanan kodlardan E1(Z) ve E4(İ) öğretmenin en önemli işlevinin “Çocukları

sevmeli, saygı göstermeli, paylaşmalı, yardımlaşmalı, hoşgörülü olmalı” olduğunu belirtmiştir. E4(İ), öğretmenin işlevini aynı zamanda “Ailelerin zorlandıkları konularda rahatça öğretmenle konuşabilmeli” şeklinde belirtmiştir. E6(İ), öğretmenin işlevini, aileleri bilinçlendirmeli, aileleri yönlendirmeli şeklinde belirtmiştir. E2(İ) ise öğretmenin işlevini, değerleri verirken, o değerleri hayatında yaşayan, o değerlerle yetişmiş biri olmasını, kendisini bilgi ile donatarak o değerleri çocuklara vermesi olarak belirtmiştir. E5(Z), öğretmenin işlevi hakkında cevap vermemiştir.

4.1.6. Ebeveynlerin sosyal değer kazanımı konusunda yaptıkları iş birliği çalışmaları

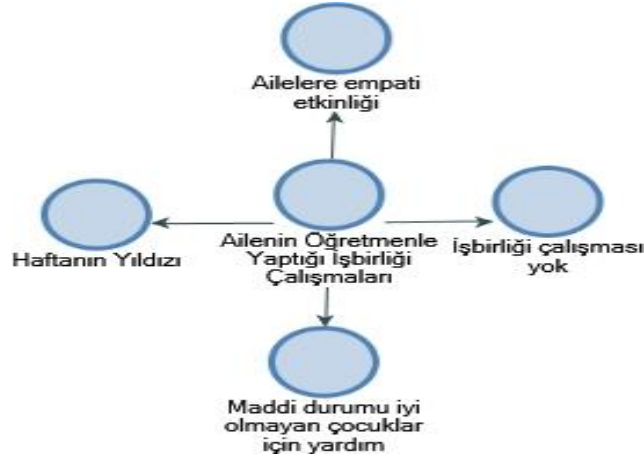

Şekil 4.23. Sosyal değerleri kazandırmak için yapılan işbirliği çalışmaları

Şekil 4.23’de Sosyal değerleri kazandırmak için yapılan iş birliği çalışmalarına ilişkin verilen cevaplar, ailenin öğretmenle yaptığı iş birliği çalışmalar ve okulda kazanılan sosyal değerlerin evde sürdürülebilirliği olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma ailelerle yapılan görüşme sorularından ortak kod özellikleri ve benzerlikleri belirlenerek yapılmıştır. Şekil 4.24’te sosyal değerleri kazandırmak için yapılan iş birliği çalışmalarına ait alt kodlar gösterilmiştir.

Ailenin öğretmenle yaptığı iş birliği çalışmaları

Bu bölümde ebeveynlere sorulan “Sosyal değerleri kazandırmak amacıyla öğretmenle iş birliği içinde çalışmalar yaptınız mı? Evet ise neler yaptınız? Sorusuna verilen cevaplar, ailelerle empati etkinliği, iş birliği çalışması yok, haftanın yıldızı ve maddi durumu iyi olmayan çocuklar için yardım şeklinde şekil 4.24’te kodlanmıştır. E1(Z),E3(Z), E4(İ) ve E5(Z) olmak üzere 4 ayrı kaynak sosyal değerleri kazandırmak amacıyla öğretmenle yaptıkları bir iş birliğinin bulunmadığını belirtmiştir.

Şekil 4.24. Ailenin öğretmenle yaptığı işbirliği çalışmalarına ait alt kodlar

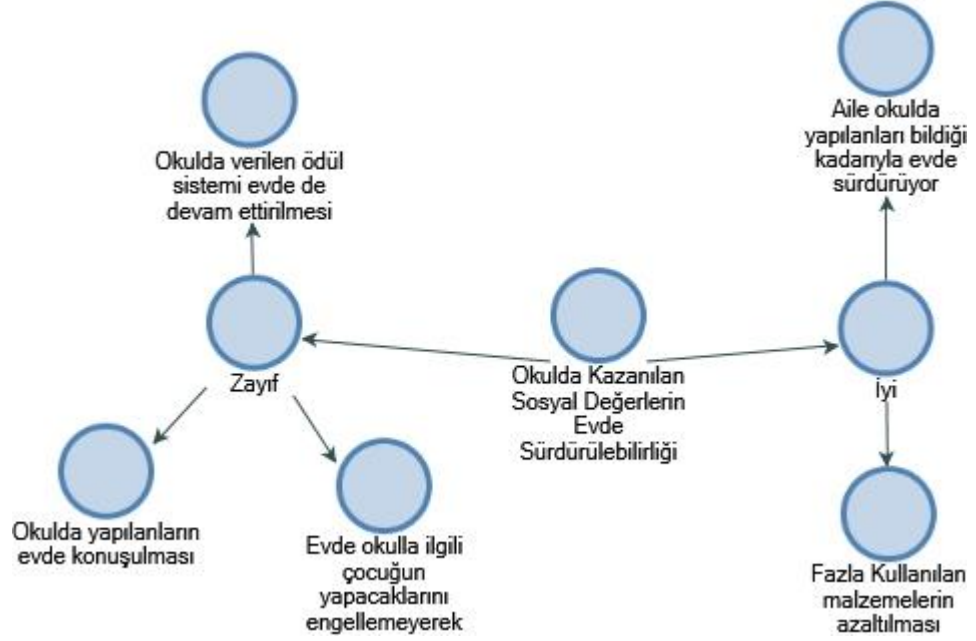
“Haftanın yıldızı” ile ilgili olarak da E1(Z) ve E3(Z) iş birliği çalışması yok ama haftanın yıldızı adlı bir etkinlik yapıldığını belirtmiştir. E2(İ), haftanın yıldızı etkinliğini şöyle açıklamıştır:

“Haftanın yıldızında anne baba etkinliği falan oluyor. Bence güzel bir uygulama hem çocuğu sınıf ortamında görüyorsun. Hem öğretmenin halini anlıyorsun, o kadar çocukla nasıl baş ettiğini. Dışarıdan ahkam kesmek çok kolay çünkü. Onun eğitimiyle 18 çocuğa vermek çok zor. Bence o anne baba iletişimi o etkinlik güzel. Haftanın yıldızı çocuk böyle kendini önemli hissediyor, birey olduğunun farkına varıyor, herkes onu dinliyor falan. Ben gidiyorum, çocuğum kimlerle arkadaşlık yapıyor, kimlerle görüşüyor. Çocuklar nasıl, o çocukların velilerine bakıyorsun mesela, Poyraz’ın arkadaşlarının evet görüşebilir, aynı kafa yapısında diye.”

“Maddi durumu iyi olmayan çocuklar için yardım” ile ilgili olarak E6(İ) okulda maddi durumu iyi olmayan çocuklar için para toplandığında çocuğunun katılımını sağladığını bunu evde de paylaştığını belirtmiştir. “Ailelerle empati etkinliği” ile ilgili olarak da E2(İ) şöyle bir açıklama yapmıştır:

“Öğretmen anlatıyor mesela şöyle böyle yapın diye keçeden domates falan. Elbette çok zorlandık, bütün veliler WhatsApp grubunda paylaştık. İşte şöyle mi olmuş, böyle mi olmuş kiminin güzel olmuş, kiminin kötü olmuş. İşte öğretmen orada dedi ki bundan sonra çocuğunuz ödev yaparken kızmazsınız neden yapamıyor diye. Çünkü her insan yapamayabilir herşeyi. Biz diyorduk bunu neden bize yaptırıyor, okulda beraber yapınlar canım dedik. Ben yapınca ne olacak diyordum ama bir yandan da bunu altında da bir şey var, alt mesaj var yani. Herkesinki aynı olmamış. Birinin elması domatese benzemiş mesela, birinin patatesi hiçbir şeye benzememiş mesela ama herkes birbirine ama olsun uğraşmışsın en azından dedi.”

Okulda kazanılan sosyal değerlerin evde sürdürülebilirliği

Şekil 4.25. Okulda kazanılan sosyal değerlerin evde sürdürülebilirliğine ait alt kodlar

Bu bölümde ebeveynlere sorulan “Okulda verilen sosyal değerler eğitimini evde de sürdürebildiğinizi düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplar yer almıştır Şekil 4.25 incelendiğinde zayıf ve iyi olarak ikiye ayrıldığını, iyi olarak nitelendirilen çocukların ebeveynlerinin okulda verilen sosyal değerlerden israf ile ilgili olan fazla kullanılan malzemelerin atılması ve aile okulda yapılanları bildiği kadarıyla evde sürdürüyor şeklinde 2 başlık altında kodlanmıştır. Zayıf olarak nitelendirilen çocukların ebeveynlerinin verdikleri cevaplar da okulda verilen ödül sisteminin evde de devam ettirilmesi, okulda yapılanların evde konuşulması ve evde okulla ilgili çocuğun yapacaklarını engellememek şeklinde 3 başlık altında kodlanmıştır.

“Fazla kullanılan malzemelerin atılması” ile ilgili olarak E2(İ) şöyle bir açıklama yapmıştır:

“Oğlum evde anlatıyor mesela. Biz yanlış biliyormuşuz diyorum. Onun dediği yönde desteklemeye çalışıyoruz. Hayır öyle değil bizim dediğimizi yapacaksın falan demiyoruz hiçbir şekilde. Haa öyle miymiş. Biz yanlış ya da eksik biliyormuşuz deyip onun yaptığı gibi yapmaya gayret ediyoruz. Öğretmenin çok haklı doğru ben bunu atlamışım sana söylemeyi kağıt israf etmemeliyiz. O yüzden ben bir defterin hem önünü hem arkasını yap, diye dedim diyerek bu şekilde destekliyoruz”.

E6(İ) de konuyla ilgili şöyle bir açıklama yapmıştır:

“Mesela peçeteyi benim kızım çok harcar, elini çok sildiği için, çok sık kullandığı için Ebru öğretmenimiz de kısıtlı kullanıyor haklı olarak. Bizim böyle bir sorunumuz var, öğretmenim bana bir tane peçete verdi. Mesela ben bunu anlatıyorum. Öğretmenin böyle yapması lazım, senin böyle yapman lazım diye. Öyle bir sıkıntımız oldu bayağı ama bir sorun yok şu anda. Evde de mesela uyguluyoruz, suyumuzu elektriğimizi. Bazı şeyleri gereksiz kullanmamamız gerektiğini, tasarruf yapmamız gerektiğini konuşuyoruz, tartışıyoruz. Mesela babamıza çok kızıyoruz, elektrikleri çok gereksiz yakıyorsun, söndürmüyorsun. Fadime babamıza çok kızıyor mesela. Sen bize söylüyorsun ama uygulamıyorsun diyor. Diyorum ya bizim eksikliklerimizi bulabiliyorlar. Biz veriyoruz ama bazen kendimiz de yapmıyoruz. Çocuklar o yönden çok akıllılar.”

E4(İ), “Aile okulda yapılanları bildiği kadarıyla evde sürdürüyor” konusunda okulda yapılanları çocuğunun gelip paylaşmadığını o nedenle ne öğrendiklerini tam olarak bilemediğini, diğer ebeveynlerden bildiği kadarıyla desteklemeye çalıştığını belirtmiştir.

E5(Z), çocuğuyla evde ilgilenemediğini belirttiği için bu soru yöneltilmemiştir. E1(Z), “Evde okulla ilgili çocuğun yapacaklarını engellemek” ile ilgili

“Engellemeye çalışıyoruz. O an yemek saatiyse eğer onu yapacağım dersim var ya da öğretmenim bunu sorun öğrenin dedi diyorsa onun için öncelik o yani. Okulla ilgili hiçbir şey anlatmıyor, söylemiyor ama bana diyor ki sen gider misin lütfen diyor odasının kapısını kapatıyor. Bir şeyler mırıldanıyor, söyleniyor, anlatıyor. Öğrendiği şarkıları dinliyor. Ben öylelikle ne yaptığını öğrenebiliyorum ya da öğretmencilik oynarsak orda söyleyebiliyor.” açıklamasını yapmıştır.

E3(Z), “Okulda verilen ödül sisteminin evde devam ettirilmesi” ile ilgili olarak okulda öğretmenin güzel davranışlar için gülen yüz, iyi olmayan davranışlar için ağlayan yüz verdiğini, evde güzel davranışlar yapan çocuğunun bir karşılık beklediğini, ailenin de evde bu sistemi devam ettirdiğini ve güzel davranışlar için çizelgeler hazırlayarak ödül verdiğini belirtmiştir. E3(Z) okulda yapılanların evde konuşulması ile ilgili olarak şu ifadelere yer vermiştir:

“Okulda ne olursa olsun akşam eve geldiğinde muhakkak onlara soruyorum, bugün yemekte ne vardı, okulda ne yaptınız, hangi etkinlikleri yaptınız, biz bunu her gün konuşuyoruz. Kitap okumak istiyor kızım, okuyamayınca ben okuyorum, öğretmenine anlatıyor. Biz bunu günlük yapıyoruz. Bizim için normal bir şey haline geldi. Ben kapıdan çıkarken daha onlara ilk sorum bugün yemekte ne vardı, yemeklerinizi yediniz mi, bitirdiniz mi? Bitti ya da bitmedi. Öğretmenimiz çok güzel bir şey yapmış, üzen çocuklara ağlayan yüz, üzmeyen çocuklara gülen yüz falan veriyormuş, onları soruyorum. Eğer ağlayan yüz aldıysa bunun sebebini soruyorum. Biz bu konuşmamızı günlük yapıyoruz ve her şeyden haberdarım.”

4.1.7. Ebeveynlerin araştırma konusuna ilişkin görüş ve önerileri

Bu bölümde ebeveynlere sorulan “Araştırma konusuna ilişkin eklemek istediğiniz görüş ve önerileriniz nelerdir?” sorusuna verilen cevaplara yer verilecektir. E1(Z): “Güzeldi, siz sorunca bende de farkındalık oluştu. Ne yapıyorum, ne ediyorum, neyim eksik onları anladım. Güzel bir araştırma olmuş.” E3(Z): “Her konuda daha iyi yerlerde olmalarını istiyorum. Sonuçta onlara güzel bir hayat sunmak istiyoruz.” E6(İ):

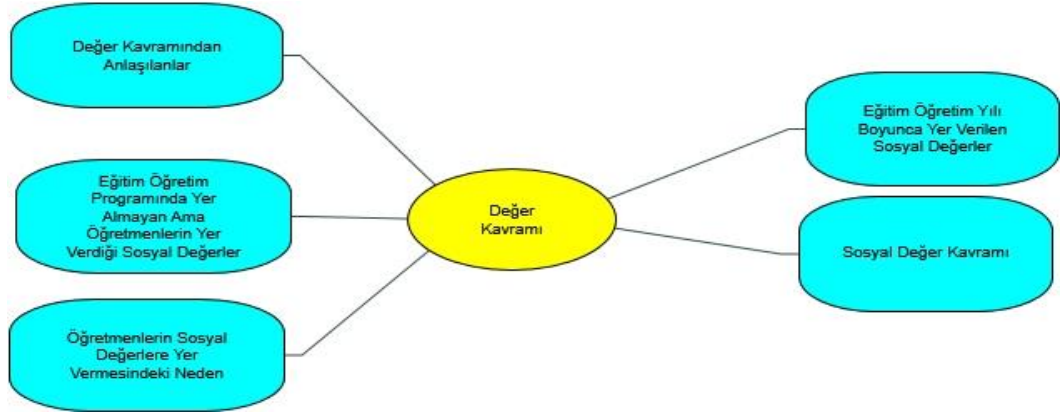
“Dedim ya Hocam, biz çocuklardan önce anne ve baba kendimizi eğitmemiz gerekiyor. Ona çok ihtiyacımız var. Televizyonlarda görüyoruz. Daha iki gün önce öz annenin çocuğuna yaptığı şiddet, ben bunu çocuğuma izletmem. İzletmedim de ama ister istemez başka kanalı açsan da o çıkıyor. Evvela biz anne baba olarak eğitilmemiz lazım. Bu okullarda da olabilir. Yaşadığımız mahallede bir kurs bir şey olabilir. Ben bunu her zaman her şeyde arkadaşlarıma da söylüyorum. Hatta benim dediğim gibi önce anne baba eğitilmeli falan diyorlar, şakayla karışık. Biz model olalım. Biz nasıl yetişmişsek onlara asıl bir şeyler kazandırabiliyorsak onlara karşı iyi örnek olmamız gerekiyor.” şeklinde açıklamalarda bulunmuşlardır.

4.2. Sosyal Değer Kazanımı Konusunda Öğretmenlerin Görüşlerinin İncelenmesi

Bu bölümde öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, öğretmenlerin verdiği cevapların benzerlikleri dikkate alınarak kodlanmıştır ve kodlardaki benzerliklere göre 9 ayrı tema oluşturulmuştur. Sosyo-ekonomik düzeyi farklı üç ayrı okuldan üç öğretmenle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgularda öğretmenler ailelerin sosyo-ekonomik düzeyi iyi olan okuldaki öğretmen Ö1, ailelerin sosyo-ekonomik düzeyi orta olan okuldaki öğretmen Ö2 ve ailelerin sosyo-ekonomik düzeyi zayıf olan okuldaki öğretmen Ö3 olarak isimlendirilmiştir.

4.2.1. Öğretmenlerin değer ve sosyal değer kavramına ilişkin görüşleri

Şekil 4.26’da öğretmenlere sorulan değer ve sosyal değer kavramına ilişkin sorulardan elde edilen veriler, değer kavramından anlaşılanlar, eğitim öğretim yılı boyunca yer verilen sosyal değerler, eğitim programında yer almayan ama öğretmenlerin yer verdiği sosyal değerler ve öğretmenlerin sosyal değerlere yer vermesindeki nedenler olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerden ortak kod özellikleri ve benzerlikleri belirlenerek yapılmıştır. Şekil 4.27’de değer kavramına ait alt kodlar oluşturulmuştur.

Şekil 4.26. Değer kavramı

Şekil 4.27’de Şekil 4.26’da olan değer kavramına ait başlıkların ait alt kodlar verilmiştir.

Şekil 4.27. Değer kavramına ait alt kodlar

Değer kavramından anlaşılanlar

Şekil 4.28. Değer kavramından anlaşılanlara ait alt kodlar

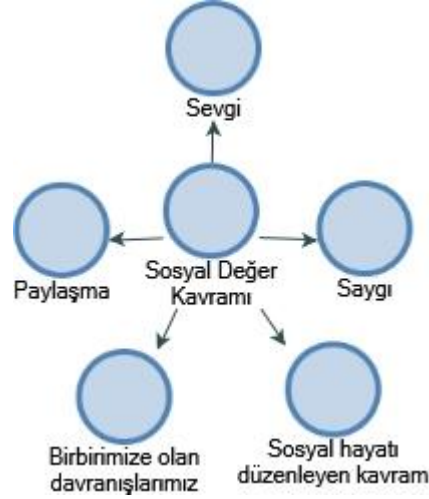
Şekil 4.28’de öğretmenlere sorulan “Değer kavramından ne anlıyorsunuz, değer kavramı deyince aklınıza neler geliyor?” sorusuna öğretmenlerin verdiği cevapların kodlanması gösterilmiştir. Kodlama öğretmenlerin verdiği cevapların birbirine göre yakınlık ve benzerliklerine göre oluşturulmuştur.

Ö1 değer kavramını sevgi, saygı, paylaşma, toplu yaşam kurallarına uymak, arkadaşlık, güzel davranışlar, insanların birbirine karşı anlayışlı olmaları, başkasının hakkını gözetmek olarak belirtmiştir. Ö1 sınıfında bulunan konuşması ve anlaması yavaş olan bir öğrencisinin değerler yönünden daha iyi olduğunu şöyle açıklamıştır:

“Ailede kalıtsal bir şey galiba. Aslında zeka var, düşünce var. Çok güzel dinliyor. Mesela değerler olarak verdiğimiz sorumluluk saygı sevgi paylaşma işte bütün bunları çok güzel uyguluyor çok güzel dinliyor sadece idraki biraz yavaş ama kurallara uyma çok güzel. Özellikle bu değerler, problemlili çocuklarda, ya da zihinsel gelişimi geri olan veya konuşmada sıkıntı yaşayan çocuklarda değerler kavramını daha çabuk kavradıklarını görüyorum. Daha önceki sınıflarımda da olmuştu. Daha önce de zihinsel engelli bir öğrencim vardı Üç dört yıl önce, ağzımdan çıkan bu tür konularda, hepsine uyumu %100 başarılıydı. Başka şey yapamıyor ama paylaşma olsun, saygılı davranma, gelince konuşamıyor ama yine de Merhaba diyor. Onların farkında.”

Ö2 değer kavramı denilince gelenek, görenek, ahlaki davranışlar aklına geldiğini belirtmiştir. Ö3 değer kavramının tanımı olarak toplumun özünü oluşturan kavram olduğunu belirtmiştir.

■ Sosyal değer kavramı

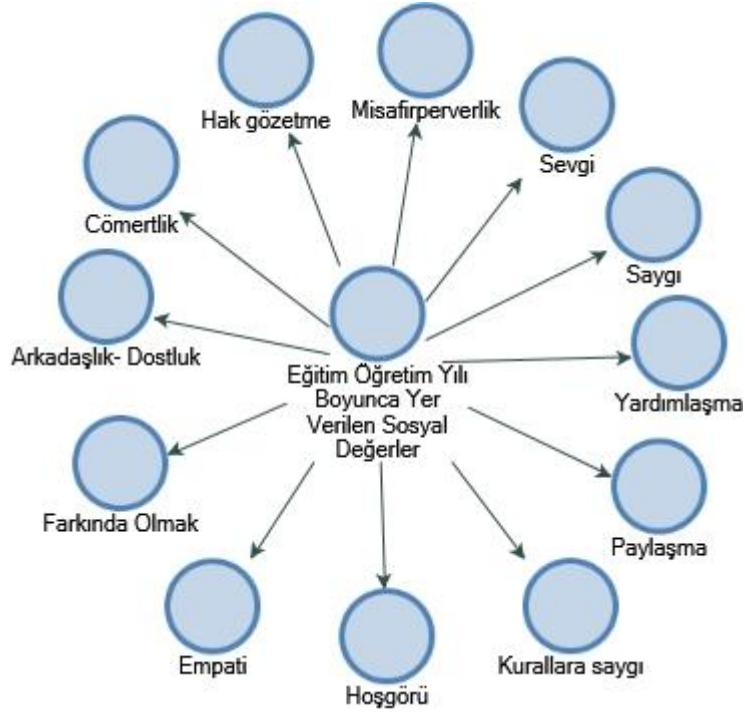
Şekil 4.29. Sosyal değer kavramı

Şekil 4.29’da öğretmenlerle yapılan görüşmelerde “Sosyal değer kavramından ne anlıyorsunuz” sorusuna verilen cevaplar kodlanmıştır. Ö1 ve Ö2 sosyal değer kavramını sevgi, saygı, birbirimize olan davranışlarımız, paylaşma şeklinde belirtirken, Ö3 sosyal hayatı düzenleyen kavram olarak nitelendirmiştir. Ö1 sevgi değerinin verilmesi gereken en önemli değer olduğunu şöyle ifade etmiştir:

“Sosyal değerler deyince ilk önce Sevgiyi görüyorum. Çünkü her şey sevmekten başlıyor. Geldiklerinde birinci gün, ikinci gün, üçüncü gün yani ilk bir hafta merhaba, sarılmak onu hissetmelerini sağlıyorum. İşte kalbimizde mesela arkadaşınıza sarıldığınızda kalbinizde bir şey hissettiniz mi? Bana sarıldığınızda bir şey hissettiniz mi? Önce sevgi kavramı verip, ardından saygılı davranmayı, sonra paylaşmalıyız. En önemlisi o sevdikten sonra başkası hakkında aklında iyi bir fikir oluştuktan sonra gerisi zaten geliyor, onu üzmemek adına ona saygılı da davranıyorlar.”

■ Eğitim öğretim yılı boyunca yer verilen sosyal değerler

Şekil 4.30’da öğretmenlere sorulan “Eğitim öğretim yılı boyunca hangi sosyal değerlere yer veriyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar kodlanmıştır.

Şekil 4.30. Eğitim öğretim yılı boyunca yer verilen sosyal değerlere ait alt kodlar

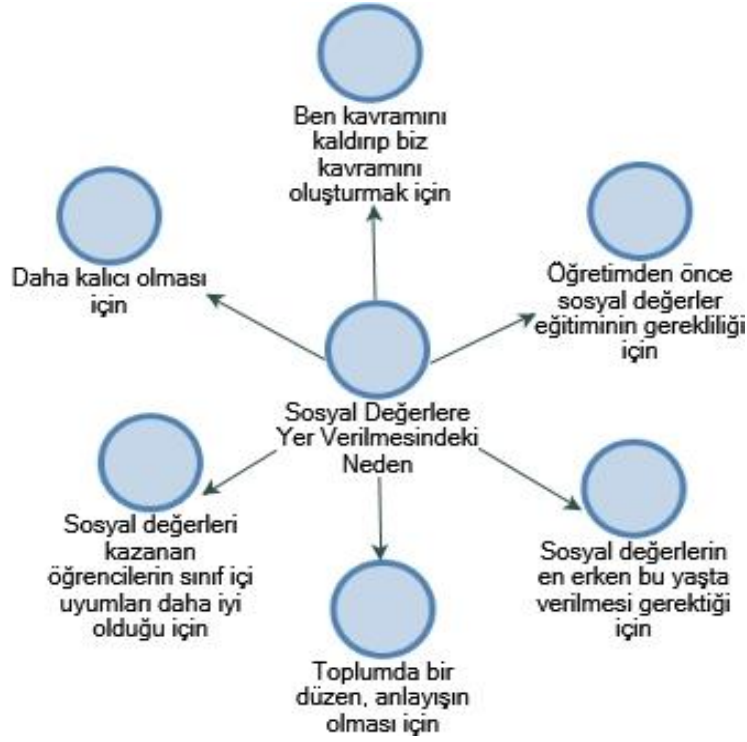
Sevgi ve saygı değerine tüm öğretmenler yer vermeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Arkadaşlık, dostluk, paylaşma ve hoşgörü değerleri iki ayrı kaynaktan elde edilen veriler ile kodlanmıştır. Ö2 tüm değerlere yeri geldikçe yer vermeye çalıştıklarını belirtmiştir. Ö3 öğretmenliğe bu yıl başladığı için öğretmenliğe başladıktan sonra yer verdiği değerleri şöyle açıklamıştır:

"Değerler eğitimi her ay yapılıyor ve bunlarla ilgili etkinlikler yapmamız gerekiyor. Bu etkinliklerdir drama olabilir, sanat olabilir, sohbet olabilir, kitap okunabilir. Her ay bir iki değerimiz var. Geçen ay arkadaşlık ve hoşgörüydü, bu ay empati ayımız. Bu ay empatiyi işliyoruz."

Öğretmenlerin bu değerlere yer vermelerindeki nedenler şekil 4.31'de kodlanmıştır.

Öğretmenlerin sosyal değerlere yer vermesindeki nedenler

Öğretmenler, sosyal değerlere yer vermesindeki nedenleri ben kavramını kaldırıp biz kavramını oluşturmak, öğretimden önce sosyal değerler eğitiminin gerekliliği, daha kalıcı olması, sosyal değerleri kazanan çocukların sınıf içi uyumu daha iyi olması, toplumda bir düzen ve anlayışın olması, sosyal değerlerin en erken bu yaşta verilmesi gerektiği şeklinde belirtmişlerdir.

Şekil 4.31. Öğretmenlerin sosyal değerlere yer vermesindeki nedenlere ait alt kodlar

Ö2 ve Ö3 sosyal değerlerin toplumu oluşturan temel düzenin yapı taşı olduğunu, toplumdaki düzenin, anlayışın olması için sosyal değerlere eğitim öğretim yılı içerisinde yer verdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca erken çocukluk döneminde öğrenmenin en hızlı olduğu dönem olduğu için sosyal değerlerin en erken bu yaşlarda verilmesi gerektiğini ve böylece öğrenilenlerin daha kalıcı olacağını belirtmişlerdir. Ö1 çocukların okula başlayana kadar sosyal çevrelerinin az olmasından dolayı “Ben” kavramıyla geldiklerini, okulda “Ben” kavramını “Biz” kavramına değiştirmek için sosyal değerleri verdiklerini, ayrıca çocukların matematik, fen, Türkçe etkinliklerinden önce sosyal değerler eğitiminin verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ö1 sosyal değerleri verdikten sonra, özellikle sevgi değerini verdikten sonra çocukların okula ve sınıf içine uyumlarının daha iyi olduğunu şöyle ifade etmiştir:

“Öncelikle bunları verdikten sonra sınıf içindeki uyuma eriştiğimi bundan bir 7- 8 ya da 10 yıl önce kavradım. O zaman sosyal değerler kavramını bilmiyorduk tabii ben sadece ben biz işte sevgi kardeşlik işte saygı, büyüklere karşı nasıl davranılır falan onları veriyordum. Yani haklı olmak, haklı olmak derken, senin hakkın, bizim hakkımız, başkasının canını yakmak güzel davranmak gibi şeyler baştan verdiğimde yıl bütün olarak daha rahat olduğunu kavradım.”

Eğitim programında yer almayan ama öğretmenlerin yer verdikleri değerler

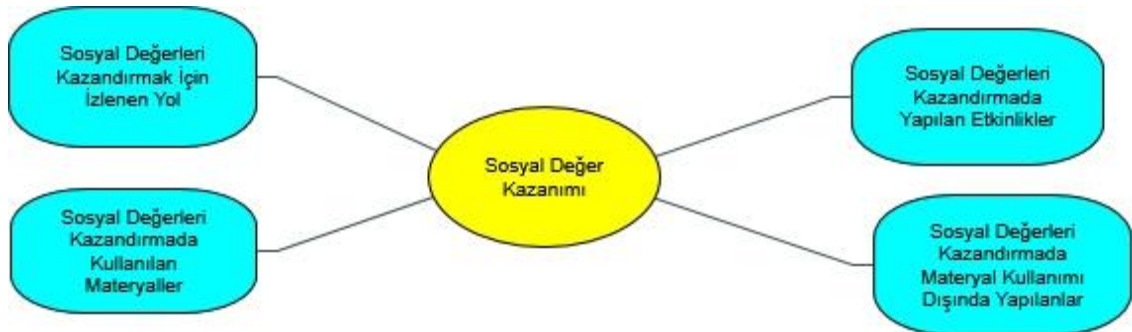
Öğretmenlere “Eğitim programında yer alan değerler dışında ele aldığınız sosyal değerler nelerdir?” sorusuna öğretmenlerin verdikleri cevaplar görgü kuralları ve nezaket sözcükleri olarak kodlanmıştır. Ö1 görgü kurallarıyla ilgili olarak çocukların ilk erken çocukluk eğitimine başladıklarında büyüklerin yanında nasıl oturması gerektiğini bilmediklerini belirtmiştir. Ö2 nezaket sözcükleriyle ilgili olarak şunları söylemiştir:

“Yani ben aslında aile ilişkilerine önem veriyorum geldiklerinde günaydın, birisi geldiğinde hoşgeldin demelerine dikkat ediyorum ve onların da söylemesi için özen gösteriyorum. İşte onun dışında, biri geldiğinde hoşgeldin demeleri, veliler bir şey getirdiğinde teşekkür etmeleri, ellerine salık demeleri, bazen bu gözardı edilebiliyor hani o selamlaşmak huyunu da onlara sürekli her sabah geldiklerinde ben onlara günaydın diyorum onlar da bana günaydın diyorlar, işte birbirlerine söylemelerine, birbirlerine daha söylemeseler de bana söylüyorlar. mesleğe başladığımdan beri sabahçı da olsam öğleci de olsam günaydın, tünaydın bunları söylemelerine dikkat ediyorum. Sonra aile ilişkilerinde de yatmadan önce iyi geceler, işte anne babayı öpme, anne babayı öptükten sonra uyuma anne babanın odasına izinsiz girmeme, kapıyı çalma işte bu tür davranışlara çocuklara da şey müdürün odasına, başka öğretmenlerin sınıfına gönderiyorum, göndermeden önce de diyorum ki önce kapıyı çalyorsun sonra öğretmenin sınıfına, müdürün odasına giriyorsun bunları diyorum birazcık onları gönderiyorum tek başlarına hani onlara soruyorum yaptıklarını söylüyorlar, öğretmenler de söylüyor.”

Ö3 de görgü kuralları ve nezaket sözcükleriyle ilgili olarak

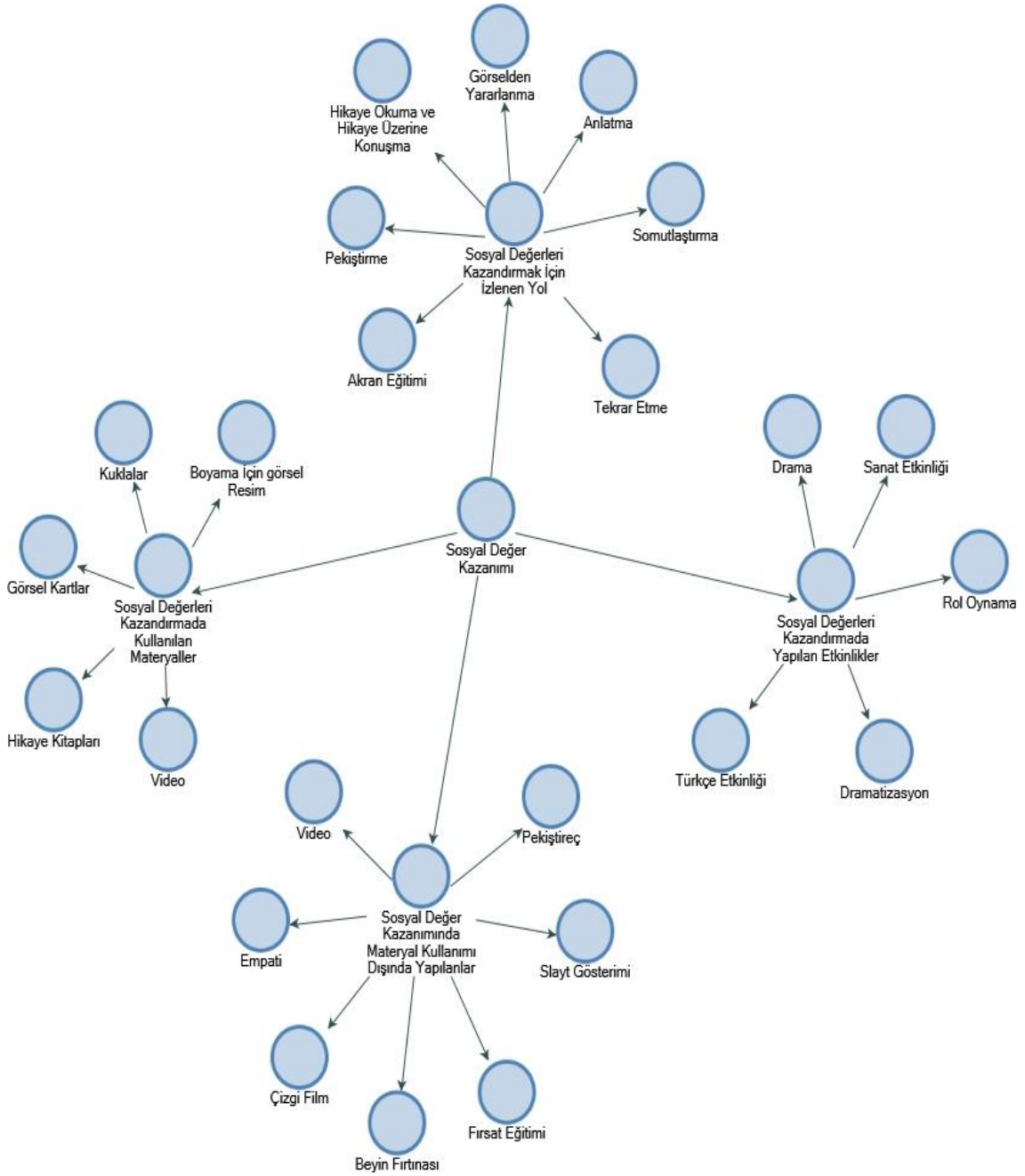
“Bu bir değer midir bilmiyorum ama yemeğe dua ile başlamak ya da afiyet olsun diyerek bitirmek. Kibarlık sözcükleri olan sözleri kullanmak falan.” açıklama yapmıştır.

4.2.2. Öğretmenlerin sosyal değer kazanımını nasıl gerçekleştirdiklerine ilişkin görüşleri

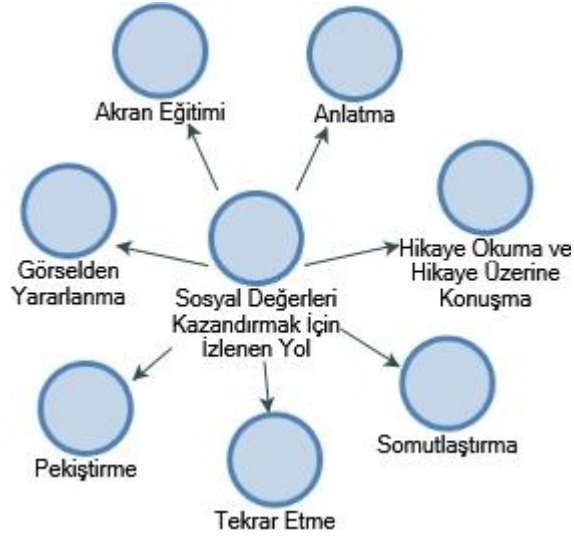
Şekil 4.32. Sosyal değer kazanımı

Şekil 4.32’de öğretmenlerin sosyal değer kazanımını nasıl gerçekleştirdiklerine ilişkin verilen cevaplar, sosyal değerleri kazandırmak için izlenen yol, sosyal değerleri kazandırmada yapılan etkinlikler, sosyal değerleri kazandırmada kullanılan materyaller, sosyal değerleri kazandırmada materyal kullanımı dışında yapılanlar biçiminde sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma öğretmenlerle yapılan görüşme sorularından ortak kod özellikleri ve benzerlikleri belirlenerek yapılmıştır. Şekil 4.33’te sosyal değer kazanımına ait alt kodlara yer verilmiştir.

Şekil 4.33. Sosyal değer kazanımına ait alt kodlar

Sosyal değerleri kazandırmak için izlenen yol

Şekil 4.34. Sosyal değerleri kazandırmak için izlenen yola ait alt kodlar

Sosyal Değerleri kazandırmak için tüm öğretmenlerin izlediği ortak yol hikaye okumak ve hikaye üzerine konuşmak olarak kodlanmıştır. Ö2 çocukların arasında olan akran eğitimi desteklediğini, görsellerden yararlandığını, pekiştiriciler kullandığını ama daha çok sözlü pekiştiricileri kullandığını belirtmiştir. Ö3, sosyal değerlerin soyut kaldıkları için somutlaştırdığını, somutlaştırırken görsellerden yararlandığını belirtmiştir. Ö1 ilk önce ve en sık izlediği yolun konuşmak, anlatmak olduğunu şöyle ifade etmiştir:

“Bu davranış eğitimi, değerler konusunda çok güzel kitaplar var. Mesela hangi yaş grubuna göre, gayet güzel hitap ediyorlar, hoşuma gidiyor ve onu yaptıktan sonra ertesi gün onunla ilgili bir şey olduğunda hemen tak bak orada onu demişti bir de fark ettiyseniz tekrar ettiriyorum dünden bugüne ne konuştuk. Böyle böyle yerleşiyor sabitleşiyor. Bir iki hafta sonra da sorsam yine hatırlıyorlar.”

Sosyal değerleri kazandırmada yapılan etkinlikler

Şekil 4.35. Sosyal değerleri kazandırmada yapılan etkinliklere ait alt kodlar

Şekil 4.35’te sosyal değerleri kazandırmada yapılan etkinliklerin kendi içerisinde gruplandırılması gösterilmiştir. Sosyal değerleri kazandırmada tüm öğretmenlerin yaptığı etkinlikler elde edilen veriler doğrultusunda Türkçe ve drama etkinliği olarak kodlanmıştır. Ö1 drama etkinliğine nasıl yer verdiğini şöyle açıklamıştır:

“Mesela, oyun oynarken nasıl davranmalı, saygı babında. Çekerek mi alacaksın oyuncakımı yoksa arkadaşına alabilir miyim diye nezaketle mi. Onlar biliyorlar, nazik diyorlar. Nasıl konuşacağız, nazik konuşacağız, alabilir miyim. Onları kısa kısa yaptık. Oyuncak oynarken nasıl davranacaklarını, resim yaparken, bir şeyler isterken, onları kısa minik minik drama şeklinde yaptık.”

Ö2 drama etkinliğinin en iyi yöntemlerden bir tanesi olduğunu şöyle ifade etmiştir:

“Aslında drama en güzeli onları yaşamada ama bazı değerler soyut kaldıkları için onlara o zaman mesela soyut olduğunda kesinlikle daha somuta yöneliyoruz drama bence değerlerin öğrenilmesi açısından en iyi yöntemlerden bir tanesi tabi eğitimler yeterli olunca”

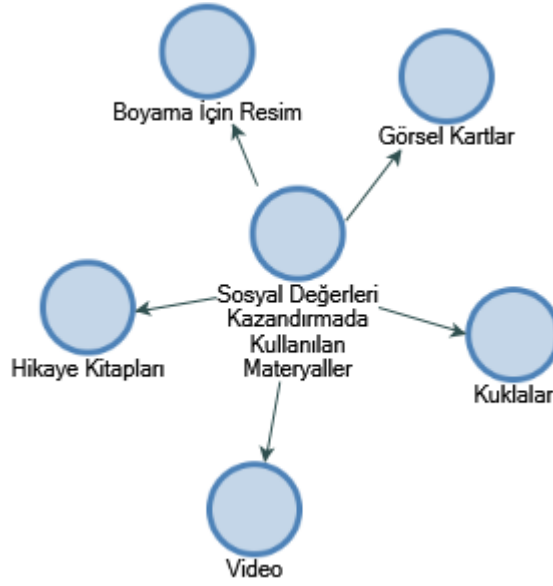
Ö1 ve Ö2 rol oynama etkinliğini yaptırdıklarını, Ö2, drama daha kapsamlı olduğu için dramatisasyona yer verdiğini, Ö2 ve Ö3 sanat etkinlikleriyle sosyal değerleri kazandırmaya çalıştığını belirtmiştir. Ö2 sosyal değerleri kazandırmak için bu değerlere yer vermesindeki nedenin davranışın daha iyi yerleşebileceğini düşündüğü için olduğunu belirtmiştir. Ö3 sosyal değerleri kazandırmak için bu etkinliklere yer vermesindeki nedeni şöyle açıklamıştır:

“Çocuklar bu soyut kavramları anlayamadıkları için, somutlaştırmak ve daha çok onda kendilerini bulmaları, özellikle dramada daha çok role girdiklerinde kendileriyle özdeşleştirebilmeleri derim.”

Ö1 neden özellikle okula başlanan ilk haftada bu etkinliklere yer verdiğini şöyle açıklamaktadır:

“Şimdiye kadar bu şekilde yaptığımda, yılsonunda ya da etrafımdakilerden duyduğum sakinler, akıllular ilk başta göze çarpıyor ya. Mesela Yemekhaneye gidiyoruz, herkes bağırp çağırırken, bağırmıyorlar. Mesela stajyer, öğretmenim bunlar sessiz duruyor diyor, bir şey mi oldu acaba, yok. Yani onlar onu aldı. Toplum, bizden başka, burada bizden başkaları yaşıyor rahatsız etmemek lazım, gürültü etmemek lazım. Sen oynarken zevk alıyor olabilirsin ama onlar şu anda başka şeyler yapıyor olabilirler. Senin sesini duyunca buraya gelmek istiyor olabilir Falan. Birazcık da çenen kuvvetli ondan mı bilmiyorum, dinliyorlar yani ve bunu etraftakiler de söylüyor. Uyumlular bana göre de öyle. Hani diğerlerini çok gözleme fırsatımız olmuyor ama arkadaşlar da yapıyorlar değerler eğitimini ama ben kendi açımdan uyumlu bir sınıfım var diye düşünüyorum.”

Sosyal değerleri kazandırmada kullanılan materyaller

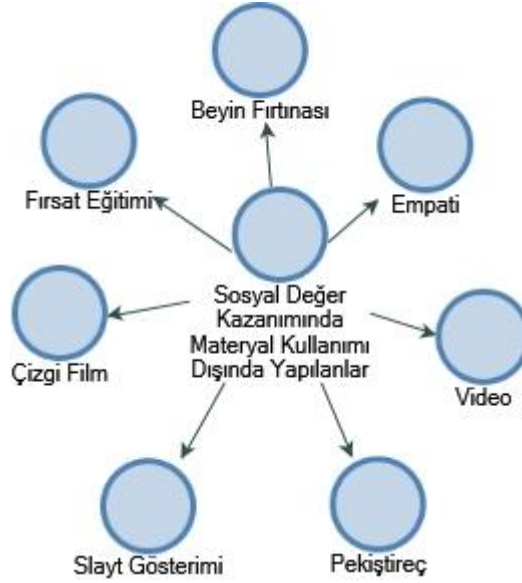

Şekil 4.36. Sosyal değerleri kazandırmada kullanılan materyallere ait alt kodlar

Şekil 4.36’da öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada kullandığı materyallere yer verilmiştir. Sosyal değerleri kazandırmada öğretmenlerin hikaye kitaplarını kullanmaları 3 ayrı kaynaktan kodlanarak bu kategoride en sık başvuru ve en etkili olduğu düşünölen materyal olmuştur. Öğretmenler, okulların sunduğu materyal kaynaklarında sosyal değerlerle ilgili hikaye setleri olduğuna değinmişlerdir. Ö2 ve Ö3 sosyal değerleri kazandırmada videolardan yararlandıklarını belirtmişlerdir. Ö3 materyallerin görsel ve işitsel olmasının, soyut olan sosyal değerlerin kavratılmasında daha etkili olduğunu belirtmiştir. Ö1 sosyal değerleri kazandırmada boyama için görsel kullandığını belirtirken, Ö3 görsel kartlardan yararlandığını, Ö2 hem görsel boyamalardan hem de görsel kartlardan yararlandığını belirtmiştir. Ö1 ve Ö3 hikayeleri anlatırken kuklalardan yararlandıklarını açıklamışlardır.

Sosyal değer kazanımında materyal kullanımı dışında yapılanlar

Şekil 4.37’de “Sosyal değer kazanımında materyal kullanımı dışında başka hangi yolları izliyorsunuz?” sorusuna öğretmenler tarafından verilen cevaplardan elde edilen verilerin kodlanması gösterilmiştir. Şekil 4.37 incelendiğinde öğretmenlerin video, çizgi film ve slayt gösterimi gibi çocuklara hitap eden görsel materyallere yer verdikleri kodlanmıştır.

Şekil 4.37. Sosyal değer kazanımında materyal kullanımı dışında yapılanlara ait alt kodlar

Ö3 fırsat eğitimi ile birlikte pekiştireç kullandığını, beyin fırtınası yaptırdığını, empati yaptırdığını şöyle ifade etmiştir:

“Mesela kendi aralarında iletişim varken onları yetiştirmeye çalışıyorum. Onların bir şeyine şahit olduğumda. Diyelim ki bir çocuk arkadaşıyla kalemini, oyuncakını paylaştığında ne kadar güzel arkadaşınla paylaşıyorsun, paylaşmak ne kadar güzel diyerek pekiştireç kullanıyorum. Ya da Mesela şöyle olabiliyor, hoşgörüsüyle alakalı mesela diyelim ki bir çocuk, birine zarar verdiğinde, bununla ilgili orada Hemen bir Beyin Fırtınası yapıp arkadaşın ne hissetti?, bu yaptığın doğrumu sence? Oradan da hani diğerlere Çıkmaya çalışıyoruz.”

4.2.3. Öğretmenlerin sosyal değer kazanımının değerlendirilmesine ilişkin görüşleri

Şekil 4.38’de öğretmenlere sorulan “Verdiğiniz sosyal değerler eğitimini nasıl değerlendiriyorsunuz, öğrencilerinizin sosyal değerleri kazanıp kazanmadığını nasıl belirliyorsunuz” sorusuna verilen cevaplar gruplanarak kodlanmıştır. “Gözlem yaparak” ve “Gözlem defterine yazarak” değerlendirme tüm öğretmenler tarafından kullanılan değerlendirme olarak kodlanmıştır. Ö2, zaman zaman küçük notlar halinde gelişim gözlem formu tuttuğunu belirtmiştir. Ö1 ve Ö2 aileler ile görüşme yaptıklarını, sorun gördükleri zaman bunu aile ile paylaşarak çözüme kavuşturmaya çalıştıklarını belirtmiştir. Ö2 ev ziyaretleri yaptığını şöyle ifade etmiştir:

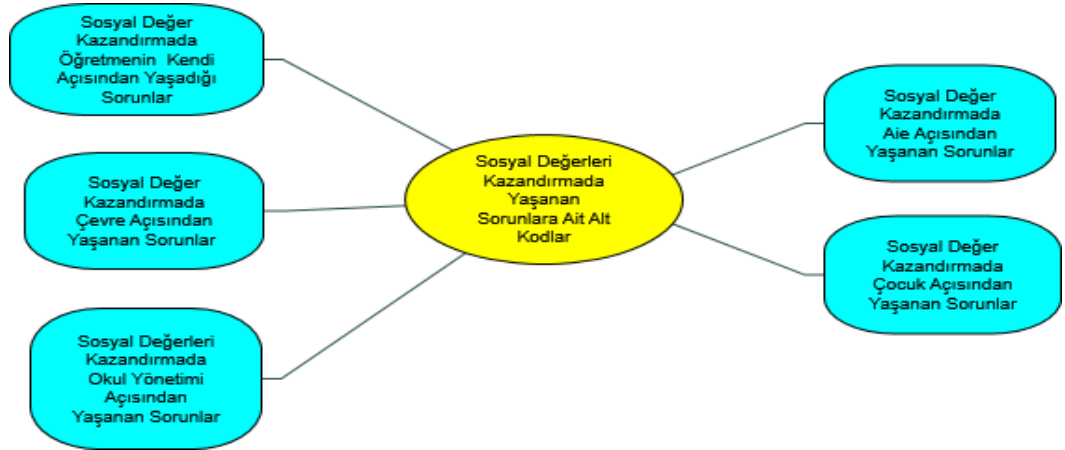
“Gittiğimde ailelerle görüşüyoruz, paylaşma duygusu işte, orada gözlemliyorum aile içi iletişimi, aile ile olan iletişimle bizimle olan iletişim aynı mı, sınıfta öğrendiği davranışlar

evde devam ediyor mu? İşte o şekilde aileyle konuşuyoruz ne yapıp ettiklerine dair aile iletişime açıksa bizim söylediklerimizi dikkate alırsa iyi ama dikkate almazsa veya aile dikkat eder fakat büyükler o davranışa dikkat etmezse çocuklar bunu çok güzel kullanabiliyor, babaanne, anneanne desteklemezse çocuk istediğini yapıyor.”

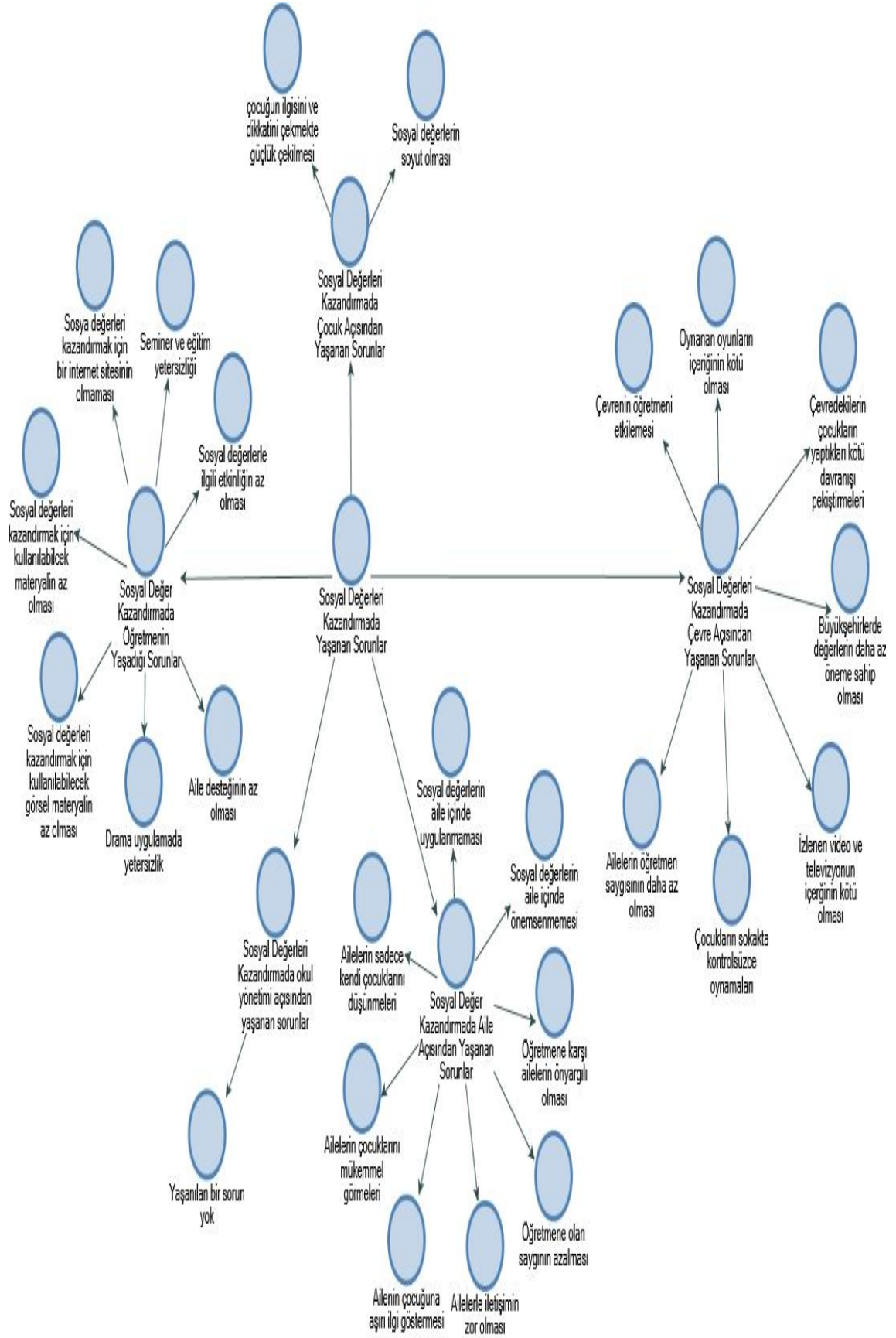
Şekil 4.38. Sosyal değer kazanımının değerlendirilmesine ait alt kodlar

4.2.4. Öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada yaşadıkları sorunlar

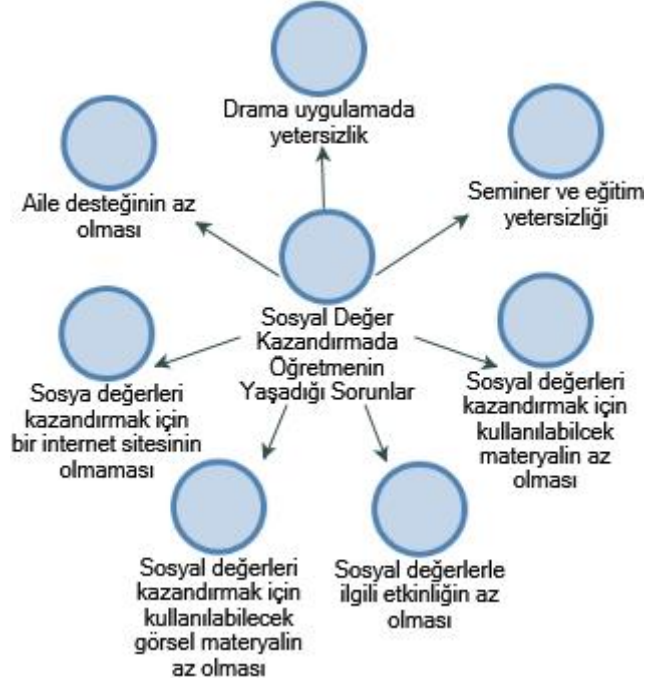
Şekil 4.39. Öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada yaşadıkları sorunlar

Şekil 4.39’da öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada yaşadıkları sorunlara ilişkin verilen cevaplar, öğretmenin yaşadığı sorunlar, aile açısından yaşanan sorunlar, çevre açısından yaşanan sorunlar, çocuk açısından yaşanan sorunlar, okul yönetimi açısından yaşanan sorunlar olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma öğretmenlerle yapılan görüşme sorularından ortak kod özellikleri ve benzerlikleri belirlenerek yapılmıştır.

Şekil 4.40. Sosyal değer kazandırmada yaşanan sorunlara ait alt kodlar

Sosyal değer kazandırmada öğretmenin yaşadığı sorunlar

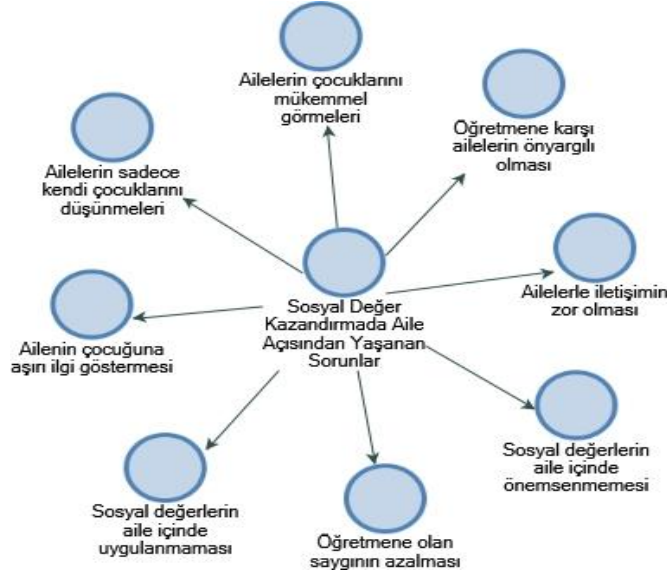
Şekil 4.41. Sosyal değer kazandırmada öğretmenin yaşadığı sorunlara ait alt kodlar

Şekil 4.41’de sosyal değer kazandırmada öğretmenin yaşadığı sorunlar başlığı altında öğretmenlerin yaşadıkları sorunların kodlamaları gösterilmiştir. Kodlama öğretmenlerin verdiği cevapların birbirine göre yakınlık ve benzerliklerine göre oluşturulmuştur.

Ö2 “Sosyal değerlerle ilgili etkinliğin az olması” ile ilgili her çocuğun anlama düzeyi farklı olması nedeniyle yapılan tek bir etkinlikle bütün çocukların öğrenmesinin gerçekleşmediği, bu nedenle de etkinliklerin çeşitlendirilmesi gerektiği fakat sosyal değerlerle ilgili etkinliğin az olması nedeniyle çeşitlendirmede sıkıntı yaşadıklarını belirtmiştir. Ö1 “Drama uygulamada yetersizlik” ve “Seminer ve eğitim yetersizliği” ile ilgili öğretmenlerin drama uygulama konusunda yetersiz olduklarını, okulların kapanmasından sonra verilen seminer yerine programda yer alan değerlerle ilgili drama dersi verilmesini istediğini, sosyal değerlerle ilgili eğitim verilse daha verimli olacağını belirtmiştir. Ö3 “Sosyal değerleri kazandırmak için kullanılabilir görsel materyalin az olması” , “sosyal değerleri kazandırmak için kullanılabilir materyalin az olması” ve “sosyal değerleri kazandırmak için internet sitesinin olmayışı” konusunda daha çok görsel materyalin hazırlanabileceğini, değerler.org olarak bir internet sitesinin olduğunu ama

erken çocukluk eğitimi için olmadığını, erken çocukluk içinde açılması gerektiğini, hikaye kitapları eğitici videolar gibi daha çok materyal oluşturulabileceğini belirtmiştir.

Sosyal değerleri kazandırmada aile açısından yaşanan sorunlar

Şekil 4.42. Sosyal değerleri kazandırmada aile açısından yaşanan sorunlara ait alt kodlar

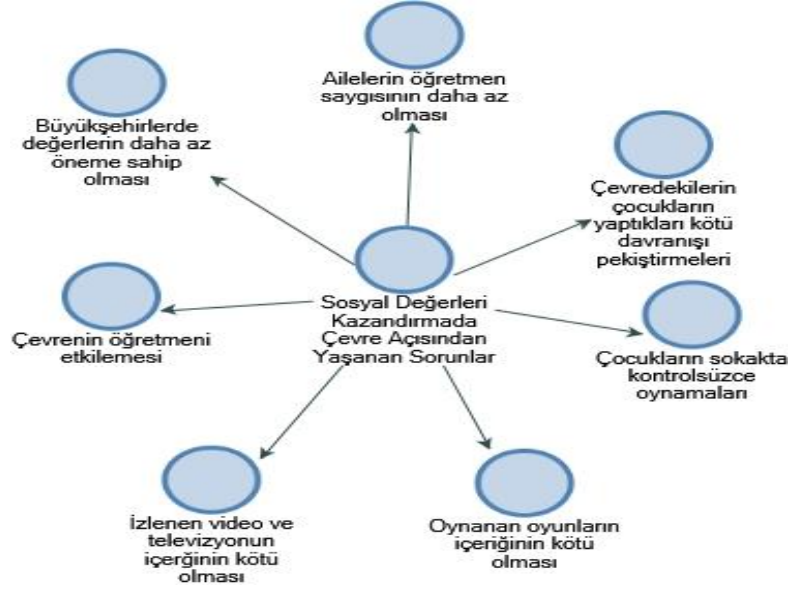
Şekil 4.42’de sosyal değer kazandırmada aile açısından yaşanan sorunlar başlığı altında öğretmenlerin yaşadıkları sorunların kodlamaları gösterilmiştir. Kodlama öğretmenlerin verdiği cevapların birbirine göre yakınlık ve benzerliklerine göre oluşturulmuştur.

Ö1 “Ailelerin çocuklarını mükemmel görmeleri” ve “Öğretmene karşı ailelerin önyargılı olması” ile ilgili öğretmenlerin çocuklarla ilgili olumsuz bir şeyleri ailelere söylemekten çekindiklerini, ailelerin öğretmene karşı önyargılı olduğunu ve özellikle ilk çocukta ailelerin çocuklarını mükemmel olarak gördüklerini belirtmiştir. “Ailelerin sadece kendi çocuklarını düşünmeleri” ile ilgili de ailelerde olan ben kavramının biz kavramına dönüşmediği için yaşanan bir problem olduğunu belirtmiştir. Ö2 “Sosyal değerlerin aile içerisinde önemsenmemesi” ve “Sosyal değerlerin aile içerisinde uygulanmaması” ile ilgili durumu şöyle ifade etmiştir:

“Aslında baktığımızda aile, değeri ne kadar önemseydiği ile o değere ne kadar önem verdiği ile belki, bizim için önemli olan bir değer, belki o aile için önemli olmayabiliyor. Bizim için çok önemli ama onun için önemli değil. Çocuk öğrense de olur öğrenmese de olur gözüyle bakabiliyorlar işte o zaman da buradaki eğitimle çocuk bir şey alırsa evet ama anne bunu yapmadı babam bunu yapmadı buna dikkat etmeli böyle yapmalı şöyle yapmalı diyorum ya

aile ziyaretlerine gittiğimde de işte bazı şeyleri önemsemiyorlar, olmayınca da o kadarla kalıyor.”

Sosyal değerleri kazandırmada çevre açısından yaşanan sorunlar

Şekil 4.43. Sosyal değerleri kazandırmada çevre açısından yaşanan sorunlara ait alt kodlar

Şekil 4.43’de sosyal değer kazandırmada çevre açısından yaşanan sorunlar başlığı altında öğretmenlerin yaşadıkları sorunların kodlamaları gösterilmiştir. Kodlama öğretmenlerin verdiği cevapların birbirine göre yakınlık ve benzerliklerine göre oluşturulmuştur.

“Ailelerin öğretmene saygısının az olması” ile ilgili Ö1 internet annelerinin sayısının çok olduğunu, ailelerin, başka kaynaklardan edindiği bilgilerle hareket ederek öğretmene karşı hareketlerinde saygılarının az olduğunu belirtmiştir. Ö2 ailelerin öğretmene saygının az olduğunu şöyle ifade etmiştir:

“Anne iletişime açık değil aslında o da birazcık farklı, burayı farklı buldu iletişime girmekten sakındı. Biz de olabildiğince çocuğa vermeye çalıştık, sonuçta aile çünkü baktım ki çok umursamıyor beni o zaman dedim ki ben size bir şey yapamam ama elimin altındaki çocuğa en azından bir şey yapabilirim yapmaya çalışırım o değişir.”

Ö2 “Çevredekilerin çocukların yaptıkları kötü davranışı pekiştirmeleri” ile ilgili düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Anne olsun büyükler olsun çıkardığı kötü kelime ama aile gülüyor, aileye komik geliyor. Aile güldüğü için çocuğa güzel bir şey geliyor ve sınıfta tekrarlıyor bunu ve söylüyor biz

düzeltemeye çalışıyoruz işte düzeltiyoruz arkadaşlarıyla ama şöyle bir şey var çocuk bunu aldı eve gittiğinde aynı şey devam ediyor. Ailesi tekrarlıyor o kelimeyi o sözü işte.”

“Mesela Karadeniz’de çevresel faktörler vardı. Ya da babaannenin baskısı, egemenliği, erkek egemenliği, kız çocuklarının iteklenmesi erkek çocuklarının sürekli pohpohlanması istediklerinin yapılması, erkek herşeyi yapabilir ama kızlar hayır, sonra burada kıza yaptıkları yanlış ama erkeğin yaptıkları değil, erkek de aynı davranışı sergiliyor ama erkek yapabilir kız yapamaz bu da genelinde vardı okulun işte hani biz bi tık daha iyiydik yaşımız küçük olduğu için ama ailenin dediği dediği ya”

Ö2 “Çocukların sokakta kontrolsüzce oynamaları” ile ilgili görüşünü şöyle ifade etmiştir:

“Yani mesela sokakta oynamanın etkisi kontrollü değil çocuk yani kontrollü oynamıyorsa sokakta ve kiminle iletişim kurduğuna bakılmıyorsa çocuk orada en kötü değeri de alıp gidip öğrenebiliyor, çünkü orada öğrendi ve çocuklar için arkadaşından öğrendiği de doğru, anne babadan öğrendiği de doğru, o da yaptı ama o da yapıyor, o da söyledi o zaman ben de söyleyebilirim. o yaptıysa ben de yapabilirim.”

Ö3 “Oynanan oyunların içeriğinin kötü olması” ve “İzlenen video ve televizyonun içeriğinin kötü olması” ile ilgili olarak şiddet içerikli oyunların, izlenen videoları ve televizyon programlarının sosyal değerleri etkilediğini belirtmiştir. Ö1 “Çevrenin öğretmeni etkilemesi” ni öğretmenin değer eğitimi etkinliklerini planlamada ve uygulamada, eğitim verdiği hedef kitlenin sosyal düzeyini dikkate alması gerekliliği ile açıklamıştır.

Sosyal değerleri kazandırmada çocuk açısından yaşanan sorunlar

Şekil 4.44. Sosyal değerleri kazandırmada çocuk açısından yaşanan sorunlara ait alt kodlar

Şekil 4.44’de sosyal değer kazandırmada çocuk açısından yaşanan sorunlar başlığı altında öğretmenlerin yaşadıkları sorunların kodlamaları gösterilmiştir. Kodlama öğretmenlerin verdiği cevapların birbirine göre yakınlık ve benzerliklerine göre oluşturulmuştur.

Görüşülen öğretmenlerin hepsi çocuk açısından sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Ö1 konuyla ilgili olarak çocuklarda zihinsel veya başka bir problem olmadığı sürece verileni almayan çocuk olmadığını ifade etmiştir. Ö2 çocukların almadıklarını düşünürken bazen başka bir etkinlikte çocuğun onu öğrenmiş olduğunu gördüklerini belirtmiştir. Ö2 aynı zamanda “Çocuğun ilgisini ve dikkatini çekmekte güçlük çekilmesi” ile ilgili olarak sosyal değerler konusunda çocuğun dikkatini çekmenin güç olduğunu, çocuk için veya aile için önemliyse daha kolay öğretebildiklerini ifade etmiştir. Çocukların somut işlemler döneminde olmaları ve sosyal değerlerin soyut olması nedeniyle çocukların değerleri kazanmakta güçlük çektiklerini belirtmişlerdir.

Sosyal değerleri kazandırmada okul yönetimi açısından yaşanan sorunlar

Öğretmenlere “sosyal değerleri kazandırmada okul yönetimi açısından yaşanan sorunlar” ın ne olduğuna dair sorulan soruya, öğretmenler okul yönetimi ile yaşadıkları bir sorunlarının olmadığını belirtmişlerdir. Ö3 okul yönetiminin, öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırması konusuna daha çok önem verdiğini belirtmiştir.

Öğretmenlerin sosyal değer eğitiminde yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri

Öğretmenlere “Sosyal değerler eğitiminde yaşadığımız sorunlara ilişkin çözümler için neler yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?” şeklinde sorulan soruya Ö2 ve Ö3 çözülemeyecek kadar büyük sorunla karşılaşmadıklarını belirtirken, Ö1 de konuyla ilgili olarak şöyle açıklama yapmıştır:

“Böyle abartı şeyler yaşamadım ama bazen farklı aile tipi olan çocuklarımız oldu. Öyle bir yaşantı ile gelen, değerleri almamış sınıfa gelen, diğerlerini de biliyorsunuz her zaman cazip gelir, direk Onun yaptığını yapma eğilimleri oluyor. O konuda bir tek zorlanıyoruz. Onun dışında yine de çok şükür millet olarak değerlerimizi çok kaybetmediğimiz için, hiç kaybetmeyen insanlar da var.”

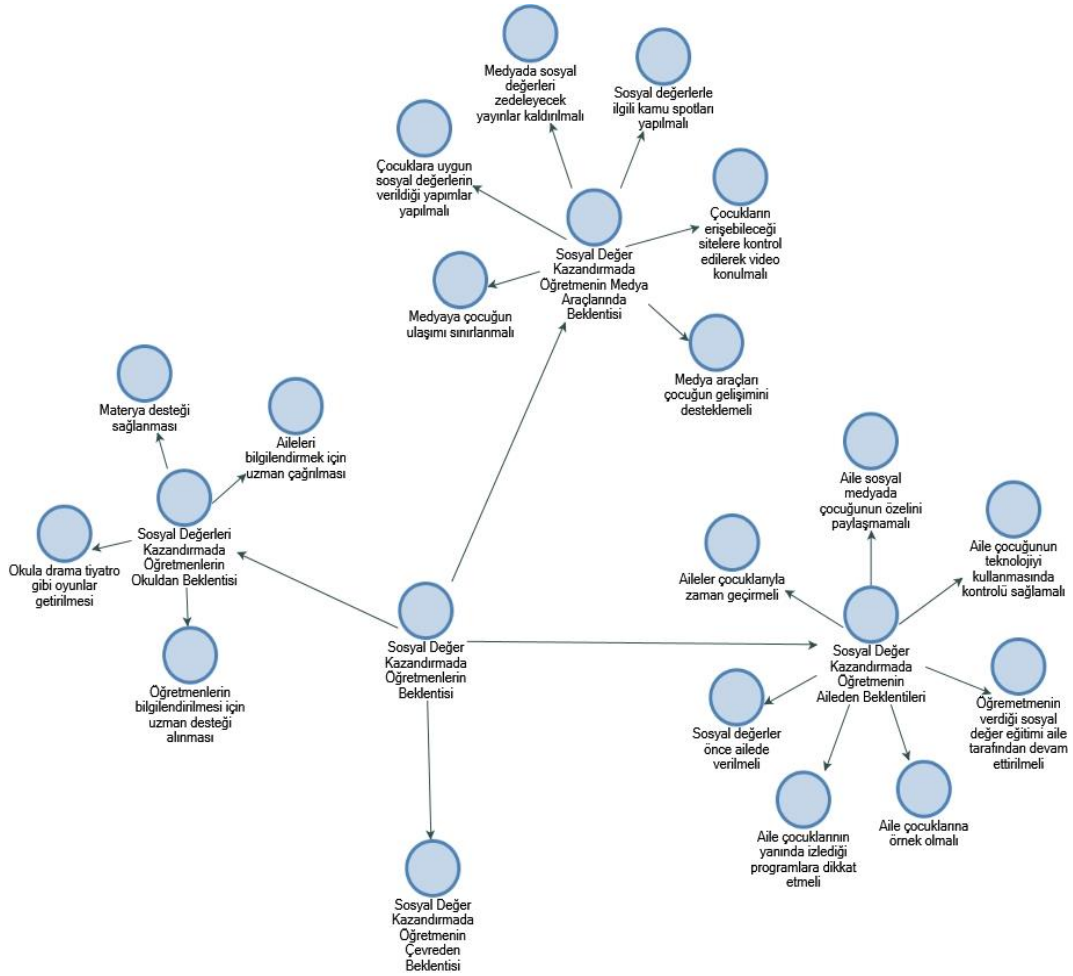
Ö1 yukarıdaki biçiminde açıklama yapmış olmasına rağmen, yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerisi sunmamıştır.

4.2.5. Öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada beklentileri

Şekil 4.45. Sosyal değer kazandırmada öğretmenlerin beklentisi

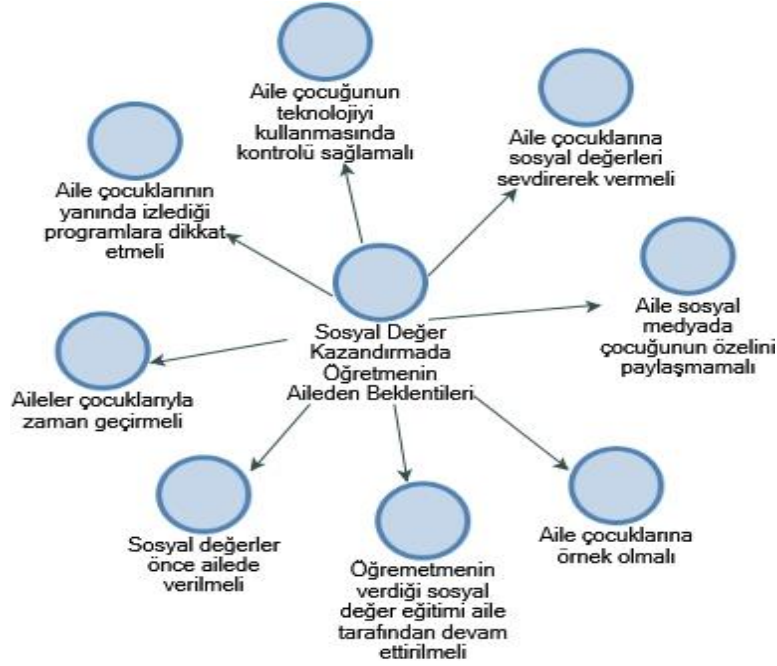
Şekil 4.45'te Öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada beklentilerine ilişkin verilen cevaplar, öğretmenin sosyal değerleri kazandırmada aileden beklentileri, çevreden beklentileri, okuldan beklentileri ve medya araçlarından beklentileri olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma öğretmenlerle yapılan görüşme sorularından ortak kod özellikleri ve benzerlikleri belirlenerek yapılmıştır.

Şekil 4.46. Sosyal değer kazandırmada öğretmenlerin beklentilerine ait alt kodlar

Şekil 4.46’da sosyal değerleri kazandırmada öğretmenlerin beklentilerine ait alt kodlar gösterilmiştir.

Sosyal değer kazandırmada öğretmenin aileden beklentileri

Şekil 4.47. Sosyal değer kazandırmada öğretmenin aileden beklentilerine ait alt kodlar

Şekil 4.47’de öğretmenlere sorulan “Sosyal değer eğitiminin verilmesinde ailenin işlevi ne olmalı?” sorusuna öğretmenlerin verdiği cevapların kodlaması gösterilmiştir. Kodlama öğretmenlerin verdiği cevapların birbirine göre yakınlık ve benzerliklerine göre oluşturulmuştur.

“Aile örnek olmalı” ile ilgili olarak Ö1 yaptığı gözlemler sonucunda ailelerin davranışı nasılsa çocukların da öyle davrandığını, ailede sosyal değerler yaşatılıyorsa çocukta da yerleşmiş olduğunu belirtmiştir. Ö2 ise şöyle ifade etmiştir:

” Biz nasıl davranırsak onlar bizim aynamız aynısını onlar da yapıyorlar biz ne kadar dikkat edersek onlar da dikkat ediyorlar aslında onlar ayna gerçekten ben diyorum mesela anne baba arasında saygı çerçevesinde ilerliyorsa her şey, çocuk da saygıyı öğrenir, sevgiyi öğrenir. Ama bunlar yoksa çocuğun önündeki örnek bu olduğu için o yüzden ailelerinde iletişim konusunda her yönden dikkat etmeleri gerekiyor.”

“Sosyal değer önce ailede verilmeli” ile ilgili olarak Ö1 önce aile tarafından sosyal değerler kavratılması gerektiğini, daha sonra çocuklar okula geldiklerinde öğretmenlerin

de zorlanmayacaklarını, üstüne pekiştirmeler yapacaklarını belirtirken, konuyla ilgili şöyle bir örneğe yer vermiştir:

“En çok gözlemlediğimiz şey bu, kapıda bile duyulur, bak birisi sana vurursa sen de ona vur. Bir tane öğrencim var anne baba ayrılmış annee bize söylüyor sürekli benim çocuğumun babası yok diye. Çocuk geliyor okula, her gün birine, benim önümde olsa da güm-pat girişiyö. Ben orada anlatıyorum, başkalarına vurulmaz,, baktım olmayacak. Kaldırdım birgün, gel dedim, onu da getirdim, gel. Dedim arkadaşına bir tane vurur musun. Hayır dedi çocuk. Bir tane vuralım, açıkladım çocuğa, bir tane vuralım canı yansın, ondan sonra bakalım yapacak mı, yapmayacak mı. Sadece bu bir deney dedim. Gönülsüzce vurdu, acıdı mı dedim, acımadı dedi. O zaman olan gücünle vur dedim. Yine yavrum kıyamadı şöyle bir yaptı, tamam dedim. Akşam böyle gitti. Ertesi gün annee geldi; benim çocuğuma vurmuşlar dedi. Evet dedim, vurdu, ben söyledim, dedim. Benim çocuğumun babası yok dedi. Boşanmışsa, onun boşanmasının cezası benim sınıftaki 20 çocuk değil dedim. Bugün bakalım vuracak mı dedim. Daha o oldu yani, bir daha vurmadı. Siz de eve gidince dedim, arkadaşına vur, şöyle yap, böyle yap, demeyin. Kadını biliyorum, mahalle ortamı olduğu için, 24 saat çocuğun arkasında gezip sen yan gözle mi baktın geçir, sürekli görüyordum. Sürekli arkasında, çocuk da ona dayandığı için güveniyor. Onun için hani biz belli bir süreyiz, biz ne yaparsak yapalım onun için önce aile.”

Ö3 aslında ailelerin sosyal değerleri bildiklerini, ailenin çocuğuna bildiği kadarıyla kavratması gerektiğini belirtmiştir. “Öğretmenin verdiği sosyal değer eğitimi evde devam ettirilmeli” ile ilgili olarak Ö1 kendisinin bir yıl kadar bir eğitim verebileceğini, önemli olanın ailenin bu eğitimi devam ettirmesi olduğunu belirtmiştir. Ö2 ise ailenin bu konuda daha hassas olarak verilen eğitimi evde devam ettirirse çok güzel olacağını belirtmiştir. “Aile çocuklarına sosyal değerleri sevdirecek vermeli” ile ilgili olarak Ö3 şunları belirtmiştir:

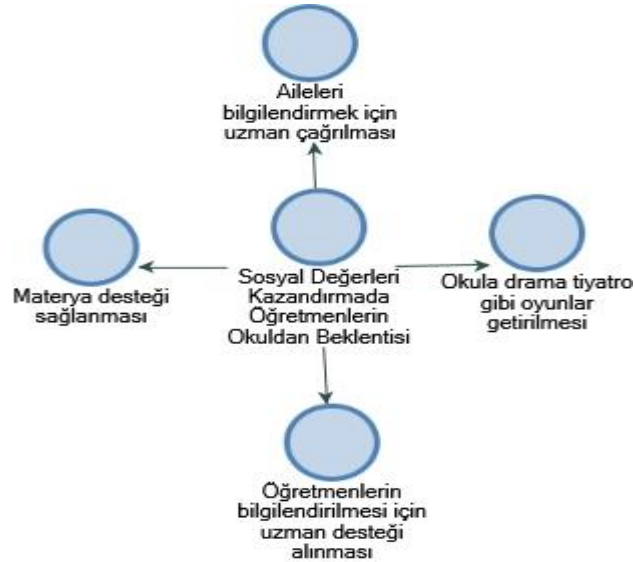
“ Ceza ya da kızar gibi ifadelerle değil de daha çok olumlu ortamlarda pekiştirerek bu değerleri kazandırmak. Yani unutulmaması gereken şeyler var ki unutmaya da yüz tutuk tutuyoruz. Mesela komşuluk gibi, bunu mesela çocuğa pekiştirebilirler, kendileri için de iyi olur. Artık Sonuçta hepimiz unuttuk komşuluk nedir, nasıl bir duygudur. Çocukları bunu yaşatmaları gerekiyor. En azından komşuları ile olan ilişkilerinde. Mesela paylaşma ile ilgili olumlu bir şekilde verilebilir, hani kızarak bunu da niye kardeşine vermedin, sen ne kadar kötü bir çocuksun, bencilsin gibi, bu tarz ifadelerle değil, paylaşmanın güzel olduğu mesela işte paylaşınca çoğalacağı falan filan. Bunlar çocuğa verilebilir.”

“Aile çocuklarının yanında izlediği programlara dikkat etmeli” ve “Aile sosyal medyada çocuğunun özelini paylaşmamalı” ile ilgili olarak Ö2 ailelerin çocukların yanında izledikleri programlarda sosyal değerlere aykırı durumlar olabildiğini ve çocukların bu durumu izlediğini ve benimsediğini gördüklerini, bu nedenle ailelerin

izledikleri programlara dikkat etmeleri gerektiğini belirtmiştir. Ö2 aynı zamanda sosyal medyada da insanların özelini direk olarak paylaştıklarını ve bu duruma çocuklar şahit olduğunda, çocuklar için de özel kavramının kaybolduğunu bu nedenle ailelerin çocukların özelini sosyal medyada paylaşmamları gerektiğini belirtmiştir. Ö2 “Aile çocuğunun teknolojiyi kullanmasında kontrolü sağlamalı” ve “Aileler çocuklarıyla zaman geçirmeli” kodları için şöyle bir açıklama yapmıştır:

“İşte teknolojide güzel bir şey ama iyi kullanırsan güzel bir şey yani çocuk orada vaktini geçirsin ben işimi yapayım o da gitsin orada nasılsa oynuyor derken oynadıkları oyunların içerisinde neler olduğunu gözlemlemezlerse bakmazlarsa çocuk oradan zaten öğreniyor kavgayı da öğreniyor başka Bir Şeyi de öğreniyor ve veli ziyaretine gittiğimde de görüyorum çocuk tableti veriyorlar çocuğa çocuk oturuyor oraya açıyor oyunu da açıyor oradan rastgele bir videoyu da açıyor o videonun içinde ne var bilmiyor daha kontrollü mesela bunu yapsak işte tamam kullansın çocuk teknolojiyi kullansın ama dikkatli kullansın çok fazla değil. Okulda mesela bilgisayar kullanıyorlar mı kullanıyorlar ama arıyorlar mı aslında Çok da aramıyorlar yani demek ki ilgilerini çeken bir şey var ki ona çok ihtiyaç duymuyorlar evde de çok zor değil bütün günlerini çocuklarıyla geçirmesinler ama yani biraz zaman ayırsınlar onlara. Bence gerçekten ayıran aile de o çocuk daha iyi oluyor, alıyor, gerçekten iyi davranışları değerler açısından da iyi şeyler kazanıyor.”

Sosyal değerleri kazandırmada öğretmenlerin okul yönetiminden beklentisi

Şekil 4.48. Sosyal değerleri kazandırmada öğretmenlerin okul yönetiminden beklentisine ait alt kodlar

Şekil 4.48’de öğretmenlere sorulan “Sosyal değer eğitiminin verilmesinde okul yönetiminin işlevi ne olmalı, okul yönetiminden beklentileriniz neler?” sorusuna

öğretmenlerin verdiği cevapların kodlaması gösterilmiştir. Kodlama öğretmenlerin verdiği cevapların birbirine göre yakınlık ve benzerliklerine göre oluşturulmuştur.

“Okula drama, tiyatro gibi oyunlar getirilmesi” ile ilgili olarak Ö1 okul yönetimi sihirbazlık gösterisi amacı olmayan gösteriler yerine sosyal değerlerle ilgili drama, tiyatro gibi oyunların getirilmesini daha iyi olacağını belirtmiştir. “Materyal desteği sağlanmalı” ile ilgili olarak Ö3 okul yönetiminin sosyal değerlerle ilgili hikaye kitapları, eğitici videolar gibi materyal desteği yapabileceğini belirtmiştir. “Aileleri bilgilendirmek için uzman çağırılması” ve “öğretmenlerin bilgilenebilmesi için uzman desteğinin sağlanması” ile ilgili olarak Ö3 okula uzman çağırarak hem ailelerin, hem de öğretmenlerin bilinçlenebileceğini, öğretmenler için ayrıca sosyal değerler eğitiminin erken çocukluk çağına nasıl indirgenebileceği ile ilgili bilgiler edinmelerini sağlayacak uzman desteğinin olmasını belirtmiştir. Ö2 okul yönetiminin materyal desteği sağladığını, uzman çağırarak istediklerinde gerçekleştirdiğini belirterek, okul yönetiminden bir beklentisinin olmadığını belirtmiştir.

Sosyal değer kazandırmada öğretmenlerin çevreden beklentisi

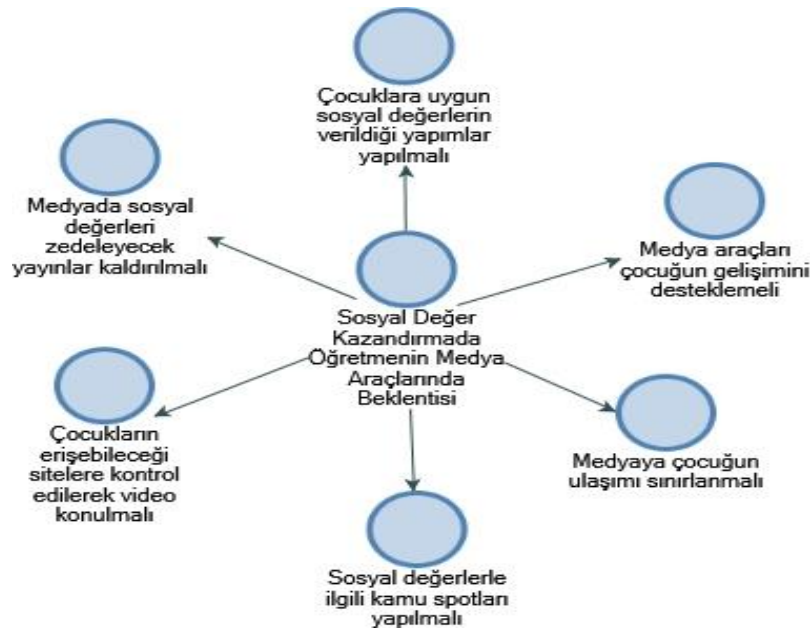
Bu bölümde öğretmenlerle yapılan görüşmelerde sorulan “Sosyal değer eğitiminin verilmesinde çevreden beklentileriniz nelerdir?” sorusuna verilen cevaplara yer verilmiştir. Görüşme yapılan tüm öğretmenler, çevreyi insanlar oluşturdukları için her insanın sosyal değerleri hayatında yaşıyor olması gerektiğini, böylece toplumda yaşamın daha rahat olacağını belirtmişlerdir. Ö1 konuyla ilgili gözlemlendiği örneklerden şöyle bahsetmiştir:

“Bunu ben şeyden de gözlemledim. Eşim asker, lojmanda oturduk hep, lojmanda herşeyin kuralları vardır. Orada çiçeğe dokunmak ya da koparmak ya da parkta oynamak, komşuluk herşeyin kuralları var. Çocukların merdivenden inerken belli bir şeyde inerler. Bunun etkisini hani şimdi şimdi görüyorum ben, kendi çocuklarımda ya da lojman okullarında da çok çalıştım. Belli bir düzenle büyütülen, bunu yaptığında bu yanlıştır, şöyle yapmalısın. Aşırısını kabul etmiyorum özgürlüğün ama ne diyeyim, kaydırağa gittiğinde çocuk biliyor ona sırayla binileceğini, okula gittiğinde de çocuklarımdan hiç şikayet almadım o konuda çok şükür, hatta davranış madalyası aldılar. O yerleşik düzenin içinde olmamızın ya da babayla ikimizin de etkisi var tabi öncelikle bu doğru değil, bu yanlıştır, bunu verdiğinizde onun etkisini çocuklarımda ya da komşuların çocuklarında görmüşüm. Öncelikle aile, sonra olunan ortam önemli. Zaten bu da toplumdaki değişik türde kenar mahalle, orta mahalle, elitmahalle ya da değişik gruplarımız var. Toplum içinde değişik gruplar var. Oradaki

yaşantı bariz olarak görülüyor zaten. Verenle vermeyen belli. Hiç kimseyi küçümsemem konuştum onlarla da işten gelirken oturup sohbet etmişliğimiz de vardır. Küçümsemiyorum ama onların yaşantı sosyal değer alışkanlığıyla, sizinki benimki bir değil. Bu da yetiştiğimiz ortamdan kaynaklanıyor.”

Burada öğretmen çevrenin sosyal değer eğitimindeki önemine değinmiştir. Çevre ile birlikte ailenin bilinçli olmasının yanında, çevredeki diğer ailelerin de bilinçli olmasının önemi vurgulanmıştır.

■ Sosyal değer kazandırmada öğretmenin medya araçlarından beklentisi

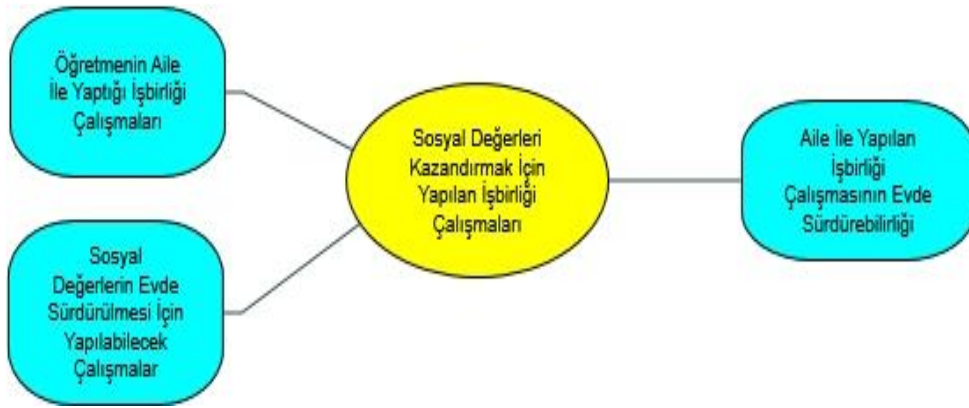
Şekil 4.49. Sosyal değer kazandırmada öğretmenin medya araçlarından beklentisine ait alt kodlar

Şekil 4.49’da öğretmenlere sorulan “Sosyal değer eğitiminin verilmesinde medya ve medya araçlarının işlevi ne olmalı, okul yönetiminden beklentileriniz neler?” sorusuna öğretmenlerin verdiği cevapların kodlaması gösterilmiştir. Kodlama öğretmenlerin verdiği cevapların birbirine göre yakınlık ve benzerliklerine göre oluşturulmuştur.

“Çocukların erişebileceği sitelere kontrol edilerek video konulmalı” ile ilgili olarak Ö1 medyada çok fazla video bulunduğunu ve bu videoların sosyal değerlere zarar verdiğini ve çocukların da bu videolarla karşılaşma olasılıklarının yüksek olduğunu, bu nedenle bu videoların internete konulmasında kontrol mekanizmasının olması gerektiğini, Ö3 ise devletin medya konusunda daha kontrollü olması gerektiğini belirtmiştir. “Çocuklara uygun sosyal değerlerin verildiği yapımlar yapılmalı” ile ilgili olarak Ö1 ve Ö3 çizgi film gibi medyada çocukların hem ilgisini çekebilecek hem de

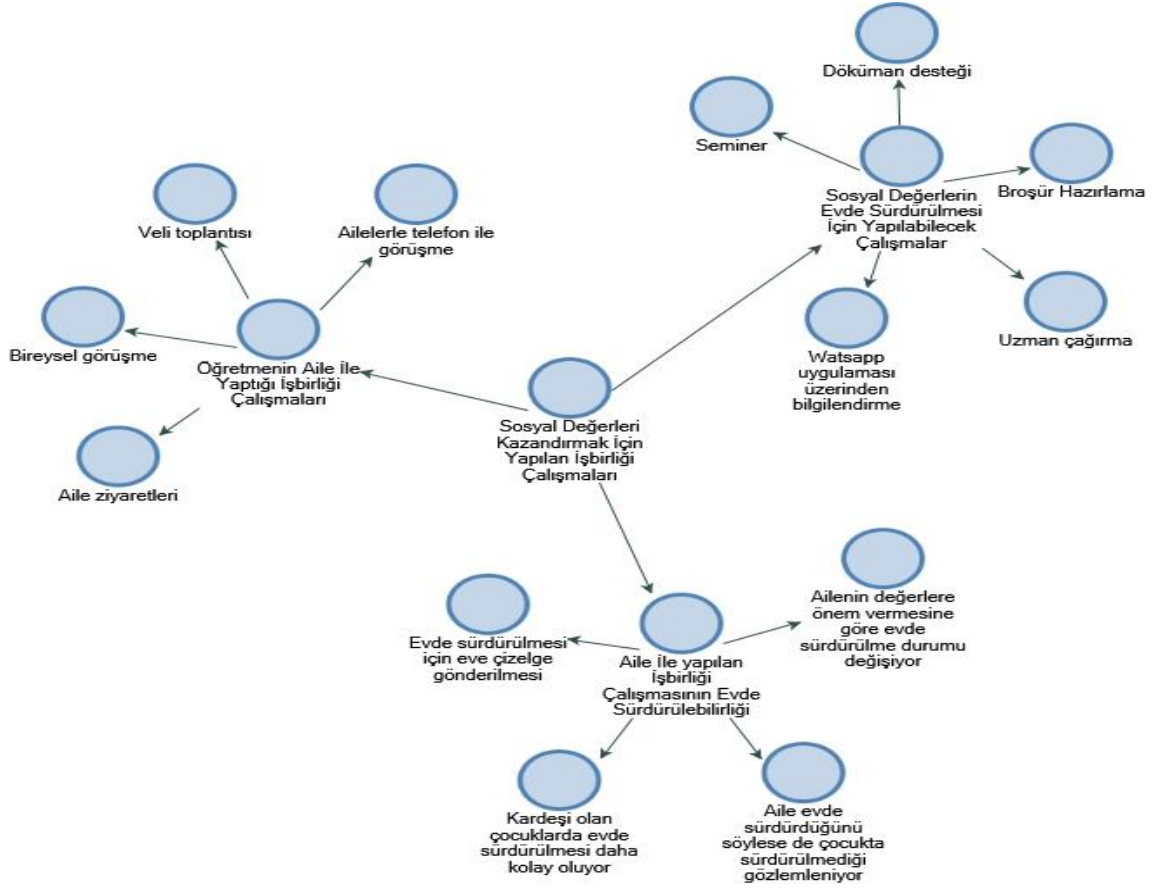
sosyal değerler içeren yapımların yapılması gerektiğini ve “Pepee” adlı çizgi film gibi sosyal değerlerden güzel örnekler bulunan yapımların artması gerektiğini belirtmişlerdir. “Medya araçları çocuğun gelişimini desteklemeli” ile ilgili olarak Ö3 medya araçlarının çocukların günlük yaşantısında çok yer aldığı için çocuğun gelişimini desteklemesi gerektiğini belirtmiştir. “Medyada sosyal değerleri zedeleyecek yayınlar kaldırılmalı” ile ilgili olarak Ö1 içerisinde tartışma, kavga, şiddet içeren yayınlar ve gençlerin yarıştığı içerisinde gençlere kötü örnek olabilecek davranışların yer aldığı programların kaldırılması gerektiğini belirtmiştir. “Medyaya çocuğun ulaşımı sınırlandırılmalı” ile ilgili olarak Ö1 ve Ö3 çocuklar için yaş sınırlandırılması ve çocuklar için youtube olduğunu fakat bu uygulamaların aktif halde kullanılmadığını, çocuklar için daha etkin bir sınırlama yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ö2 sosyal değerler eğitimiyle ilgili kamu spotları yapılabileceğini belirtmiştir.

4.2.6. Öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmak için yaptıkları iş birliği çalışmaları

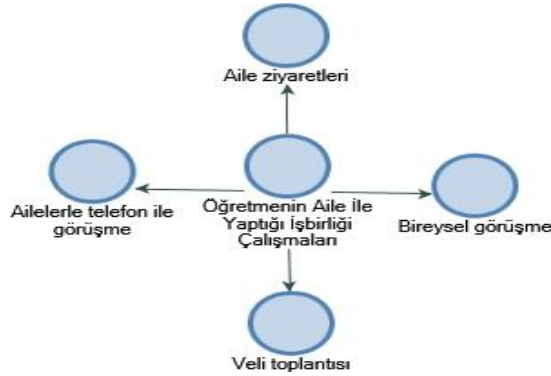
Şekil 4.50. Sosyal değerleri kazandırmak için yapılan işbirliği çalışmaları

Şekil 4.50’de Öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmak için yaptıkları iş birliği çalışmalarına ilişkin verilen cevaplar, öğretmenin aile ile yaptığı iş birliği çalışmaları, aile ile yapılan iş birliği çalışmasının evde sürdürülebilirliği ve sosyal değerlerin evde sürdürülmesi için yapılabilecek çalışmalar olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma öğretmenlerle yapılan görüşme sorularından ortak kod özellikleri ve benzerlikleri belirlenerek yapılmıştır. Şekil 4.51’de sosyal değerleri kazandırmak için yapılan iş birliği çalışmalarına ait alt kodlar gösterilmiştir.

Şekil 4.51. Sosyal değerleri kazandırmak için yapılan işbirliği çalışmalarına ait alt kodlar

Öğretmenin aile ile yaptığı iş birliği çalışmaları

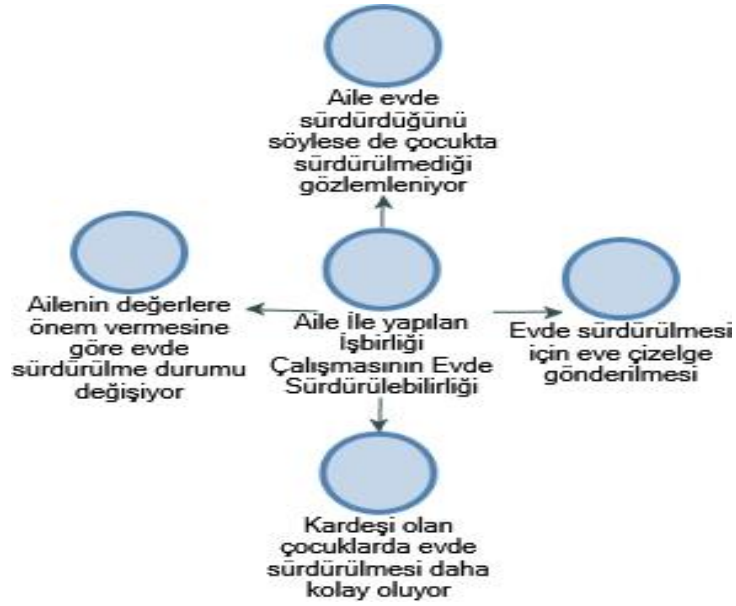

Şekil 4.52. Öğretmenin aile ile yaptığı işbirliği çalışmalarına ait alt kodlar

Şekil 4.52’de sosyal değer kazandırmak için öğretmenin aile ile yaptığı iş birliği çalışmalarının öğretmenlerin verdikleri cevaplara göre kodlamaları gösterilmiştir. Kodlama öğretmenlerin verdiği cevapların birbirine göre yakınlık ve benzerliklerine göre oluşturulmuştur.

Ö3 sosyal değerleri kazandırmak için aile ile yaptığı bir iş birliği çalışmasının olmadığını belirtmiştir. Ö1 ve Ö2 “Ailelerle telefon görüşmesi” ile bir sorun olduğunda ailelerle telefon ile görüştiklerini, genel olarak da telefonda WhatsApp uygulama programıyla görüşme yaptıklarını ama ebeveynlerle “bireysel görüşme” lerin daha faydalı ve etkili olduğunu belirtmişlerdir. Ö1 “aile ziyaretleri” hakkında da çocukların davranışları açısından hem gözlem hem de görüşme şeklinde yararlandıklarını belirtmiştir.

Aile ile yapılan iş birliği çalışmasının evde sürdürülebilirliği

Şekil 4.53. Aile ile yapılan işbirliği çalışmasının evde sürdürülebilirliğine ait alt kodlar

Şekil 4.53’te öğretmenlere sorulan “Okulda kazandırmaya çalıştığınız sosyal değerlerin evde de sürdürülebildiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna öğretmenlerin verdiği cevapların kodlaması gösterilmiştir. Kodlama öğretmenlerin verdiği cevapların birbirine göre yakınlık ve benzerliklerine göre oluşturulmuştur.

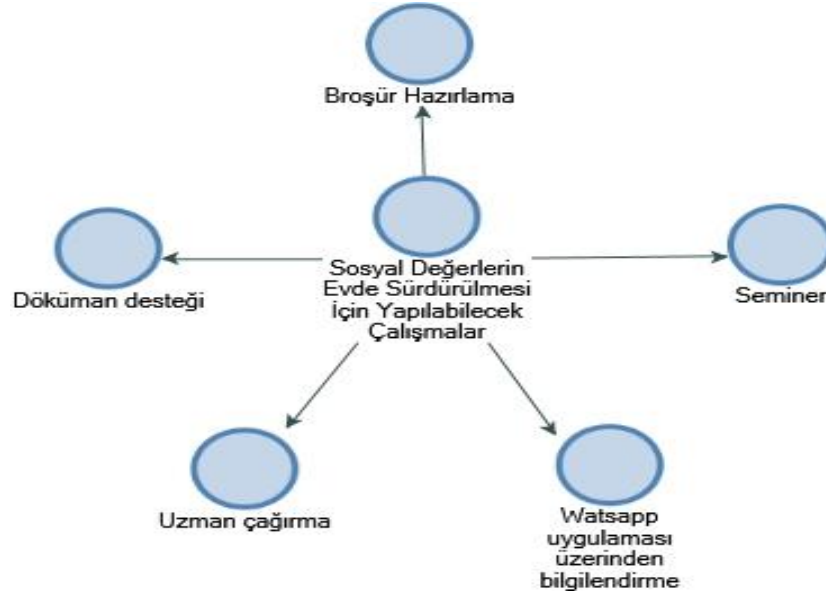
Ö2 “Aile evde sürdürdüğünü söylese de çocukta sürdürülmediği gözlemleniyor” ile ilgili olarak şunları ifade etmiştir.

“Veli şöyle bir biz ona çok dikkat ediyoruz hocam yapıyoruz her şeyi yapıyoruz ama eve gittiğinizde bakıyoruz öyle bir şey yok yani çocuğumun etkilenmemesi için televizyonu kapatıyorum. Teyze kesinlikle o diziyi izlemiyorum diyor ama çocuk nereden öğreniyor. Onu izlemiyor çocuk nereden öğreniyor onun okul dışında başka vakit geçirdiği yer ev bir de arkadaşı ama arkadaşı o saatte o diziyi izleyecek değil kesinlikle öyle diziler izlemiyoruz öyle programlar izlemiyoruz ama çocuk izlediğini söylüyor Hatta oyunlarında bunu oynuyor.”

Ö2 “Ailenin değerlere önem vermesine göre evde sürdürülme durumu değişiyor” ile ilgili olarak da okulda verilen sosyal değerlerin evde sürdürülmesinin ailenin sosyal değerlere önem verip vermemesine göre değiştiğini, eğer aile önem veriyorsa evde de sürdürüldüğünü fakat aile önem vermiyorsa sadece okulda kazandırılan ile kaldığını belirtmiştir. Ö1 okulda öğrenilen sosyal değerlerin evde de sürmesini sağlamak için çizelge veya görsel boyama gibi etkinlikler göndermeye çalıştığını açıklamıştır. Ö3 evde sürdürülmesinin çocukların kardeşi olduğunda daha rahat olacağını şöyle ifade etmiştir:

“Kardeşi olan çocuklar için evet ama tek çocuk olanlarda böyle bir şey zor olabilir. Kardeşler arasındaki iletişim ya da abi, ablayla alakalı bunu diğer çocuklar da paylaşıyor olabilirler ama tek çocuklarda anne baba arasında yaş uçurum olduğu için bu değerlerin evde pekişip pekişmediği ile alakalı daha zor olabilir sanki. Mesela bu oyuncak paylaşımı kavram olabilir. Sonuçta hiçbir çocuk oyuncakını annesiyle babasıyla paylaşmak zorunda kalmaz Ama kardeşiyle veya kendisinden bir kaç yaş büyük abisi ya da ablasıyla paylaşmak durumunda kalır ve bu değerlerin evde pekişip pekişmeyeceğini, sürdürülüp sürdürülemeyeceği görülmüş olur.”

Sosyal değerlerin evde sürdürülmesi için yapılabilecek çalışmalar

Şekil 4.54. Sosyal değerlerin evde sürdürülmesi için yapılabilecek çalışmalara ait alt kodlar

Şekil 4.54’te öğretmenlere sorulan “Okulda verdiğiniz sosyal değerler eğitiminin evde de sürmesi için ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?” sorusuna öğretmenlerin verdiği cevapların kodlaması gösterilmiştir. Kodlama öğretmenlerin verdiği cevapların birbirine göre yakınlık ve benzerliklerine göre oluşturulmuştur.

Görüşme yapılan öğretmenlerin ortak olarak verdikleri cevap bu konuda eksik olduklarını ama yapılabilecek çalışmalar olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler, yapılabilecek çalışmalarını broşür hazırlama, doküman desteği sağlama, WhatsApp uygulaması üzerinden bilgilendirmelerde bulunma, ailelere seminer verme ve uzman çağırma olarak belirtmişlerdir. Ö2 bu çalışmalarını neden yapamadıklarını şöyle ifade etmiştir:

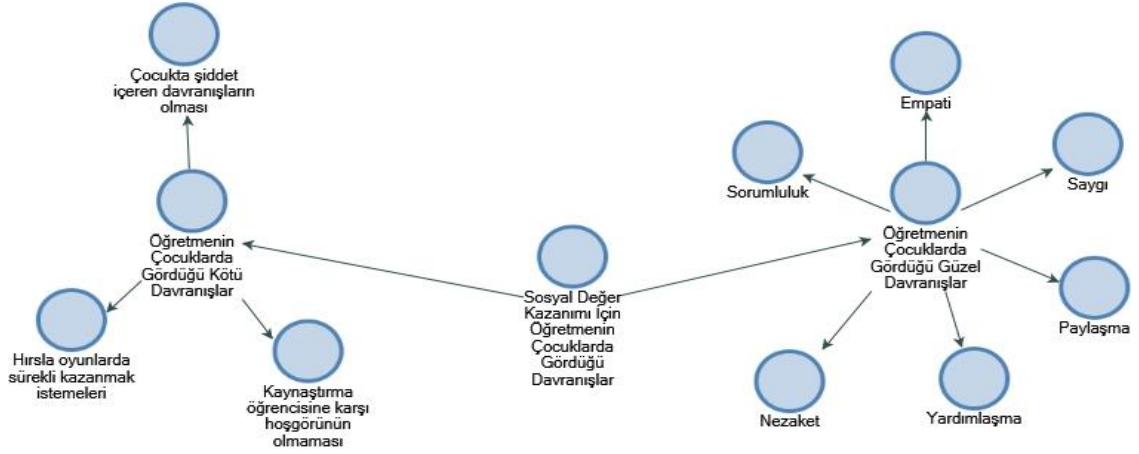
“Şöyle bir şey de var seminer yapılabiliyoruz bir şeyle ilgili 100 öğrencimiz var katılım 20 tane. Yine ulaşmıyor zaten o veli bunu bilen, öğrenmek isteyen ve buna açık olan bir Veli ama 80’i nerede yok ben zaten 20’ye öğrettiysem 80’i lazım zaten. Keşke yüzde 50’sine öğrettim desem o zaman üzülmeceğim. Uzman çağırılıyor buraya bununla ilgili ama yine katılım yok o zaman da bir şey oluyor bir şey gönderiyoruz diyelim ki en basitinden okumuyor yani nasıl gönderdiysem o şekilde geri geliyor. Ödevine zımbalamış oluyorum kaybetmesin diye aynı şekilde birlikte geliyor aynı şekilde ödevle zımbalanmış halbuki o onun içerisinde. Onu oradan çıkarıp bir kenara koyabilir. İsteddiği zaman okuyabilir. Whatsapp’tan gönderiyorum bakıyorum Dönüt yok yani. Hani dikkat etme yok onu okuduğuna dair bir emare de yok. Evet ben bunu okudum bilgilendim teşekkür ederim de yok. Okudum çok güzel diyen bir ikisinden evet, hocam iyi ki gönderdiniz. o yüzden böyle yaptıkları için ben WhatsApp’tan göndermeyi bıraktım. Gönderiyordum böyle işte önemli bulduğum yazıları yazarların falan ya da bazen güzel gördüğüm kitapları tavsiye ediyorduk alan gerçekten önemseyen var. Almıyorum diyen de var, bakış açısı”

4.2.7. Sosyal değer kazanımı için öğretmenin çocuklarda gördüğü davranışlar

Şekil 4.55. Sosyal değer kazanımı için öğretmenin çocuklarda gördüğü davranışlar

Şekil 4.55’te Sosyal değerleri kazanımı için öğretmenlerin çocuklarda gördüğü davranışlara ilişkin verilen cevaplar, öğretmenin çocuklarda gördüğü güzel davranışlar ve öğretmenin çocuklarda gördüğü kötü davranışlar olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma öğretmenlerle yapılan görüşme sorularından ortak kod özellikleri ve benzerlikleri belirlenerek yapılmıştır. Aşağıdaki şekil 4.51’de sosyal değerleri kazanımı için öğretmenin çocuklarda gördüğü davranışlara ait alt kodlar gösterilmiştir.

Şekil 4.56. Sosyal değer kazanımı için öğretmenin çocuklarda gördüğü davranışlara ait alt kodlar

Öğretmenin çocuklarda gördüğü güzel davranışlar

Öğretmenin çocuklarda gördüğü güzel davranışlar empati, sorumluluk, saygı, paylaşma, yardımlaşma ve nezaket şeklinde sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma öğretmenlere sorulan “ Ailelerin verdiği sosyal değerler eğitiminde güzel gördüğünüz, örnek olabilecek davranışlar nelerdir?” sorusuna verilen cevapların benzerliklerine göre yapılmıştır.

“Sorumluluk”la ilgili Ö1 ailelerin evde düzenli olmayı çocuklarına sağladıklarında çocukların okulda da düzenli, kurallara uyan, sorumluluk bilinci daha yüksek çocuklar olduğunu belirtirken, konuyla ilgili Ö3 etkinlik için malzeme istediğinde çocukların çoğunlukla getirdiklerini, evde yapmaları gereken etkinlikleri de çoğunlukla yaptıklarını belirtmiştir. “Paylaşma” ve “Yardımlaşma”yla ilgili Ö3 şahit olduğu olayı şöyle aktarmıştır:

“Mesela şöyle bir şey var. O gün etkinlikle alakalı bir kutu gelecek evden, bir ilaç kutusu, bazı arkadaşları unutmuş olabilir diye, aile fazladan Bir tane iki tane gönderiyor. Mesela burada paylaşma duygusunu ve aslında bu da hoşgörüyü gösteriyor. Çocuklar hemen arkadaşları için getirmede, ben verebilirim gibi bir tutum izliyorlar bu da ailelerin aslında sosyal değerler konusunda desteklediğini gösterir. Arkadaşın getirmediyse bak ben sana fazladan veriyorum sen onu ona ver. Aşağıda konuşmalarında hadi Arkadaşının suluğunu tut, yardım et gibi aileler bunu destekliyor aslında”

“Nezaket”le ilgili olarak Ö2 şöyle açıklama yapmıştır:

“Bazen ne kadar güzel vermişler diyorum mesela bazen ne kadar güzel öğrenip gelmiş evde öğrenmiş Bir de diyorum çoğu aslında birkaç çocuk Nezaket Konuşmam çok güzel ailede dikkat ediyor ona öğretilmiş nasıl konuşması gerek büyükleriyle olsun. mimikleriyle olsun”

Ö1 de çocuklar kendi aralarında kötü sözler söylediğinde uyarıldıklarına şahit olduğunu belirtmiştir. “Saygı” ile ilgili olarak Ö1 çocukların etkinlik sırasında sıralarını beklemediklerini, birbirlerine saygı duyduklarına şahit olduğunu belirtmiştir.

Öğretmenin çocuklarda gördüğü kötü davranış

Öğretmenin çocuklarda gördüğü kötü davranışlar çocukta şiddet içeren davranışların görülmesi, çocukların hırsla sürekli kazanmak istemeleri ve kaynaştırma öğrencisine karşı hoşgörünün olmaması şeklinde sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma öğretmenlere sorulan “ Ailelerin verdiği sosyal değerler eğitiminde hoş görmediğiniz, kötü örnek olabilecek davranışlar nelerdir?” sorusuna verilen cevapların benzerliklerine göre yapılmıştır.

“Çocukların hırsla sürekli kazanmak istemeleri” ile ilgili olarak Ö1 bir öğrencisiyle yaşadıklarını şöyle anlatmıştır:

“ Mesela çocuk ilk geldiğinde hırslıydı, ben yapacağım. Ne oynarsak ağlıyordu, sinirleniyordu, kızıyordu, suratını asıyordu. Çocuklara da bariz şekilde yapıyordu. Annesi geldi bize, işte dedi, okul yeni açılmış, hep bir önyargı olur ya okula karşı. Çocuk diyor ki tekme atıyorlar, işte şunu yapıyorlar, bunu yapıyorlar. Kendi yaptığı şeyleri eve gidip o şekilde anlatmış.”

“Çocukta şiddet içeren davranışların olması”nı Ö1 evde şiddet içerikli oyunlar oynayan çocuklarda okulda da şiddet içerikli oyunlar oynayarak arkadaşlarına zarar verdiklerini belirtmiştir. “Kaynaştırma öğrencisine karşı hoşgörünün olmaması”nı Ö3 şöyle ifade etmiştir:

“Yani bizim kaynaştırma çocuğumuz var ya onunla alakalı bazen aileler doğal olarak Tabii çocuklarının canı yandığı için hoşgörüyü unutabiliyorlar mesela, ya Tamam hocam öyleyse öyle de ama bizim çocuğa da zarar veriyor gibi bu tarz olumsuzluğu kaynaştırma öğrencimiz de yaşıyoruz.”

Ö2 de sınıfında bulunan kaynaştırma öğrencisine karşı çocukların bazen çok iyi bazen de hoşgörülerinin olmadığını belirtmiştir.

Görüşme yapılan öğretmenler araştırma konusuna ilişkin görüş ve önerilerinin olmadığını belirtmişlerdir.

5. SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırma, “Okul Öncesi Dönemde Aile ve Öğretmen Bakış Açılıyla Çocukların Sosyal Değer Kazanımının İncelenmesi” sağlamak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma modellerinden temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır.

Araştırmanın katılımcıları, Türkiye’nin orta batısında bulunan bir şehirdeki devlet anaokullarında görev yapmakta olan üç okul öncesi öğretmeni, belirlenen öğretmenlerin sınıfında eğitim gören çocuklar ve çocukların aileleri oluşturmaktadır. Katılımcılar, üçü kadın öğretmen, beşi kadın, biri erkek olmak üzere altı ebeveyn ve 50 okul öncesi çocuğudur. Araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilen “Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Formu” ve “Yarı Yapılandırılmış Ebeveyn Görüşme Formu” ile araştırmacı günlüğü ve gözlem veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen verilerin yazılı dökümleri yapıldıktan sonra nitel veri analiz aracı olan NVivo11 programına aktarılarak betimsel analiz ile çözümlenmesi yapılmıştır.

5.1. Sonuç

Sosyal değer kazanımı konusunda farklı düzeylerdeki çocukların ebeveynlerinin görüşlerine ilişkin sonuçlara baktığımızda; sosyal değer kazanımı yönünden iyi olan çocukların ebeveynlerinden biri ailenin verdiği tüm sosyal değerlerin çocuğu tarafından alındığını, biri çocuğunun vatansever olduğunu, sevgi değerini kazandığını fakat paylaşma ve saygı değerinin zayıf olduğunu, biri liderlik değerinin var olduğunu fakat kıskançlık olduğunu belirtmiştir.

Sosyal değer kazanımı yönünden zayıf olan çocukların ebeveynlerinden biri çocuğunun yardımsever ve vatansever olduğunu fakat saygı, paylaşma ve hoşgörü değerinin zayıf olduğunu, biri çocuğunun yardımsever ve hoşgörülü olduğunu belirtmiştir. Zayıf olan ebeveynlerden biri değerlendirme yapmamıştır.

Ebeveynlerin değer ve sosyal değer kavramına ilişkin görüşlerine ait sonuçlara baktığımızda; görüşme yapılan ebeveynler, değer kavramını sevgi, saygı, hoşgörü ve yardımlaşma olarak görürken, liderlik, empati, çocuğunun istediklerine kayıtsız kalmamak da değer kavramına yüklenen anlamlar arasındadır.

Ebeveynler, sosyal değer kavramını gelenek, görenek, hoşgörü, sosyal etkinlikler, yardımlaşma, değişik kurslara katılma, dışarıdaki insanlarla olan iletişim olarak

belirtirken, Dört ebeveynin sosyal değer kavramını sosyal etkinlik kavramıyla karıştırdığı, bir ebeveynin sosyal değer kavramını bilmediği, bir ebeveynin de daha önce görüşme yapılan diğer ebeveynle görüşmesi sonucunda sosyal değer kavramı hakkında bilgi sahibi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynler, çocuklarına sevgi, saygı, paylaşma, yardımlaşma, terbiye, özgüven, güzel ahlak ve vicdan değerlerini kazandırmak istediklerini belirtmişlerdir. Ebeveynlerden ikisi çocuklarına güzel ahlak ve vicdan, ikisi saygı değerini kazandırmak istemektedir.

Ebeveynlerin sosyal değer kazanımını nasıl sağladığına ilişkin görüşlerine ait sonuçlara baktığımızda; ebeveynler sosyal değer kazandırmak için sorumluluk vererek, evde huzurlu bir ortam hazırlamaya çalışarak, çocuğa anlatarak, çocuklarına sevdiklerini söyleyerek, çocuklarına örnek olarak, anne ve babanın çocuğa eşit davranması sağlayarak, doğru iletişim kurmasına rehberlik ederek, milli değer ve milli bayramları anlatarak, hikayeler okuyarak, evde çocukların isteklerini yapmaya çalışarak, çocuğun kendini ifade etmesine yardımcı olarak, şiirler ezberleterek yaşantı sağladıklarını belirtmişlerdir. Ebeveynler tarafından en çok sağlanan yaşantının çocuklarıyla konuşmak olduğu, bir ebeveynin dağılmış aile yapısına sahip olduğu için evde yaşantı sağlama konusunda zayıf olduğu için okuldan yaşantı beklediği sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveynlerin çocuklarına sosyal değer kazandırmasını etkileyen faktörlerin ebeveynlerin koyduğu kuralların aile büyükleri tarafından desteklenmemesi, anne babanın iyi model olması, öğretmenin çocuğa davranışı, medya araçları ve kız çocuğunun babaanne tarafından dışlanması olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerden dört ayrı kaynak sosyal değerleri kazandırmak için materyal kullanmadıkları belirtirken, iki ayrı kaynak materyal olarak oyuncak ve hikaye kitapları kullandıklarını belirtmişlerdir. Sosyal değerleri kazandırmak için ebeveynlerin özellikle bir materyal kullanmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveynlerin sosyal değer kazanımı değerlendirmesine ilişkin görüşlerine ait sonuçlara baktığımızda; ebeveynlerin sosyal değer kazanımı değerlendirmesini, çocuklarının insanlarla olan iletişimini gözlemleyerek, oyun oynarken gözlemleyerek, çocuğun söylemlerinden ve çocuğun ses tonundan anlayarak yaptıkları, biri hariç tüm ebeveynlerin çocuğunu oyun oynarken gözlemlemeyi değerlendirme aracı olarak kullandığı, bir ebeveynin değerlendirme yapmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveynlerin sosyal değerleri kazandırmada yaşadıkları sorunlara ilişkin sonuçlara baktığımızda; ebeveynlerden beşi sorun yaşadığını belirtirken, biri sorun yaşamadığını

belirtmiştir. Ebeveynlerin, paylaşma değeri zayıf olan çocuk için çözüm olarak paylaşmayla ilgili örnek verdiği, paylaşmasını teşvik ettiği, sabır ve saygı değeri zayıf olan çocuk için çözüm olarak konuştuğu, empati yaptırdığı ve sabırsızlığının sonucu hırçınlığının azalmasına yönelik değişik kurslara gönderdiği, babanın yetersiz kalması durumuna çözüm olarak çocuğu okula gönderdiği, ebeveynler tarafından konulan kurallara aile büyüklerinin uymamasına çözüm olarak aile büyüklerine gitme sayısını azalttıkları, ebeveynlerin tamamının çözülemeyecek sorun yaşamadıkları, yaşanan sorunlara yönelik okul, öğretmen ve eşten destek aldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveynlerin sosyal değerleri kazandırmada çocuğun yakın çevresinden beklentileri ailenin çocuğuna koyduğu kuralların başkaları tarafından da desteklenmesi, çocuklar arasında yaşanan sorunların aileler arasında yaşanmaması, yakın çevredeki ailelerin çocuklar arasında kıyaslama yapmaması, yakın çevredeki ailelerin kendi çocuklarına davrandıkları gibi davranmaları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ailelerin en çok bekledikleri durum dört ayrı kaynaktan elde edilen veriler doğrultusunda çocuklarına koyduğu kuralların başkaları tarafından desteklenmesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin biri dışında tamamı çocuklarının medyayla geçirdikleri süreyi sınırlandırmıştır. Ebeveynlerin medyadan beklentisi çocuklara özgü kanal açması, eğitici olması, Türk toplumunun değerlerine yönelik yayın yapması, şiddet içeren programlar yerine rahatlatıcı programlar yapması şeklindedir. Fakat medya ile ilgili yapılacaklar sınırlı olduğu için medyadan çok beklentilerinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveynlerin sosyal değer kazandırmada okul yönetiminden beklentileri ailelere seminer vermesi, ailenin kazandıramadığı değerleri kazandırması, öğretmene saygı duyması şeklinde olduğu görülmüştür. Bir ebeveyn okuma ve yazma öğretiminin olmasını isterken başka bir ebeveyn öğretimden çok eğitime önem verilmesini istemektedir. Bir ebeveynin okul yönetiminden bir isteği bulunmamaktadır.

Ebeveynlerin sosyal değer kazandırmada öğretmenden beklentileri aileleri bilinçlendirmesi, zorlandıkları konularda rahatça öğretmenle konuşabilmeleri, değerleri benimsemiş ve onları hayatında uygulayan biri olması, çocukları sevmesi, saygı göstermesi, paylaşması, yardımlaşması, hoşgörülü olmasıdır.

Ebeveynlerin sosyal değer kazanımı konusunda yaptıkları iş birliği çalışmalarına ait sonuçlara baktığımızda; ebeveynlerden dördü öğretmenle yapılan iş birliği çalışmalarının olmadığını belirtirken, ikisi “Haftanın yıldızı” adlı etkinlik yaptıklarını,

biri maddi durumu iyi olmayanlar için yardım yaptıklarını, biri de öğretmenin ebeveynlere empati etkinliği yaptırdığını belirtmiştir.

Okulda kazanılan sosyal değerlerin evde de sürmesi için ebeveynlerin, okulda verilen ödül sistemini evde sürdürdüğü, okulda yapılanların evde konuşulduğu, evde okulla ilgili çocuğun yapmak istediklerini engellemediği, okulda yapılanları bildiği sürece sürdürdüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin değer ve sosyal değer kavramına ilişkin görüşlerine ait sonuçlara baktığımızda; değer kavramına öğretmenlerin yükledikleri anlamlar; sevgi, saygı, arkadaşlık, paylaşma, gelenek ve görenek, başkasının hakkını gözetmek, insanların birbirine karşı anlayışlı olmaları, güzel davranışlar, toplu yaşam kurallarına uymak, iyi davranışlar ve toplumun özünü oluşturan kavramdır. Öğretmenler; sevgi, saygı, paylaşma, birbirimize olan davranışlarımız ve sosyal hayatı düzenleyen kavram olarak belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin tümü eğitim öğretim yılı boyunca sevgi ve saygı değerlerine yer verdiklerini, iki ayrı kaynak arkadaşlık, dostluk, paylaşma ve hoşgörü değerlerine yer verdiğini, ayrı ayrı kaynaklar hak gözetme, cömertlik, misafirperverlik, kurallara saygı, empati, farkında olmak, arkadaşlık, dostluk değerlerine yer verdiklerini belirtmişlerdir.

Alanyazında yer alan erken çocuklukta kazandırılacak özsaygı, özdenetim, sorumluluk, dürüstlük, sabır gibi değerlerin öğretmenler tarafından belirtilmediği ama bir öğretmenin tüm değerlere yeri geldikçe yer verdiğini belirttiği, bir öğretmenin de öğretmenliğe yeni başladığı ve deneyimi olmadığı için daha az sosyal değerden bahsettiği, öğretmenlerin eğitim programında olmasa da görgü kuralları ve nezaket sözcüklerine yer verdikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin sosyal değer eğitimine yer vermesindeki nedenler; ben kavramını kaldırıp biz kavramını oluşturmak, öğretimden önce sosyal değer eğitiminin verilmesi ve erken yıllarda sosyal değerlerin kazandırılması, sosyal değer eğitiminin kalıcı hale gelmesi, bu eğitimi almış çocukların da toplumsal düzen ve anlayışa uyum sağlaması olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin sosyal değer kazanımını nasıl gerçekleştirdiklerine ilişkin görüşlerine ait sonuçlara baktığımızda; öğretmenler sosyal değerleri kazandırmak için görselden yararlanma, anlatma, akran eğitimi, pekiştirme, tekrar etme, somutlaştırma, hikaye okuma ve hikaye üzerine konuşma şeklinde yol izledikleri, en çok hikaye okuma ve hikaye üzerine konuşmayı gerçekleştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin

sosyal değerleri kazandırmak için drama, dramatizasyon, rol oynama, sanat ve Türkçe etkinliği gerçekleştirdikleri, öğretmenlerin tamamının Türkçe ve drama etkinliği uyguladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmak için hikaye kitapları, video, kuklalar, görsel kartlar, boyama için resim kullandıkları, ayrıca materyal kullanımı dışında çizgi film, slayt gösterimi, pekiştireç, empati, video, fırsat eğitimi ve beyin fırtınası uyguladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin sosyal değer kazanımı değerlendirmesine ilişkin görüşlerine ait sonuçlara baktığımızda; öğretmenlerin tümünün gözlem yaparak ve gözlem defterine yazarak değerlendirme yaptığı, gelişim gözlem raporu tutmak, aile görüşmesi yapmak ve ev ziyaretleri diğer değerlendirme yöntemleri olduğu, öğretmenlerin ve ebeveynlerin ortak olarak kullandıkları değerlendirme yönteminin gözlem yapmak olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada yaşadıkları sorunlara ilişkin sonuçlara baktığımızda; öğretmenlerin kendi aısından sosyal değerleri kazandırmada yaşadıkları sorunların drama uygulamada yetersizlik, seminer ve eğitim yetersizliği, materyalin az olması, etkinliğin az olması, görsel materyalin az olması, bir internet sitesinin olmaması, aile desteğinin az olması olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada aile aısından yaşadıkları sorunların ailelerin çocuğuna aşırı ilgi göstermesi, sosyal değerlerin aile içinde uygulanmaması, öğretmene olan saygının azalması, sosyal değerlerin aile içinde önemsenmemesi, ailelerle iletişimin zor olması, öğretmene karşı ailelerin önyargılı olması, ailelerin çocuklarını mükemmel görmeleri, ailelerin sadece kendi çocuklarını düşünmeleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada çevre aısından yaşadıkları sorunların büyük şehirlerde değerlerin daha az öneme sahip olması, çevrenin öğretmeni etkilemesi, izlenen video ve televizyon içeriğinin kötü olması, oynanan oyunların içeriğinin kötü olması, çocukların sokakta kontrolsüzce oynamaları, çevredekilerin çocukların yaptıkları kötü davranışı pekiştirmesi, ailelerin öğretmen saygısının daha az olması olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada çocuk aısından yaşanan sorunların sosyal değerlerin soyut olması ve çocuğun ilgi ve dikkatini çekmede güçlük çekilmesi olduğu ve öğretmenlerin okul yönetimi aısından yaşadıkları sorunları olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada beklentilerine ait sonuçlara baktığımızda; öğretmenlerin, sosyal değer kazandırmada çevreden beklentileri, toplumun sosyal değerleri yaşıyor olması iken medya araçlarından beklentileri, sosyal değerleri zedeleyecek yayınların kalkması, çocuklara uygun sosyal değerlerin verildiği programlar yapılması, medya araçlarının çocuğun gelişimini desteklemesi, medyaya çocuğun ulaşımının sınırlanması, sosyal değerlerle ilgili kamu spotu yapılması, çocukların erişebileceği sitelere kontrol edilerek video konulması sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin sosyal değer kazandırmada okul yönetiminden beklentileri materyal desteği sağlanması, öğretmenlerin bilgilendirilmesi için uzman desteği alınması, okula drama, tiyatro gibi oyunların getirilmesi, aileleri bilgilendirmek için uzman çağırılması sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin sosyal değer kazandırmada ailelerden beklentileri; aileler çocuklarıyla zaman geçirmeli, sosyal değerler önce ailede verilmeli, öğretmenin verdiği sosyal değer eğitimi aile tarafından devam ettirilmelidir. Ebeveynler çocuklarına model olmalı, sosyal medyada çocuğunun özelini paylaşmamalı, çocuklarına sosyal değerleri sevdirek vermeli, çocuğunun teknolojiyi kullanmasında kontrolü sağlamalıdır. Ayrıca aile çocuklarının yanında izlediği programlara dikkat etmeli sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin sosyal değer kazanımı konusunda yaptıkları iş birliği çalışmalarına ait sonuçlara baktığımızda; öğretmenlerin sosyal değer kazandırmada ailelerle yaptıkları iş birliği çalışmalarının aile ziyaretleri, ailelerle telefon görüşmesi, bireysel görüşme ve veli toplantısı olduğu, meslek hayatına yeni başlayan öğretmenin sosyal değerleri kazandırmak için aile ile yaptığı bir işbirliği çalışmasının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin okulda kazandırdıkları sosyal değerlerin evde sürdürülmesinde ailenin değerlere önem vermesine göre değiştiği, evde aile sürdürdüğünü söylese de çocukta sürdürülmediği, evde sürdürülmesi için çizelge gönderildiği, kardeşi olan çocuklarda evde sürdürmenin daha kolay olduğu sonucu çıkarılmıştır. Öğretmenler, okulda kazandırılan sosyal değerlerin evde de sürdürülmesi için broşür hazırlama, doküman desteği, seminer, uzman çağırma, WhatsApp uygulaması üzerinden bilgilendirme yapılabileceğini bildirmiştir fakat seminer yapıldığında, uzman çağırıldığında ailelerin katılmadığı, broşür hazırlama, WhatsApp uygulaması üzerinden bilgilendirme ve doküman desteği yapıldığında ailelerin okumadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Farklı değer kazanım düzeyindeki çocukların gösterdiği farklılıklara ilişkin aile ve öğretmenlerin görüşlerine ait sonuçlara baktığımızda; sosyal değer kazanımı iyi olan çocukların ebeveynlerinin, değer kavramı ve sosyal değer kavramını tanımlayabildikleri, çocuklarına kazandırmak istedikleri sosyal değerlerin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sosyal değerleri kazandırmak için sağlanan yaşantılar alanyazında belirtilene daha çok uyum gösterdiği, ailenin verdiği sosyal değerleri daha çok kazanmış olduğu, sosyal değerleri kazandırmada yaşanan sorunlara getirilen çözümlerin daha çok işlevsel olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal değer kazanımı zayıf olan çocukların ebeveynlerinin, medya araçlarının sosyal değer kazanımı açısından nasıl olması gerektiğine ilişkin çok fazla yorum ve öneri getirmediği, okulda kazanılan sosyal değerleri evde sürdürmek için etkinlik yapmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

5.2. Tartışma

Bu bölümde araştırmanın bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar, bu sonuçların alanyazında yer alan ilgili çalışmalar ile tartışılması yer almaktadır. Değerler iyi veya kötü olarak yapılan tercihler olmasının yanında çevredeki insanlardan öğrenilen fikir, davranış ve tutumlardır. Çocuğun değerleri kazanmasında ilk sosyal çevresi olan aile sorumluyken daha sonra toplum ve okul da bu sorumluluğu paylaşmaktadır. Okul, değerler eğitimine karakter eğitimi, ahlak eğitimi, toplumsal eğitim, vatandaşlık eğitimi gibi farklı isimler altında yer vermektedir (Balcı ve Yelken, 2010, s.82). Bu çalışmaya katılan ebeveyn ve öğretmenlerin değer kavramına yükledikleri anlamlara bakıldığında daha çok sevgi ve saygı değerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Öğretmenler ebeveynlerden farklı olarak arkadaşlık, hak, anlayış, iyilik, kurallara uyma değerlerine yer vermişlerdir. Sosyal değer kavramına ilişkin ebeveynlerin sosyal etkinlikle sosyal değer kavramını karıştırdığı görülmüştür. Ebeveynler en çok saygı değerini çocuklarına kazandırmak istediklerini belirtirken, neden olarak çocukların anne babaları ile yaşadıkları uyumsuzluk gösterilebilir. Değer kavramına ilişkin öğretmenlerin ebeveynlere göre daha kapsamlı bir bilgiye sahip oldukları, bir ebeveynin değer kavramı hakkında bilgisinin olmadığı söylenebilir.

Araştırma kapsamında okul öncesi öğretmenlerinin değer kavramıyla ilgili görüşleri incelendiğinde en çok sevgi ve saygı değerine yer verdikleri görülmektedir.

Bunun nedenini öğretmenler, sevgi ve saygı değerlerinin diğer değerlerin temelini oluşturmasına dayandırmaktadırlar. Ayrıca, arkadaşlık, dostluk, paylaşma ve hoşgörü, hak gözetme, cömertlik, misafirperverlik, kurallara saygı, empati, farkında olmak, arkadaşlık, dostluk değerlerine yer verdiklerini belirtmişlerdir. Aydın (2008, s.9) değerlerin kazanılacağı en önemli kurumun aile olduğu ve özellikle çocuk için anne sevgisini kazanmanın önemini vurgulamıştır. Çocuğun diğer ihtiyaçları karşılanırsa bile anne sevgisinden mahrum olan çocukların davranış bozuklukları olabileceği vurgulanmıştır. Bu çalışma sevgi değerinin önemi konusunda araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleriyle benzerlik göstermektedir. Yazar ve Erkuş'un (2013, s. 201) yaptıkları araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin en çok saygı değerini ele aldıkları, ikinci sırada da sevgi değerini ele aldıkları, daha sonra sırasıyla paylaşım, hoşgörü, yardımlaşma ve sorumluluk değerlerine ele aldıkları görülmektedir. Bu açıdan araştırmalar arasında benzer sonuçlar bulunmaktadır. Neslitürk ve Çeliköz (2015, s. 27) okul öncesi değerler ölçeği geliştirme çalışmasında saygı, sorumluluk, dürüstlük, işbirliği, paylaşma, arkadaşlık değerlerine yer vermiştir. Yıldırım (2009, s. 167) sınıf öğretmenleri ile yaptığı çalışmada çocuklara kazandırılması gereken temel değerlerin başında vatanseverlik daha sonra çalışkanlık, aileye önem verme, duyarlılık, saygı, sevgi, dürüstlük, özgürlük, hoşgörü, yardımseverlik, dayanışmacılık, sağlığa önem verme ve bilimsellik değerleri olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler, sosyal değer eğitimi çocuklarda daha kalıcı olması için, çocuklara biz kavramını vermek için ve sosyal değer eğitimi en erken okul öncesi dönemde verilebileceği için yer verdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenler toplumsal düzen ve anlayışın olması da sosyal değerler eğitimiyle ilişkili olduğunu vurgulamıştır. Sosyal değerleri kazanan çocukların sınıfa uyumu da kolaylaştığı öğretmenler tarafından görülmüştür. Ogelman ve Sarıkaya (2015, s.93) tarafından okul öncesi öğretmenleriyle yapılan araştırmada değer kazanımının gerekliliğini; çocukların gelişimlerini desteklemesi, çocukların sonraki yaşamlarını kolaylaştırması ve sınıf-toplum düzeni için gerekli olduğu şeklinde açıklamışlardır.

Araştırma kapsamında ebeveynlerin sosyal değer kazandırmada başvurdukları yöntemler; sorumluluk verme, evde huzurlu bir ortam hazırlamaya çalışma, çocuğa anlatma, çocuklarına sevdiklerini söyleme, çocuklarına örnek olma, anne ve babanın çocuğa eşit davranmasını sağlama, doğru iletişim kurmasına rehberlik etme, milli değer ve milli bayramları anlatma, hikayeler okuma, evde çocukların isteklerini yapmaya

çalışma, çocuğun kendini ifade etmesine yardımcı olma, şiirler ezberletmedir. Bu yöntemler arasında “Anlatma” en çok kullanılan yöntemdir. Alpöge (2011, s.11) anlatma yöntemine ilişkin, anne babaların çocuklarına örnek olarak, anlatarak değerleri verebileceği fakat dağılmış aile ve çalışan anne sayısının artması nedeniyle çocukla geçirilen zamanda problem yaşandığı ve çocukların değer algısının yanlış oluşabildiğini aktarmıştır. Araştırmada yer alan dağılmış aile yapısına sahip bir ebeveynin yaşantı sağlama konusunda zayıf olduğu ve okuldan yaşantı beklentisinin görülmesi alanyazını desteklemektedir. Evde sorumluluk vererek değeri kazandırmaya çalıştığını belirten sosyal değer kazanımı zayıf olan ebeveynin çocuğuyla ilgili yapılan gözlemlerde çocuğunun sorumluluklarını yerine getirmede zayıf olduğu, ebeveynin söylemleri ile gözlem verilerinin tutarlı olmadığı görülmüştür.

Araştırma kapsamında görüşülen öğretmenler sosyal değerleri kazandırmak için görselden yararlanma, anlatma, akran eğitimi, pekiştirme, tekrar etme, somutlaştırma, hikaye okuma ve hikaye üzerine konuşma tekniklerini kullanmaktadır. Bu teknikler içerisinde en çok kullanılan hikaye okuma ve hikaye üzerine konuşma yöntem ve tekniğidir. Uzun ve Köse (2017, s.317) okul öncesi öğretmenleriyle yaptıkları araştırmada değer eğitiminde kullanılan yöntem ve teknikler arasında ilk sırada drama ve soru-cevap tekniği, daha sonra oyunlaştırma, rol yapma, gösteri, düz anlatım ve örnek olay olduğunu ifade etmiştir. Alpöge’ye göre, (2011, s.14) çocuğa değerleri düşündürmek adına öğretmenin uyarıcı nitelikte sorular sorarak çocuğun kendi yanlısını kendisinin görmesini sağlama öğretilmelidir. Araştırma kapsamında görüşülen öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmak için drama, dramatizasyon, rol oynama, sanat ve Türkçe etkinliklerini gerçekleştirdikleri, en çok Türkçe ve drama etkinliğini uyguladıkları görülmüştür. Uzun ve Köse (2017, s.314) okul öncesi öğretmenleriyle yaptığı araştırmada değerler eğitimi vermede en çok kullanılan etkinliğin Türkçe ve drama etkinliği olduğunu belirtmiştir. Bunları sırasıyla müzik, sanat, oyun, alan gezileri ve okuma yazmaya hazırlık etkinlikleri izlemektedir. Öğretmenlerin en çok soru-cevap ve anlatım tekniği ile Türkçe ve drama etkinliklerine yer vermeleri açısından araştırmalar arasında benzerlik olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen ebeveynlerin çoğu sosyal değer kazandırmada materyal kullanmamaktadır. Hikaye kitapları ve oyuncak dışında kullanılan materyal yoktur. Araştırma kapsamında görüşülen öğretmenler sosyal değerleri kazandırmak için hikaye kitapları, video, kuklalar, görsel kartlar, boyama için resim kullanmışlardır. Ayrıca

materyal kullanımı dışında çizgi film, slayt gösterimi, pekiştireç, empati, video, fırsat eğitimi ve beyin fırtınası uygulamışlardır. Uzun ve Köse (2017, s.318) okul öncesi öğretmenleriyle yaptığı çalışmada sosyal değer kazanımında faydalanılan materyaller arasında çoğunlukla hikaye kitapları, eğitici videolar ve müzikler ilk sırada yer alırken, kukla, slayt gösterileri, çizgi film, fotoğraf ve oyuncaklar da ikinci sırada gelmektedir. Öğretmenlerin kullandıkları materyaller araştırmalar arasında benzerlik bulunmaktadır. Fakat araştırma kapsamında görüşülen öğretmenlerin materyal kullanımı dışında yapılanlar sorusuna da materyal örnekleri verdikleri görülmektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen ebeveynlerin sosyal değer kazanımı değerlendirmesini, çocuklarının insanlarla olan iletişimini gözlemleyerek, oyun oynarken gözlemleyerek, çocuğun söylemlerinden çıkarımda bulunarak ve çocuğun ses tonundan edindiği izlenimle yapmaktadır. En çok yapılan değerlendirme türü çocuğu oyun oynarken gözlemlemek olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma kapsamında görüşülen öğretmenlerin, çocukların sosyal değer kazanımını değerlendirmesinde en çok başvurdukları yöntem gözlem yapma ve gözlem defterine yazmaktır. Gelişim gözlem raporu tutmak, aile görüşmesi yapmak ve ev ziyaretleri diğer değerlendirme yöntemleridir. Ebeveynlerin ve öğretmenlerin sosyal değerleri eğitimini nasıl değerlendirdiklerine ilişkin çalışma bulunamamıştır. Ebeveynlerin de öğretmenlerin de değerlendirmede gözlem tekniğine daha çok yer verdikleri görülmektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen ebeveynlerden beşi sosyal değerleri kazandırmada sorun yaşadıkları, bu sorunlara okul, öğretmen ve eşten destek alarak çözümler geliştirdiklerini belirtmişlerdir. Ebeveynlerin yaşadıkları sorunlar ve çözümler şöyledir; paylaşma değeri zayıf olan çocuk için çözüm olarak paylaşmayla ilgili örnek verdikleri, paylaşmasını teşvik ettikleri, sabır ve saygı değeri zayıf olan çocuk için çözüm olarak konuştukları, empati yaptırdıkları ve sabırsızlığının sonucu hırçınlığının azalmasına yönelik değişik kurslara gönderdikleri, babanın yetersiz kalması durumuna çözüm olarak çocuğun okula gönderildiği, ebeveynler tarafından konulan kurallara aile büyüklerinin uymamasına çözüm olarak aile büyüklerine gitme sayısını azalttıkları görülmektedir. Ebeveynlerin sosyal değerleri kazandırmada yaşadıkları sorunlara ilişkin herhangi bir çalışma bulunamamıştır.

Araştırma kapsamında görüşülen öğretmenlerin kendi açısından sosyal değerleri kazandırmada yaşadıkları sorunlar; drama uygulamada yetersizlik, seminer ve eğitim yetersizliği, materyalin az olması, etkinliğin az olması, görsel materyalin az olması, bir

internet sitesinin olmaması, aile desteğinin az olması görülmüştür. Ogelman ve Sarıkaya (2014, s.94) okul öncesi öğretmenleriyle yaptığı çalışmada bazı değerlerin öğretilmesinin daha zor olduğu, bunun nedenlerinin değerlerin soyut kavramlar olması, çocukların gelişim özelliklerine uygun olmaması, pekiştireç verilebilecek materyalin ve yapılabilecek etkinliğin az olması şeklinde ifade etmişlerdir. Yazar ve Erkuş'un (2013, s. 205) okul öncesi öğretmenleriyle yaptığı çalışmasında öğretmenlerin yaşadıkları sorunları değerler öğretiminin sadece öğretmene yüklenmesi, öğretmene bakıcı gözüyle bakılması, öğretmenden çok şey beklenmesi olarak belirtmiştir. Uzun ve Köse (2017, s.322) okul öncesi öğretmenleri ile yaptığı çalışmasında öğretmenlerin yaşadıkları sorunları okul öncesi eğitim programında değerler eğitime yeterince yer verilmemesi, değerler eğitimi ile ilgili bir kılavuz kitap olmayışı, materyal eksikliği ve öğrencinin değerlerle ilgili geçmiş yaşantısının bulunmaması şeklinde ifade etmiştir. Öğretmenlerin kendi açısından yaşadıkları sorunlar arasında araştırmalar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Öğretmenlerin değerler eğitiminde yaşadıkları sorunlara ilişkin bazı araştırmalarda ailelerle ilgili sorun yaşadıkları, bazı araştırmalarda değerler eğitiminin zor olmasıyla ve programla ilgili sorun yaşadıkları görülmektedir.

Araştırma kapsamında öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada aile açısından yaşadıkları sorunlar; ailelerin çocuğuna aşırı ilgi göstermesi, sosyal değerlerin aile içinde uygulanmaması, öğretmene olan saygının azalması, sosyal değerlerin aile içinde önemsenmemesi, ailelerle iletişimin zor olması, öğretmene karşı ailelerin önyargılı olması, ailelerin çocuklarını mükemmel görmeleri, ailelerin sadece kendi çocuklarını düşünmeleri olduğu görülmüştür. Yazar ve Erkuş (2013, s. 205) okul öncesi öğretmenleriyle yaptığı çalışmasında öğretmenlerin aile ile ilgili yaşadıkları sorunları okul-aile iş birliğinin olmaması, ailenin ilgisizliği, ailenin yeterli bilinçte olmaması, ailenin tutarsızlığı, ailede değerlerin pekiştirilmemesi, ailenin destek olmaması olarak belirtmiştir. Ogelman ve Sarıkaya'nın (2014, s.94) okul öncesi öğretmenleriyle yaptığı araştırmada öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar, çocukların gelişim düzeylerine bağlı olarak dikkat sürelerinin kısa oluşu, soyut düşünememeleri, hazır bulunuşluk, ailelerden beklenen desteğin gelmemesi, konu ile ilgili etkinlik, kitap, program eksiklikleri, öğretmenlerle ilgili eksiklikler (özgüven, bilgi eksikliği) ve zaman yetersizliği olarak ifade etmiştir. Öğretmenlerin aileler açısından yaşadığı sorunlar araştırmalar arasında benzerlik göstermektedir. Öğretmenlerin aileler açısından yaşadıkları sorunların diğer

yaşanılan sorunlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Burada ailenin değerler eğitimi için olan önemi bir kez daha vurgulanmaktadır.

Araştırma kapsamında görüşülen öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada çevre açısından yaşadıkları sorunların büyük şehirlerde değerlerin daha az öneme sahip olması, çevrenin öğretmeni etkilemesi, izlenen video ve televizyon içeriğinin kötü olması, oynanan oyunların içeriğinin kötü olması, çocukların sokakta kontrolsüzce oynamaları, çevredekilerin çocukların yaptıkları kötü davranışı pekiştirmesi, ailelerin öğretmene olan saygısının daha az olması olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamında görüşülen öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada çocuk açısından yaşadıkları sorunların sosyal değerlerin soyut olması ve çocuğun ilgi ve dikkatini çekmede güçlük çekilmesi olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin okul yönetimi ile yaşadıkları sorun yoktur. Uzun ve Köse (2017, s.322) okul öncesi öğretmenleriyle yaptığı çalışmasında öğretmenlerin sosyal değerleri kazandırmada yaşadıkları sorunların başında soyut kavramların anlaşılabilmesi vardır. Ayrıca öğretmenin değeri somutlaştırmada zorlanması, çocukların medyadan olumsuz etkilenmesi, bazı değerlerin öğrencilerin bilişsel seviyesinin üzerinde olması ve sınıfların kalabalık olması öğretmenler tarafından değerler eğitiminde zorlanılan noktalar olarak görülmektedir. Öğretmenlerin çevre açısından yaşadığı sorunlara ilişkin araştırmalar arasında benzerlik görülmektedir. Araştırma kapsamındaki öğretmenler çevre olarak en çok medyanın etkisine vurgu yapmışlardır.

Araştırma kapsamında görüşülen ebeveynlerin sosyal değer kazandırmada çocuğun yakın çevresinden beklentileri içinde en çok beklenen durumun ailenin çocuğuna koyduğu kuralların başkaları tarafından da desteklenmesi olduğu görülmektedir. Ayrıca çocuklar arasında yaşanan sorunların aileler arasında yaşanmaması, yakın çevredeki ailelerin çocuklar arasında kıyaslama yapmaması, yakın çevredeki ailelerin kendi çocuklarına davrandıkları gibi davranmaları da beklenen durumlardır. Ebeveynlerin çoğunun medyayı çocuklarına sınırlandırdıkları görülmektedir. Ebeveynlerin medyadan beklentileri çocuklara özgü kanal açması, eğitici olması, Türk toplumunun değerlerine yönelik yayın yapması, şiddet içeren programlar yerine rahatlatıcı programlar yapması olduğu görülmektedir. Fakat ebeveynler medyanın bu beklentileri karşılayamayacağını düşünmektedirler. Araştırma kapsamında görüşülen öğretmenlerin sosyal değer kazandırmada çevreden beklentileri sadece toplumun sosyal değerleri yaşıyor olmasıdır. Öğretmenlerin medya araçlarından beklentileri, sosyal değerleri zedeleyecek yayınların kalkması, çocuklara uygun sosyal değerlerin verildiği programlar yapması, medya

araçlarının çocuğun gelişimini desteklemesi, medyaya çocuğun ulaşımının sınırlandırılması, sosyal değerlerle ilgili kamu spotu yapması, çocukların erişebileceği sitelere kontrol edilerek video konması şeklindedir. Yazar (2012, s.67) tarafından öğretmen adaylarıyla yapılan araştırmada medya araçlarının değerleri olumsuz etkilediği ve değerleri yozlaştırdığı, ayrıca medya araçlarının değerlerin topluma kazandırılmasında hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırma kapsamında öğretmenlerin ve ebeveynlerin medyadan çeşitli beklentileri vardır fakat medyanın kendi çıkarları için beklentilerini karşılamayacağını düşünmektedirler.

Araştırma kapsamında görüşülen ebeveynlerin sosyal değer kazandırmada okul yönetiminden beklentileri ailelere seminer vermesi, ailenin kazandıramadığı değerleri kazandırması, öğretmene saygı duyması şeklinde olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin sosyal değer kazandırmada okul yönetiminden beklentileri materyal desteği sağlanması, öğretmenlerin bilgilendirilmesi için uzman desteği alınması, okula drama, tiyatro gibi oyunların getirilmesi, aileleri bilgilendirmek için uzman çağrılması olduğu görülmüştür. Çalışma grubundaki öğretmenlerin tümü konu ile ilgili hizmet içi eğitim almadığını belirtmiştir. Ogelman ve Sarıkaya'nın (2014, s.93) okul öncesi öğretmenleriyle yaptığı çalışmasında öğretmenlerin büyük çoğunluğu değerler eğitimi ile ilgili herhangi bir program uygulamazken değerler eğitimi ile ilgili etkinlik uyguladığını ifade etmiştir. Yazar ve Erkuş (2013, s. 202) okul öncesi öğretmenleriyle yaptığı çalışmasında öğretmenlerin okul öncesi eğitim programında mevcut durumda yer alan değerler eğitimini yetersiz bulduklarını belirtmişlerdir. Değerler eğitimi ile ilgili programlar, okul öncesi dönem çocukları üzerinde olumlu etkilere neden olabilmektedir. Öğretmenlerin Milli Eğitim Bakanlığının değerler eğitimi projesini uyguladıklarını fakat bu projeye ilgili kaynak gönderilmediği için zorlandıkları yapılan gözlemlerde görülmektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen ebeveynlerin sosyal değer kazandırmada öğretmenlerden beklentileri aileleri bilinçlendirmeli, zorlandıkları konularda rahatça öğretmenle konuşabilmeli, değerleri benimsemiş ve onları hayatında uygulayan biri olmalı, çocukları sevmeli, saygı göstermeli, paylaşmalı, yardımlaşmalı, hoşgörülü olmalı şeklindedir. Oğuz (2012, s.1319) öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmasında öğretmenlerin değerleri kazandırmada örnek olmaları gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmenlerin sosyal değer kazandırmada ailelerden beklentileri aileler çocuklarıyla zaman geçirmeli, sosyal değerler önce ailede verilmeli, öğretmenin verdiği sosyal değer eğitimi aile tarafından devam ettirilmeli, çocuklarına model olmalı, sosyal medyada

çocuğunun özelini paylaşmamalı, çocuklarına sosyal değerleri sevdirecek şekilde vermeli, çocuğunun teknolojiyi kullanmasında kontrolü sağlamalı, aile çocuklarının yanında izlediği programlara dikkat etmeli şeklindedir. Sher'e göre (2016 s.1) ailelerin çocuklarıyla oynadığı oyunlar, çocukların seçimlerine ve becerilerine değer verildiğini gösterir ve çocuğun kendini birey olarak değerli hissetmesini sağlar. Öğretmenlerin ailelerden, ailelerin öğretmenlerden ilk beklentisi çocuklarına rol model olmalarıdır.

Araştırma kapsamında görüşülen ebeveynlerin çoğunun öğretmenle işbirliği çalışmalarının olmadığı görülmüştür. Araştırma kapsamında görüşülen öğretmenlerin ailelerle yaptıkları iş birliği çalışmalarının aile ziyaretleri, ailelerle telefon görüşmesi, bireysel görüşme ve veli toplantısı olduğu görülmüştür. Uzun ve Köse (2017, s.320) okul öncesi öğretmenleriyle yaptığı çalışmada öğretmenlerin aileye gönderdikleri katılım etkinlikleri ön plana çıkarken ayrıca davranış çizelgeleri gönderimi, evde şiir öğretimi, haber mektupları gönderimi, yüz yüze görüşmeler ve telefon görüşmeleri yapılan etkinlikler arasında öne çıkmaktadır. Yazar (2012, s.67) tarafından öğretmen adaylarıyla yapılan araştırmada değerlerin kazanılmasında ailenin önemli bir rolünün olduğu, ailelerin okul ile işbirliği içerisinde olmasının, okulda verilen sosyal değerlerin çevre ve ailede pekiştirilmesine fırsat sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında görüşülen ebeveynlerin okulda kazanılan sosyal değerlerin evde de sürmesi için okulda verilen ödül sistemini evde sürdürdükleri, okulda yapılanları evde konuştukları, okulda yapılanları bildikleri sürece sürdürdükleri görülmektedir. Araştırma kapsamında görüşülen öğretmenlerin okulda kazandırdıkları sosyal değerlerin evde sürdürülmesinde ailenin değerlere önem vermesine göre değiştiği, evde aile sürdürdüğünü söylese de çocuğun sürdürmediğini gözlemlediklerini, evde sürdürülmesi için çizelge gönderdiklerini, kardeşi olan çocuklarda evde sürdürmenin daha kolay olduğu görülmüştür. Öğretmenler, okulda kazandırılan sosyal değerlerin evde de sürdürülmesi için broşür hazırlama, doküman desteği, seminer, uzman çağırma, WhatsApp uygulaması üzerinden bilgilendirme yapabileceklerini fakat okulda seminer yapıldığında, uzman çağırıldığında ailelerin katılmadıklarını, broşür hazırlama, WhatsApp uygulaması üzerinden bilgilendirme ve doküman desteği yapıldığında ailelerin okumadığını gördüklerini belirtmişlerdir. Ogelman ve Sarıkaya (2014, s.96) okul öncesi öğretmenleriyle yaptığı çalışmada okul, aile ve öğretmen işbirliğinin değerler eğitimindeki önemini vurgulamıştır. Araştırma kapsamında aileler öğretmenle iş birliği çalışması yapmadıklarını belirtirken, öğretmenler yaptıkları iş birliği çalışmalarını

belirtmişlerdir. Fakat öğretmenler yapılan iş birliğine ailelerin destek vermediğini, iş birliğiyle ilgili yapılan etkinliğe katılmadıklarını ve asıl ulaşmak istenen ebeveyne ulaşamadıklarını belirtmişlerdir.

5.3. Öneriler

Araştırmanın bulguları doğrultusunda geliştirilen öneriler ailelere, araştırmacılara ve öğretmenlere yönelik öneriler olmak üzere 3 başlık altında verilmiştir.

5.3.1. Ailelere yönelik öneriler

Çocukların ilk sosyal ortamı aile olduğu için aile aynı zamanda ilk rol modelidir. Bu nedenle ailelerin çocuklarına iyi örnek olmaları, sosyal değerleri davranışlarına yansıtmaları gerekmektedir.

Araştırma kapsamında ailelerle yapılan görüşmeler sırasında aileler, çocuklarıyla okulda yapılanlar hakkında konuşmak istediklerini, çocukların anlatmadıklarını bu nedenle okul ile iş birliği yapamadıklarını belirtmişlerdir. Fakat çocuklarla okul öncesi dönemde konuşma iletişim için yöntem olarak kullanılmamaktadır. Böyle bir durumda aileler öğretmenle iletişime geçerek bilgi almalıdırlar.

Araştırma kapsamında görüşülen tek ebeveynli aile çocuğuna sosyal değerleri kazandırmada sorunlar yaşadığını belirtmiştir. Bu sorunlar için aile okul ile iletişime geçerek uzman desteği almalıdır.

Ebeveynlerle yapılan görüşmelerin sonunda ebeveynlerin çocuklarını sosyal değer kazanımı konusunda değerlendirme yapmadıkları ve sosyal değer kazanımı açısından düşünmediklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle aileler sosyal değer kazanımı hakkında öğretmenle iletişim halinde olmalıdırlar.

5.3.2. Araştırmacılara yönelik öneriler

Sosyal değer kazanımı konusunda öğretmen ve ebeveynler için program hazırlanabilir.

Sosyal değer kazanımı konusunda öğretmen ve ebeveynler için materyaller hazırlanarak etkililiği araştırılabilir.

Eğitim yılı başı, ortası ve sonunda olmak üzere üç farklı zamanda veri toplanarak süreç değerlendirmesi yapılabilir.

Öğretmenlere, sosyal değer kazanımı ile ilgili hizmet içi eğitim verilerek etkisi incelenebilir.

Farklı çalışma gruplarında benzer çalışmalar yapılabilir.

Sosyal değer kazanımına ilişkin süreçleri yerinde incelemek amacıyla eylem araştırması desenlenebilir.

5.3.3. Öğretmenlere yönelik öneriler

Öğretmenlerin değerler eğitimiyle ilgili hizmet içi eğitim, kongre, panel gibi etkinlikleri takip ederek ve bu etkinliklere katılarak konu ile ilgili daha fazla bilgi sahibi olmaları önerilebilir.

Araştırmanın sonuçlarından biri öğretmenlerin aile ile iş birliği konusunda ailelerin iş birliğine katılımlarının az olması ile ilgili sıkıntılar yaşamalarıdır. Öğretmenlerin farklı aile katılım etkinlikleri oluşturarak uygulamaları önerilebilir.

Araştırmada öğretmenlerin ailelerle iletişiminin zayıf olduğu görülmektedir. Bu durumda öğretmenler, sınıfta ele aldığı sosyal değer ile ilgili aileyi bilgilendirebilir.

Sosyal değer eğitiminde yetişkinlerin çocuğa rol model olması önemlidir. Okulda çalışan tüm personelin değerleri uyguluyor olması değerlerin çocuklarda yerleşmesine katkı sağlayabilir. Bu nedenle öğretmenler okul personelini değerler konusunda bilgilendirebilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim 2.kademedeki gerçekteşme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 9-27.
- Akman, B. (2013). Okulöncesi dönem değerler eğitiminde ailenin rolü. A. Arıkan (Ed.), *Okulöncesi dönemde değerler eğitimi içinde* (s. 149-165). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Alpöge, G. (2011). *Okul öncesinde değerler eğitimi*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Aral, N., Kandır, A. ve Can- Yaşar, M. (2002). *Okul öncesi eğitim ve okul öncesi eğitim programı*. (2.baskı). İstanbul: Ya-pa.
- Arıkan, A. (2013). Değerler eğitiminin tanımı, önemi ve kapsamı. A. Arıkan (Ed.), *Okulöncesi dönemde değerler eğitimi içinde* (s. 1-28). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Aydın, M.Z. (2008). *Ailede çocuğun ahlak eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Aydın, M.Z. (2012). *Okulda değerler eğitimi materyalleri empati*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Aydın, M.Z. ve Gürler-Akyol, ř. (2012). *Okulda değerler eğitimi yöntemler etkinlikler kaynaklar*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Bacanlı, H. (2010). Değerler hangi programın neresinde?. *Değerler Eğitimi Konferans Bildirileri*, İstanbul: Damla, s. 103-120.
- Balcı, F.A. ve Yanpar- Yelken, T. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin “değer” kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (39), 81-90.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. (2.baskı). Ankara: Seçkin.
- Bayhan San, P. ve Artan İ. (2004). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

- Bilgin, N. (1999). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Bolat, Y. (2013). Bir değer ölçme aracı: çok boyutlu sosyal değerler ölçeği. *Turkish Journal of Education*, 2, 13- 27.
- Bozdaş, Ş. (2013). *Öğretmenlerin mesleklerine adanmışlık düzeyleri ile değerler eğitimi uygulama düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Clutterbuck, P. (2008). *Values*. Australia: Blake Publication.
- Creswell, J. W. (2017). *Nitel araştırmalar için 30 temel beceri*. (Çev: H. Özcan). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Crick, R.E.D. (2010). Farklı kavramlar mı, madalyonun iki değişik yüzü mü?. *Değerler Eğitimi Konferans Bildirileri*, İstanbul: Damla, s. 196-202.
- Cüceloğlu, D. (2010). Değerler, yaşam ve eğitim üstüne birkaç gözlem ve öneri. *Değerler Eğitimi Konferans Bildirileri*, İstanbul: Damla, s. 341-347.
- Çelik, N. ve Daşcan, Ö. (2006). *Son değişikliklerle okul öncesi eğitim programı ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Dereli- İman, E. (2014). Değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocukların sosyal gelişimine etkisi: sosyal beceri, psiko- sosyal gelişim ve sosyal problem çözme becerisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14 (1), 249-268.
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dilmaç, B. (2010). Değerler eğitimine yaklaşımlar. *Değerler Eğitimi Konferans Bildirileri*, İstanbul: Damla, s. 313-319.
- Dinç, B. (2013). Okulöncesi dönemde değerler eğitiminin yeri ve önemi. A. Arıkan (Ed.), *Okulöncesi dönemde değerler eğitimi içinde* (s. 73-95). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Doğan, İ. (2002). *Sosyoloji kavramlar ve sorunlar* (5.baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Doğanay, A. (2006). Etkin vatandaşlık için düşünme becerilerinin öğretimi. C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 179- 218). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Dönmezer, S. (1978). *Sosyoloji* (7.baskı). İstanbul: Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı Yayınları.
- Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2011). *Karakter eğitimi el kitabı*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Erbil- Kaya, Ö.M. (2015). Okul öncesi dönemde değerler eğitiminde okul öğretmen ve ailenin rolü. S. Yağın Güder (Ed.), *Okul öncesi ve ilkokul döneminde değerler eğitimi* içinde (s. 57-71). Ankara: Eğiten Kitap.
- Erkuş, S. (2012). *Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ertürk- Kara, G. (2015). Okul öncesi eğitim programlarında değerler eğitiminin yeri. S. Yağın Güder (Ed.), *Okul öncesi ve ilkokul döneminde değerler eğitimi* içinde (s. 37-51). Ankara: Eğiten Kitap.
- Findlay, D. (2001). *Characters with character*. Wisconsin: Alleyside.
- Grusec, J. E., Goodnow, J. J. and Kuczynski, L. (2000). New directions in analyses of parenting contributions to children's acquisition of values. *Child Development*, 71 (1), 205-211.
- Güçlü, M. (2015). Türkiye'de değerler eğitimi konusunda yapılan araştırmalar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 38, 720- 732.
- Gürcan, A. (2010). Aile destekli değer eğitim modeli. *Değerler Eğitimi Konferans Bildirileri*, İstanbul: Damla, s. 203-210.
- Gürgen, H. (2010). Değerler eğitiminde farklı yaklaşımlar. *Değerler Eğitimi Konferans Bildirileri*, İstanbul: Damla, s. 354-359.
- Halstead, M.J. (1996). Values and values education in schools. J. M. Halstead and M. J. Taylor (Ed.), *Values in education and education in values* içinde (s. 1-15). London and New York: Routledgefalmer.

- İl Milli Eğitim Müdürlüğü. (2017). *Değerler eğitimi projesi*. Eskişehir.
- Ingibjorg, S. and Johanna E. (2016). An action research study in an Icelandic preschool: developing consensus about values and values education. *International Journal of Early Childhood*, 48 (2), 161-177.
- İnan, H. Z. (2013). Okul öncesi eğitim programında değerler eğitiminin kapsamı. A. Arıkan (Ed.), *Okulöncesi dönemde değerler eğitimi içinde* (s. 95- 123). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- İpek, E. (2014). *Beş yaş çocuklarına verilen değerler eğitimi programının sosyal duygusal uyum düzeylerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İsen, G. ve Batmaz, V. (2006). *Ben ve toplum*. İstanbul: Salyangoz.
- Kabakçı- Yurdakul, I. (2016). Nitel veri analizinin temelleri. I. Kabakçı- Yurdakul (Ed.), *Nitel veri analizinde adım adım nvivo kullanımı içinde* (s. 1-21). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kılınç, F.E. (2015). Değer eğitiminin tanımı, önemi ve kapsamı. S. Yağan Güder (Ed.), *Okul öncesi ve ilkokul döneminde değerler eğitimi içinde* (s. 1-18). Ankara: Eğiten Kitap.
- Lickona, T. (2004). *Character matters*. New York: A Touchstone Book.
- Lockwood, A. L. (2009). *The case for character education*. New York and London: Teachers Collage.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev: S. Turan). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. (2.baskı). New Delhi: Sage.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *Okul öncesi eğitim programı (36-72 aylık çocuklar için)*. Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2012). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara.

- Neslitürk, S. ve Çeliköz, N. (2015). Okul öncesi değerler ölçeği aile ve öğretmen formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 19-42.
- Neslitürk, S. (2013). *Anne değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nucci, L. (2008). Creating a foundation. M. J. Schwartz (Ed.), *Effective character education* içinde (s. 24-47). United States: McGraw-Hill.
- Ogelman, H. G. ve Erten- Sarıkaya, H. (2015). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri: denizli ili örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (29), 81-100.
- Oğuz, E. (2012). Öğretmen adaylarının değerler ve değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (2), 1309-1325.
- Ömeroğlu, E. ve Sapsağlam, Ö. (2016). *Okul öncesi dönemde karakter ve değer eğitimi teoriden uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özel, S., Çapar, E.E. ve Toper, Ö. (2016). “Öğrenen Lider Öğretmen” Eğitiminin öğretmenlerin iletişim, sınıf yönetimi ve ölçme değerlendirme alanındaki becerileri üzerine etkisi. A. Kaya, G.Vural ve A. Aydın (Editörler), *Değerler eğitimi* içinde (s. 77-87). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Öztürk- Samur, A. (2011). *Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal duygusal gelişimine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pärje, Ü. and Marika V. (2015). Values and values education in estonian preschool child care institutions. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 17 (2), 108-124.
- Sapsağlam, Ö. (2015). *Anasınıfına devam eden çocuklara uygulanan sosyal değerler eğitimi programının sosyal beceri kazanımına etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Selçuk, Z. (1995). *Eğitim psikolojisi*. (4.baskı). Ankara: Atlas Kitabevi.
- Senemoğlu, N. (2012). *Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. (22.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Sevim, Z. (2013). *Çizgi filmlerin değerler eğitimi bakımından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uşak: Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sher, B. (2016). *Benlik saygısı oyunları*. (Çev: G. Uyanık Balat ve E. Tokuç Kayran). Ankara: Nobel Çocuk.
- Silah, M. (2000). *Sosyal psikoloji (davranış bilimi)*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Şen, M. (2013). Okul öncesi dönem değerler eğitiminde öğretmenin ve okulun rolü. A. Arıkan (Ed.), *Okulöncesi dönemde değerler eğitimi içinde* (s. 121-149). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Tarhan, N. (2011). *Güzel insan modeli*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tarkoçin, S., Berktas, D. ve Uyanık- Balat G.(2013). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içi etkinliklerde çocuklarla olan iletişimlerinde kullandıkları değerlerin incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3 (2), 37-49.
- Tezcan, M. (2005). *Sosyolojik kuramlarda eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Türküm, A.S. (2012). Psikolojik danışma. G. Can (Ed.), *Rehberlik içinde* (s. 71-94). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2015). *Değerler eğitimi*. (3.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Uyanık- Balat, G. ve Balaban- Dağal, A. (2012). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri*. (3.baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Uzun, M. ve Köse, A. (2012). Okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (23), 305-338.
- Yazar, T. (2012). Öğretmen adaylarının değerler hakkındaki görüşleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim*, 2 (1), 61-68.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *TÜBAR*, 19, 500-522.

- Yavuzer, H. (2012). *Ana baba ve çocuk*. (23.baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Nitel araştırma yöntemleri*. (6.baskı). Ankara: Seçkin Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. (9.baskı). Ankara: Seçkin Kitabevi.
- Yıldırım, K. (2009). Values education experiences of Turkish class teachers: A phenomenological approach. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 35, 165-184.
- Yiğittir, S. (2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8 (19), 207-223.
- Yüksel, S. (2004). *Örtük program eğitimde saklı uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayınevi

EKLER

- EK-1. İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Yazısı
- EK-2. Ebeveyn İçin Araştırma Gönüllü Katılım Formu
- EK-3. Öğretmen İçin Araştırma Gönüllü Katılım Formu
- EK-4. Gözlem İçin Öğretmen İzin Formu
- EK-5. Yarı Yapılandırılmış Ebeveyn Görüşme Formu
- EK-6. Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Formu
- EK-7. Gözlem İçin Ebeveyn İzin Formu
- EK-8. Etik Kurul Belgesi
- EK-9. Veri Toplama Takvimi
- EK-10. Gözlem Ölçüt Formu

EK-1 . İl Millî Eğitim Müdürlüğü İzin Yazısı

Ana. Üni. Evrak Tarih ve Sayısı: 06/10/2017-E.84610

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 88074293/605.01/15839199
Konu: Araştırma Projesi

04.10.2017

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
(Genel Sekreterlik Yazı İşleri Müdürlüğü)

İlgi : a) 03/10/2017 tarih ve 15596495 sayılı olur.
b) 21/09/2017 tarih ve E.93512 sayılı yazınız.

İlgi (b) yazı ile istemiş olduğunuz "Araştırma Projesi" incelenmiş ve uygun görülmüş olup, ilgi (a) Olur ekte sunulmuştur.
Bilgilerinize rica ederim.

Necmi ÖZEN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

EKLER :
1-İlgi (a) Olur (1 sayfa)
2-Araştırma Değerlendirme Formu (1 sayfa)

Adres :
Yunus Emre Kampüsü
26170/ESKİŞEHİR

Önder ÖLKE
Memur

Büyükdere Mah. Atatürk Blv. No:247 ESKİŞEHİR
Elektronik Ağ: www.eskisehir.meb.gov.tr
e-posta: strateji26@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: L.TOKAT
Tel : (0 222) 239 72 00/213-425
Faks: (0 222) 239 39 22

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 3e9f-a6b0-3011-8b9e-d30b kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 88074293/605.01/15596495
Konu : Araştırma Projesi

03.10.2017

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Anadolu Üniversitesi Genel Sekreterlik Yazı İşleri Müdürlüğü' nün 21/09/2017 tarih ve E.93512 sayılı yazısı.

İlgi yazı ile; Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Tuğba Taşer POLAT' ın "Okul Öncesi Dönemde Aile ve Öğretmen Bakış Açılıyla Çocukların Sosyal Değer Kazanımının İncelenmesi" başlıklı uygulama çalışması Araştırma İzin Komisyonu tarafından incelenmiş ve komisyon tarafından sakınca görülmediği tespit edilmiş olup, komisyon tarafından belirtilen okullarda yukarıda adı geçen projenin gerçekleştirilmesi uygun görülmektedir.

Makamlarımızca da uygun görülmesi halinde takdirlerinize arz ederim.

Barış HANCI
Müdür Yardımcısı

OLUR
.../10/2017

Necmi ÖZEN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

EK:
Araştırma Değerlendirme Formu (1 sayfa)

Büyükdere Mah. Atatürk Blv. No:247 ESKİŞEHİR
Elektronik Ağ: www.eskisehir.meb.gov.tr
e-posta: strateji26@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: L.TOKAT
Tel : (0 222) 239 72 00/213-425
Faks: (0 222) 239 39 22

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 4bc5-7d50-3176-8a54-9d56 kodu ile teyit edilebilir.

ARAŞTIRMA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

(Aile İçin)

Bu çalışma, Okul Öncesi Dönemde Aile ve Öğretmen Bakış Açılılarıyla Çocukların Sosyal Değer Kazanımının İncelenmesi başlıklı bir tez çalışmasıdır. Çalışma, Tuğba TAŞER POLAT tarafından yürütülmekte ve sonuçları ile çocukların sosyal değer kazanımında aile ve öğretmenlerin bakış açıları ortaya konacaktır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, yarı yapılandırılmış görüşme yapılarak ve kişisel bilgi formu doldurulması istenerek sizden veriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler araştırmacı tarafından korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'na (mail/tel) yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı Adı : Tuğba TAŞER POLAT
Adres :Anadolu Üniversitesi
YESHİMYO
İş Tel :0222 335 0580-3091

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.
(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.

Katılımcı Baba Ad ve Soyadı:

Katılımcı Anne Ad ve Soyadı:

İmza:

İmza:

Tarih:

Tarih:

ARAŞTIRMA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

(Öğretmen İçin)

Bu çalışma, Okul Öncesi Dönemde Aile ve Öğretmen Bakış Açılılarıyla Çocukların Sosyal Değer Kazanımının İncelenmesi başlıklı bir tez çalışmasıdır. Çalışma, Tuğba TAŞER POLAT tarafından yürütülmekte ve sonuçları ile çocukların sosyal değer kazanımında aile ve öğretmenlerin bakış açıları ortaya konacaktır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, yarı yapılandırılmış görüşme yapılarak ve kişisel bilgi formu doldurulması istenerek sizden veriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İsteminiz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler araştırmacı tarafından korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'na (mail/tel) yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı Adı : Tuğba TAŞER POLAT
Adres :Anadolu Üniversitesi
YESHİMYO
İş Tel :0222 335 0580-3091

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.
(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Öğretmen Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih:

ÖĞRETMEN İZİN FORMU

__ / __ / ____

Sayın Öğretmen,

Ben Tuğba TAŞER POLAT, Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda araştırma görevlisi olarak çalışmaktayım. Aynı zamanda Okulöncesi Eğitimi Yüksek Lisans öğrencisiyim. Yüksek lisans tezim için hazırladığım “Okul Öncesi Dönemde Aile ve Öğretmen Bakış Açılıyla Çocukların Sosyal Değer Kazanımının İncelenmesi” üzerine bir araştırma yapmaktayım. Bu araştırma Eskişehir İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden almış olduğum resmi izinle gerçekleştirilmektedir.

Çocukların değerleri uygulama ve nasıl davranış şekline dönüştürdüklerinin belirlenmesi için sınıfta araştırmacı tarafından gözlem yapılacaktır. Gözlem boyunca edinilen bilgiler hiçbir şekilde başka kişilerle paylaşılmayacaktır. Veri toplama sürecinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir talep olmayacaktır. Yine de öğretmeni olduğunuz sınıfın katılımı sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Bu sözleşmeyi okuyup, öğretmeni olduğunuz sınıfın bu araştırmaya gönüllü olarak katılmasına izin verdiğinizize dair bu formu imzalamanızı rica ediyorum.

Araştırmacı bilgileri

e-posta: tugbataser@anadolu.edu.tr

Tel: 0222 335 05 80-3091

Öğretmen Adı Soyadı:

İmza:

EK-5. Yarı Yapılandırılmış Ebeveyn Görüşme Formu

Aile Kişisel Bilgi Formu

Kaç çocuğunuz var:

Anasınıfına devam eden çocuğunuz kaçınıcı çocuğunuz:

Anne Eğitim Durumu:

Baba Eğitim Durumu:

Annenin Mesleği:

Babanın Mesleği:

Annenin Çalışma Durumu: Tam Gün ( ) Yarım Gün: ( )

Babanın Çalışma Durumu: Tam Gün ( ) Yarım Gün: ( )

Aile Yapısı: Anne-baba- çocuk birlikte ( ) Dağılmış Aile ( ) Tek ebeveynli aile ( )

Annenin Yaşı:

Babanın Yaşı:

Aylık Gelir:

Görüşme Soruları

- 1) Değer kavramından ne anlıyorsunuz?
  - a) "Sosyal Değer" kavramından ne anlıyorsunuz? veya; Sosyal Değerler denince aklınıza neler geliyor?
- 2) Çocuğunuzun kazanmasını istediğiniz, önemli gördüğünüz sosyal değerler nelerdir? Neden?
- 3) Çocuğunuza sosyal değerleri kazandırmak için neler yapıyorsunuz?
  - a) Sosyal değerleri kazandırmak için ne tür yaşantılar sağlıyorsunuz?
  - b) Sosyal değerleri kazandırmak için ne tür materyaller kullanıyorsunuz?
- 4) Değer eğitimini çocuğunuza nasıl kazandırılıyorsunuz?
  - a) Sizin verdiğiniz değerler eğitimini etkileyen faktörler (kişiler, durumlar vb.) nelerdir?
- 5) Çocuğunuzun değerleri kazanıp kazanmadığını nasıl değerlendiriliyorsunuz?

veya çocuğunuzun verdiğiniz sosyal değerler eğitiminden hangisini kazandığını nasıl anlıyorsunuz? Nasıl belirliyorsunuz?

a) Değerlendirmede dikkat ettiğiniz unsurlar nelerdir?

6) Değerleri kazandırmada sorun yaşıyor musunuz?

Evetse;

a) Yaşadığınız sorunlar nelerdir?

b) Yaşadığınız sorunlara ne tür çözümler geliştirdiniz? Çözüm için herhangi bir destek aldınız mı?

c) Çözemediğimiz sorun var mı? Çözümler için nasıl bir desteğe ihtiyacınız var?

7) Sosyal değerler eğitiminin verilmesinde çevreden beklentileriniz nelerdir?

a) Çocuğun aile dışındaki yakın çevresinin (akrabalar, arkadaşlar vb.) işlevleri ne olmalı?

b) Medya ve medya araçlarının işlevleri ne olmalı?

8) Sosyal değerler eğitiminin verilmesinde okuldan beklentileriniz nelerdir?

a) Okul yönetiminin işlevleri ne olmalı?

b) Öğretmenin işlevleri ne olmalı?

9) Sosyal değerleri kazandırmak amacıyla öğretmenle iş birliği içinde çalışmalar yaptınız mı? Evet ise neler yaptınız?

a) Okulda kazandırılan sosyal değerleri evde de sürdürebildiğinizi düşünüyor musunuz? Evet ise neden hayır ise neden?

b) Okulda verilen sosyal değerler eğitiminin evde de sürmesi için siz neler yapıyorsunuz?

10) Araştırma konusuna ilişkin eklemek istediğiniz görüş ve önerileriniz nelerdir?

EK-6. Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Formu

Öğretmen Kişisel Bilgi Formu

Cinsiyetiniz:

Yaşınız:

Mezun Olduğunuz Okul ve Program:

Mesleki Kıdeminiz:

Değerler Eğitimine İlişkin Eğitim Alma Durumu: Evet ( ) Hayır ( )

Evet ise bu eğitimi nerede aldınız? Nasıl bir çalışma olduğundan bahsedebilir misiniz?

Görüşme Soruları

- 1) "Değer" kavramından ne anlıyorsunuz?
  - a) "Sosyal Değerler" denince aklınıza neler geliyor? veya; "Sosyal Değerler" kavramından ne anlıyorsunuz?
- 2) Eğitim- öğretim yılı boyunca hangi sosyal değerlere yer veriyorsunuz?
  - a) Bahsettiğiniz sosyal değerlere yer vermenizdeki nedenler nelerdir?
  - b) Eğitim programında yer alan değerler dışında ele aldığımız sosyal değerler var mı?
- 3) Sosyal değerleri kazandırırken nasıl bir yol izliyorsunuz? Neden?
- 4) Sosyal değerler eğitimi verirken ne tür etkinlikler uyguluyorsunuz? Sosyal değerler eğitimi vermeyi daha çok hangi tür etkinliklerle sağlıyorsunuz?
  - a) Bu etkinlikleri tercih etmenizdeki nedenleriniz nelerdir?
  - b) Sosyal değerler eğitimi verirken etkinliklerde hangi materyalleri daha çok kullanıyorsunuz? Neden?
  - c) Sosyal değerler eğitimi vermede materyal kullanımını dışında başka hangi yolları izliyorsunuz?
- 5) Verdiğiniz sosyal değerler eğitimi nasıl değerlendiriyorsunuz, öğrencilerin kazanıp kazanmadığını nasıl belirliyorsunuz?
- 6) Sosyal değerler eğitiminde yaşanan sorunlar nelerdir?
  - a) Öğretmen açısından yaşanan sorunlar nelerdir?
  - b) Aile açısından yaşanan sorunlar nelerdir?
  - c) Çocuk açısından yaşanan sorunlar nelerdir?

- d) Çevre açısından yaşanan sorunlar nelerdir?
  - e) Okul yönetimi açısından sorunlar nelerdir?
- 7) Sosyal değer kazanımı konusunda ailelerle yaptığımız iş birliği çalışmaları nelerdir?
- a) Okulda kazandırmaya çalıştığımız sosyal değerlerin evde de sürdürülebildiğini düşünüyor musunuz? Evet ise neden hayır ise neden?
  - b) Okulda verdiğiniz sosyal değerler eğitiminin evde de sürmesi için çalışmalar yapıyor musunuz? Evet ise neler yaptınız şimdiye kadar?
- 8) Ailelerin verdiği sosyal değerler eğitiminde güzel gördüğünüz, örnek davranışlar nelerdir?
- a) Ailelerin verdiği sosyal değerler eğitiminde hoş görmediğiniz, kötü örnek olabilecek davranışlar nelerdir?
- 9) Sosyal değerler eğitiminin verilmesinde okuldan beklentileriniz nelerdir?
- a) Okul yönetiminin işlevleri ne olmalı?
  - b) Ailenin işlevleri ne olmalı?
- 10) Sosyal değerler eğitiminin verilmesinde çevreden beklentileriniz nelerdir?
- c) Çocuğun yakın çevresinin (akrabalar, arkadaşlar vb.) işlevleri ne olmalı?
  - d) Medya ve medya araçlarının işlevleri ne olmalı?
- 11) Sosyal değerler eğitiminde yaşadığınız sorunlara ilişkin çözümler için neler yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?
- a) Siz kendi sınıfınızda sosyal değerler eğitiminde yaşanan sorunlara ilişkin çözümler için neler yapıyorsunuz?
- 12) Araştırma konusuna ilişkin eklemek istediğiniz görüş ve önerileriniz nelerdir?

EBEVEYN İZİN FORMU

__ / __ / ____

Sayın Veli,

Ben Tuğba TAŞER POLAT, Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda araştırma görevlisi olarak çalışmaktayım. Aynı zamanda Okulöncesi Eğitimi Yüksek Lisans öğrencisiyim. Yüksek lisans tezim için hazırladığım “Okul Öncesi Dönemde Aile ve Öğretmen Bakış Açılıyla Çocukların Sosyal Değer Kazanımının İncelenmesi” üzerine bir araştırma yapmaktayım. Bu araştırma Eskişehir İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden almış olduğum resmi izinle gerçekleştirilmektedir.

Çocukların değerleri uygulama ve nasıl davranış şekline dönüştürdüklerinin belirlenmesi için sınıfta araştırmacı tarafından gözlem yapılacaktır. Gözlem boyunca edinilen bilgiler hiçbir şekilde başka kişilerle paylaşılmayacaktır. Veri toplama sürecinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de velisi olduğunuz çocuğunuzun katılımı sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizin çocuğunuzdan toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Bu sözleşmeyi okuyup, velisi bulunduğunuz çocuğun bu araştırmaya gönüllü olarak katılmasına izin verdiğinizize dair bu formu imzalamanızı rica ediyorum.

Araştırmacı bilgileri

e-posta: tugbataser@anadolu.edu.tr

Tel: 0222 335 05 80-3091

Veli Adı Soyadı:

Çocuğun Adı Soyadı:

İmza:

EK-8. Etik Kurul Belgesi

Evrak Kayıt Tarihi: 30.03.2017 Protokol No: 37953

Tarih: 24.04.2017

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	BAP Projesi-Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Okul Öncesi Dönemde Aile ve Öğretmen Bakış Açılıyla Çocukların Sosyal Değer Kazanımının İncelenmesi
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Yrd. Doç. Dr. Aslı YILDIRIM
TEZ YAZARI:	Tuğba TAŞER POLAT
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu
Prof.Dr. Coşkun BAYRAK (Başkan-Eğitim Fak.)	
Prof.Dr. T. Volkan YÜZER (Başkan Yardımcısı-Açıköğretim Fak.)	Prof.Dr. Esra CEYHAN (Eğitim Fak.)
Prof.Dr. Münevver ÇAKI (Güzel Sanatlar Fak.)	Prof.Dr. M. Erkan ÜYÜMEZ (İkt. ve İdari Bil. Fak.)
Prof.Dr. Hândan DEVECİ (Eğitim Fak.)	Prof.Dr. Emel ŞIKLAR (İkt. ve İdari Bil. Fak.)

EK- 9. Veri Toplama Takvimi

Olay	Tarih	Gün	Saat	Süre	Veri Toplama Biçimi
Ö1 öğretmen sınıfı	24.10.2017	Salı	10.30- 12.00	90 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö1 öğretmen sınıfı	25.10.2017	Çarşamba	10.30- 12.00	90 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö2 öğretmen sınıfı	26.10.2017	Perşembe	10.30- 12.00	90 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö2 öğretmen sınıfı	27.10.2017	Cuma	11.05- 12.30	85 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö3 öğretmen sınıfı	27.10.2017	Cuma	15.30- 17.00	90 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö1 öğretmen sınıfı	30.10.2017	Pazartesi	10.30- 12.00	90 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö1 öğretmen sınıfı	31.10.2017	Salı	09.00- 12.00	180 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö3 öğretmen sınıfı	31.10.2017	Salı	14.30- 17.15	165 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö2 öğretmen sınıfı	01.11.2017	Çarşamba	10.00- 12.00	120 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö2 öğretmen sınıfı	03.11.2017	Cuma	10.00- 11.45	105 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö3 öğretmen sınıfı	03.11.2017	Cuma	14.30- 17.15	165 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö1 öğretmen sınıfı	08.11.2017	Çarşamba	10.50- 12.30	100 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö2 öğretmen sınıfı	09.11.2017	Perşembe	10.25- 13.00	155 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö3 öğretmen sınıfı	09.11.2017	Perşembe	17.05- 18.00	55 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö2 öğretmen sınıfı	10.11.2017	Cuma	10.30- 13.00	90 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö3 öğretmen sınıfı	10.11.2017	Cuma	13.50- 15.30	100 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö1 öğretmen sınıfı	14.11.2017	Salı	10.30- 12.30	120 dakika	Gözlem + Günlükler

Ö1 öğretmenin sınıfı	15.11.2017	Çarşamba	10.00- 12.30	150 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö2 öğretmenin sınıfı	16.11.2017	Perşembe	10.00- 13.00	180 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö3 öğretmenin sınıfı	16.11.2017	Perşembe	15.00- 18.00	180 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö1 öğretmenin sınıfı	29.11.2017	Çarşamba	10.30- 12.00	90 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö2 öğretmenin sınıfı	30.11.2017	Perşembe	10.50- 12.00	70 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö3 öğretmenin sınıfı	30.11.2017	Perşembe	15.30- 17.30	120 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö2 öğretmenin sınıfı	01.12.2017	Cuma	10.00- 12.45	165 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö3 öğretmenin sınıfı	01.12.2017	Cuma	14.30- 17.00	150 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö1 öğretmenin sınıfı	05.12.2017	Salı	10.15- 12.00	105 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö1 öğretmenin sınıfı	06.12.2017	Çarşamba	10.05- 12.00	115 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö2 öğretmenin sınıfı	07.12.2017	Perşembe	10.30- 13.05	155 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö3 öğretmenin sınıfı	07.12.2017	Perşembe	15.05- 17.00	115 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö2 öğretmenin sınıfı	08.12.2017	Cuma	10.30- 13.30	120 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö3 öğretmenin sınıfı	08.12.2017	Cuma	15.00- 18.00	180 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö1 öğretmenin sınıfı	11.12.2017	Pazartesi	11.00- 13.00	120 dakika	Gözlem + Günlükler
Ö2 öğretmenin sınıfı	14.12.2017	Perşembe	09.15- 12.30	195 dakika	Gözlem + Günlükler
Rehber odası	09.11.2017 15.11.2017	Perşembe Çarşamba	.....	174 dakika	Yarı yapılandırılmış görüşme+ ses kaydı
Rehber odası	12.12.2017 14.12.2017 15.12.2017	Salı Perşembe Cuma	.....	187 dakika	Yarı yapılandırılmış görüşme+ ses kaydı

EK- 10 Gözlem Ölçüt Formu

Sosyal Değerler	Olumlu	Olumsuz
Sevgi	Sevgisini ifade edebilme	Kızgınlık ve öfke duygularını söyleme
Saygı	Saygılı davranışlarda bulunma	Bağırarak tepki verme, alay etme
İşbirliği-Yardımlaşma	Yardıma ihtiyacı olan bir insana yardımda bulunma Arkadaşlarıyla işbirliği yapma	Arkadaşlarının işbirliği isteklerine tepki verme
Sorumluluk	Gerektiği durumlarda sorumluluğu üstlenme	Sorumlu olduğu durumlardan kaçınma
Hoşgörü	İstemediği olaylar karşısında uygun davranışta bulunma	İstemediği olaylar karşısında tepkide bulunma
Dürüstlük	Söylediklerinde doğru olma	Olmayan durumları kendi istediği için olmuş gösterme
Arkadaşlık	Oyun kurma ve devam ettirme	Oyun kuramama ve devam ettirememe